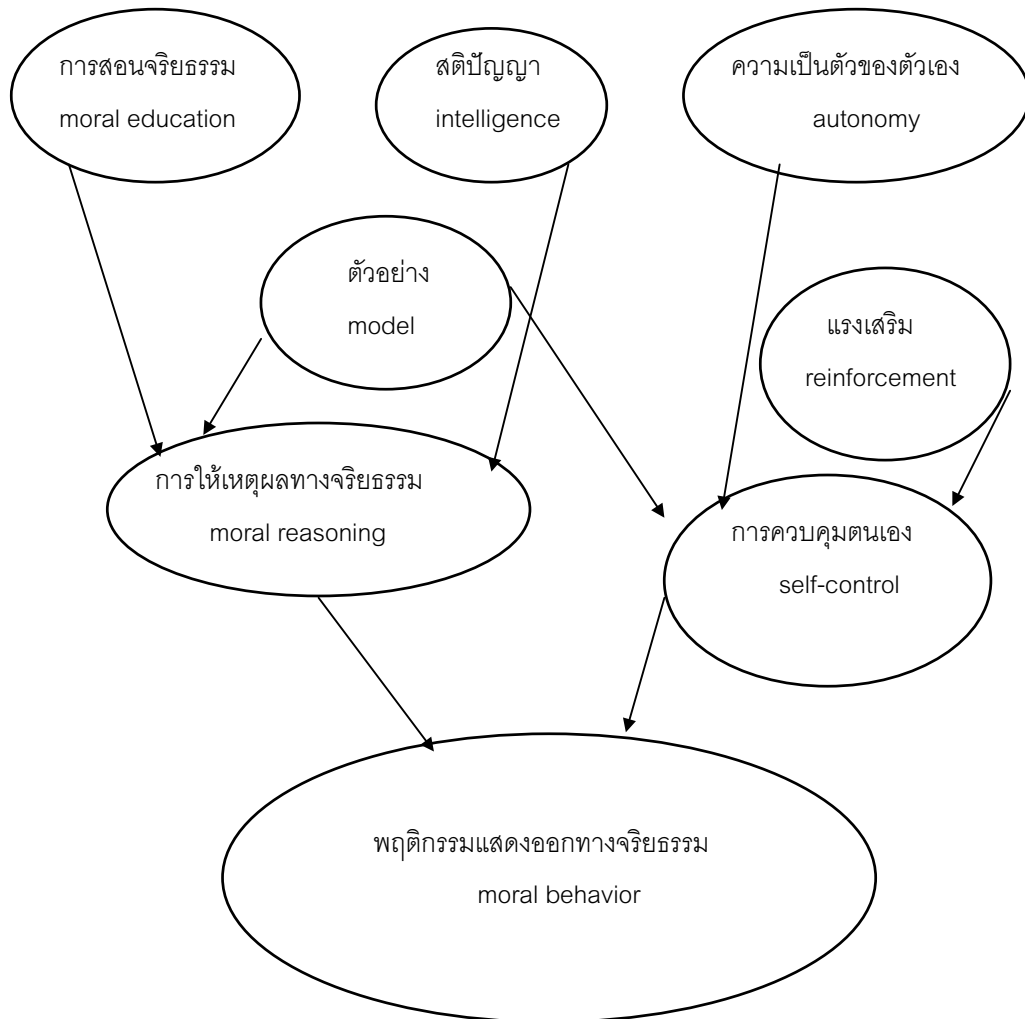

sincere ทำให้คนรอบข้างเคารพรักและศรัทธา ดังนั้นคนที่มีคุณธรรมสูงจะมีลักษณะ ที่ควบคุมตนเองไม่ให้กระทำผิด เช่น คอรัปชั่น bribery เสียสละ และพูดจาด้วยความสัตย์ซื่อ (Sammapan, 2002)

แผนภูมิ 3.1 ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อพฤติกรรมแสดงออกทางจริยธรรม

กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดองค์ประกอบด้านจริยธรรม ไว้ดังนี้ คุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ และละอายต่อบาป ด้านการประหยัดอดออม

ทักษะชีวิต (Life skills)

ทักษะชีวิตเป็นพัฒนาการด้านจิตสังคมอย่างหนึ่ง ทักษะชีวิต เป็นความสามารถของบุคคล อันประกอบด้วย ความรู้ เจตคติในการจัดการกับปัญหาต่างๆ รอบตัวในสภาพสังคมปัจจุบันและเตรียมพร้อมสำหรับการปรับตัวในอนาคตทั้งในเรื่องบทบาทหญิง-ชาย เพศสัมพันธ์ สารเสพติด สุขภาพ จริยธรรม อิทธิพลของสื่อ สิ่งแวดล้อม ชีวิตครอบครัว ตลอดจนปัญหาสังคม

ด้วยความคิดเชิงเหตุผลซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์ ทักษะชีวิตขององค์การอนามัยโลกประกอบด้วย 5 คู่ 10 องค์ประกอบ (WHO, 1994) ส่วนองค์ประกอบของทักษะชีวิตของประเทศไทยมี 6 คู่ 12 องค์ประกอบ โดยเพิ่มคู่ที่ 6 (สำนักพัฒนาสุขภาพจิต, 2542) คือ

คู่ที่ 1 – ความสามารถตัดสินใจได้ (Decision making) และการแก้ปัญหา (Problem solving)

คู่ที่ 2 – การคิดแบบมีวิจารณญาณ (Critical thinking) และการคิดอย่างสร้างสรรค์ (Critical thinking)

คู่ที่ 3 – ความสามารถสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ (Interpersonal relationship) และการสื่อสารที่มีคุณภาพ (Effective Communication)

คู่ที่ 4 – การตระหนักในตนเอง (Self awareness) และการเข้าใจและรับรู้ความรู้สึกผู้อื่น (empathy)

คู่ที่ 5 – การควบคุมอารมณ์ (Coping with Emotion) และการควบคุมความเครียด (Coping with Stressors)

คู่ที่ 6 – การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self Esteem) และการรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility)

โดยแบ่งเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

ทักษะชีวิตด้านพุทธิพิสัย ได้แก่

การคิดแบบมีวิจารณญาณ (Critical thinking) เป็นความสามารถในการวิเคราะห์แยกแยะข้อมูลข่าวสาร สถานการณ์และประสบการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการกระทำ (WHO, 1994)

การคิดอย่างสร้างสรรค์ (Critical thinking) ประกอบด้วยความสามารถในการตัดสินใจและการแก้ปัญหา โดยการที่บุคคลเปิดใจยอมรับวิธีการที่หลากหลายและนำมาจัดอันดับความสำคัญ คัดเอาปฏิกิริยาตอบสนองที่จะเกิดและไม่เกิด คิดให้กว้าง หลากหลาย ออกนอกกรอบความคิดสร้างสรรค์สามารถช่วยบุคคลให้ตอบสนอง ปรับตัวและยืดหยุ่นต่อสิ่งเร้าในชีวิตประจำวันได้

ทักษะชีวิตด้านจิตพิสัย ได้แก่

การตระหนักในตนเอง (Self awareness) หมายถึง การยอมรับตนเอง ในเรื่องจุดอ่อน จุดแข็ง ความชอบและไม่ชอบของตน การตระหนักในตนเองจะเกิดขึ้นก่อน แล้วจึงจะสามารถสื่อสารกับบุคคลอื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างสัมพันธภาพและเข้าใจซึ่งถึงความรู้สึกของผู้อื่นได้ (Empathy)

การเข้าใจและรับรู้ความรู้สึกผู้อื่น (Empathy) เป็นความสามารถในการเข้าใจผู้อื่นอย่างลึกซึ้ง โดยยอมรับอย่างที่เขาเป็น เขารู้สึก โดยปราศจากเงื่อนไข ไม่ว่า จะเป็นความแตกต่างด้านเพศ วัย ระดับการศึกษา ศาสนา สีผิวและสุขภาพ (WHO, 1994)

การเห็นคุณค่าในตนเอง (Self Esteem) เป็นความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าค้นพบ และภูมิใจในความสามารถด้านต่างๆ ของตน โดยไม่มุ่งสนใจที่รูปร่าง หรือเพศ (สำนักพัฒนาสุขภาพจิต, 2542)

การรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) เป็นความรู้สึกว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีส่วนรับผิดชอบต่อความเจริญหรือความเสื่อมของสังคม (สำนักพัฒนาสุขภาพจิต, 2542)

ทักษะชีวิตด้านทักษะพิสัย ได้แก่

ความสามารถสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ (Interpersonal relationship skills) หมายถึง ความสามารถที่จะสร้างและรักษาสัมพันธภาพกับใครๆ ได้ เป็นสิ่งที่จะช่วยให้สามารถติดต่อสัมพันธ์ในเชิงบวกกับผู้อื่น ถือเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการมีสุขภาพจิตดีและการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีคุณภาพ และสามารถสิ้นสุดสัมพันธภาพกับบุคคลที่อันตราย (WHO, 1994)

การสื่อสารที่มีคุณภาพ (Effective Communication) เป็นความสามารถของบุคคลที่จะบอก อธิบายได้ถึงความรู้สึก ความต้องการ ทั้งโดยคำพูดและไม่ใช้คำพูดตามทิศทางที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและสถานการณ์ รวมทั้งการใช้คำพูดหรือท่าทางที่บ่งบอกความปรารถนาในสิ่งต่างๆ การขอร้องและการขอความช่วยเหลือบางเวลา (WHO, 1994)

การตัดสินใจ (Decision making) เป็นความสามารถในการหาทางเลือกวิเคราะห์ข้อดี ข้อเสียของแต่ละทางเลือก ประเมินทางเลือกและเลือกแนวทางที่เหมาะสม (WHO, 1994)

การแก้ปัญหา (Problem solving) เป็น ความสามารถของบุคคลที่จะเผชิญและจัดการกับสิ่งต่างๆ ที่เป็นปัญหา ข้อยุ่งยากใจให้หมดไป เพราะปัญหาที่เรื้อรังและไม่ได้รับการแก้ไขเป็นสาเหตุของความเครียดทางใจและทางกาย (WHO, 1994)

การควบคุมอารมณ์ (Coping with emotions) เป็นการเรียนรู้เท่าทันอารมณ์ ความรู้สึกของทั้งตนเองและผู้อื่น ประเมินได้ว่าอารมณ์มีผลต่อพฤติกรรมอย่างไร และสามารถตอบสนองต่ออารมณ์ได้อย่างเหมาะสม เพราะอารมณ์ที่รุนแรงจะเหมือนโกรธหรือเสียใจมาก ทำให้เกิดผลในทางลบต่อสุขภาพ ถ้าเราไม่สามารถตอบสนองได้อย่างเหมาะสม (WHO, 1994)

การจัดการกับความเครียด (Stress coping skill) เป็นความสามารถที่จะรู้สาเหตุของความเครียด เรียนรู้วิธีการควบคุมความเครียด รู้วิธีผ่อนคลายและหลีกเลี่ยงสิ่งที่จะสร้างความเครียด (WHO, 1994)

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทักษะชีวิต

ประวิต และนุชวนา (2544) ได้ศึกษาวิจัยเพื่อสร้างและพัฒนาแบบประเมินทักษะชีวิตสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา และเพื่อศึกษาผลการดำเนินงานส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน กำหนดองค์ประกอบและนิยามปฏิบัติการโดยผู้เชี่ยวชาญด้านทักษะชีวิต 36 คน ทดลองใช้แบบประเมิน 3 รอบ วิเคราะห์คุณภาพของแบบประเมินในด้านอำนาจจำแนกรายข้อ ความเชื่อมั่น ความตรงเชิงโครงสร้าง และความตรงเชิงเกณฑ์สัมพัทธ์ ส่วนการประเมินการดำเนินงานส่งเสริมทักษะชีวิต โดยใช้แบบสอบถามชนิดตรวจสอบรายการและมาตราประมาณค่า จำนวน 4 ฉบับ ประเมิน ผู้บริหาร ครูผู้สอนที่ผ่านการอบรมและครูผู้สอนที่จัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม และผู้ปกครองนักเรียน ในโรงเรียน 92 แห่งทั่วประเทศ พบว่า แบบประเมินทักษะชีวิตสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 120 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนก ระหว่าง 0.20-0.67 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92 ความสัมพันธ์ตามกรอบแนวคิดทักษะชีวิตกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เท่ากับ 0.97 และค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับค่าแล้ว (AGFI) เท่ากับ 0.94 ครูเห็นด้วยต่อการเสริมสร้างทักษะชีวิตด้วยการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในระดับมาก การดำเนินงานในโรงเรียนระดับมาก โดยเน้นการส่งเสริมทักษะชีวิตเพื่อป้องกันสิ่งเสพติด โรคเอดส์และทักษะชีวิตทั่วไป ครูจัดการเรียนการสอนในระดับมาก โดยสอดแทรกเนื้อหาเรื่องทักษะชีวิตในเนื้อหารายวิชาที่ครูรับผิดชอบ ผู้ปกครองปฏิบัติในระดับมากส่วนใหญ่ใช้วิธีบอกสอน

มหาวิทยาลัยซิวาคิวส์ (Syracuse University) จัดทำโครงการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนให้แก่นักศึกษาแอฟริกัน-อเมริกัน ชั้นปีที่ 1 โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อลดความเสี่ยงจากการรับเชื้อเอชไอวี โดยการสร้างทักษะชีวิต พบว่านักศึกษามีการเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ทัศนคติและพฤติกรรมเสี่ยงซึ่งได้ผลเป็นที่น่าพอใจ (McLean, 1994)

มหาวิทยาลัยนอเทอร์ดัม (University of Notre Dame) ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้บรรจุเนื้อหาทักษะชีวิตสำหรับนักศึกษาสาขากรีฑา ไว้ 5 ด้าน คือ ด้านวิชาการ (Academics) ด้านพัฒนาบุคลิกภาพ (Personal development) ด้านการให้บริการชุมชน (Community service) ด้านการพัฒนาอาชีพ (Career development) ด้านกรีฑา (Athletics) โดยเนื้อหาที่ใช้สอนประกอบด้วย สุขภาพอนามัย การวางแผนด้านการใช้เงิน จริยธรรม การบูรณาการ การพูดในที่สาธารณะ การทำงานเป็นทีม การต่อต้านยาเสพติด และความกดดันจากเพื่อน จัดสอนให้นักศึกษาตั้งแต่ปีแรกและจัดเป็นโครงการ อบรมเฉพาะแต่ละด้านเสริมตลอดหลักสูตร (University of Notre Dame, 1999)

วิธีการศึกษา

ประชากรศึกษา คือ เด็กอายุ 10-18 ปีที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเป็นประจำ แบ่งเด็กเป็น 3 ช่วงอายุ 10-<13 ปี จำนวน 1,589 คน อายุ 13-<16 ปี จำนวน 1,586 คน อายุ 16-18 ปี จำนวน 1,568 คน

เครื่องมือที่ใช้ พัฒนาจากแนวคิดที่ว่าพัฒนาการด้านอื่นนอกเหนือจากพัฒนาการด้านความคิด (non- cognitive intelligence) จะมีลักษณะและมืองค์ประกอบที่ซ้ำซ้อนกัน ดังนั้นการพัฒนาเครื่องมือจึงได้ใช้กรอบแนวคิดและรูปแบบของแบบสอบถามทักษะชีวิตของนายแพทย์ชัยกฤติยาภิชาติกุล (2543) แบบประเมินความฉลาดทางอารมณ์ของกรมสุขภาพจิต และแบบวัดจริยธรรมของกระทรวงศึกษาธิการ ในการจัดทำเครื่องมือ โดยมีองค์ประกอบ 14 ด้าน ได้แก่ ความตระหนักรู้ในตน ความภาคภูมิใจ ความเห็นใจผู้อื่น ความรับผิดชอบต่อสังคม การจัดการกับอารมณ์ การจัดการกับความเครียด การสื่อสาร สัมพันธภาพระหว่างบุคคล ความคิดสร้างสรรค์ ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา การควบคุมอารมณ์ คุณธรรมจริยธรรม รวมเป็นพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม

แบบทดสอบพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมแบ่งเป็น 3 ชุด ตามช่วงอายุ 10-<13 ปี มีจำนวน 73 ข้อ อายุ 13-<16 ปี มีจำนวน 82 ข้อ และอายุ 16-18 ปี มีจำนวน 100 ข้อ โดยมี ค่า α reliability เท่ากับ 0.9241, 0.9339 และ 0.9271 ตามลำดับ การให้คะแนนแต่ละข้อ 4, 3, 2, 1 โดยที่ จริงที่สุด = 4 จริง = 3 ไม่จริง = 2 ไม่จริงเลย = 1 ในคำถามเชิงบวกและให้คะแนนตรงกันข้ามในคำถามเชิงลบ จากนั้นนำแบบทดสอบไปทดสอบใน 4 ภาค รวมกรุงเทพมหานคร แบ่งเด็กเป็น 3 กลุ่มตามค่าเปอร์เซ็นต์ไคอิงกลุ่ม คือ กลุ่มที่มีพัฒนาการทางอารมณ์-สังคม-จริยธรรมสูง หมายถึง คะแนนมากกว่าเปอร์เซ็นต์ไคที่ 75 กลุ่มที่มีพัฒนาการทางอารมณ์-สังคม-จริยธรรมปานกลาง หมายถึง คะแนนระหว่าง เปอร์เซ็นต์ไคที่ 25 ถึง 75 กลุ่มที่มีพัฒนาการทางอารมณ์-สังคม-จริยธรรมต่ำ หมายถึง คะแนนต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไคที่ 25

ผลการศึกษา

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมของเด็กวัยรุ่น

ผลการศึกษาพบว่าเด็กอายุ 10-<13 ปี จำนวน 1,589 คน เด็กอายุ 13-<16 ปี จำนวน 1,586 คน เด็กอายุ 16-18 ปี จำนวน 1,568 คน เด็กช่วงอายุ 10-18 ปี มีคะแนนเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมเพิ่มขึ้นตามอายุ 8 ด้าน คือ การตระหนักรู้ในตน ความเห็นใจผู้อื่น ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล การสื่อสาร การคิดวิเคราะห์วิจารณ์ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการควบคุมอารมณ์ มีคะแนนเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม

ลดลงเมื่ออายุเพิ่มขึ้น 2 ด้าน คือ ความคิดสร้างสรรค์ และคุณธรรมจริยธรรม ส่วนอีก 4 ด้านมีการเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน คือ ความภาคภูมิใจในตนเอง ความรับผิดชอบต่อสังคม การจัดการกับอารมณ์ และการจัดการกับความเครียด โดยคะแนนเฉลี่ย จะเพิ่มขึ้นเมื่ออายุ 13-<16 ปี และกลับลดลงเมื่ออายุ 16-18 ปี (ตารางที่ 3.1)

เมื่อวิเคราะห์แยกเขตการปกครอง พบว่า เด็กอายุ 10-<13 ปี ในแต่ละภาคมีคะแนนเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในด้าน ความเห็นใจผู้อื่น การจัดการกับความเครียด และการสื่อสาร โดยเด็กภาคกลางมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด แต่เด็กที่อยู่ในเขตเทศบาลมีพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม สูงกว่าเด็กนอกเขตเทศบาลเกือบทุกด้านอย่างมีนัยสำคัญ ยกเว้นการควบคุมอารมณ์ และจริยธรรม (ตารางที่ 3.2)

เด็กอายุ 13-<16 ปี คะแนนเฉลี่ยของพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ในแต่ละภาคและนอก/ในเขตเทศบาลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเกือบทุกด้าน ยกเว้นความคิดสร้างสรรค์โดยที่เด็กในเขตเทศบาลมีคะแนนเฉลี่ยด้านความคิดสร้างสรรค์มากกว่าเด็กนอกเขตเทศบาล (ตารางที่ 3.3)

เด็กอายุ 16-18 ปี คะแนนเฉลี่ยของพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมในแต่ละภาคและนอก/ในเขตเทศบาลไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเกือบทุกด้านเช่นกัน ยกเว้นคะแนนความคิดสร้างสรรค์ของเด็กในเขตเทศบาลมากกว่านอกเขตเทศบาล ส่วนคะแนนจริยธรรมนอกเขตมากกว่าในเขตเทศบาล ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 3.4)

เมื่อวิเคราะห์แยกเพศ พบว่าเด็กหญิงมีคะแนนรวมและคะแนนแต่ละด้านสูงกว่าเด็กชาย ยกเว้นคะแนนความคิดสร้างสรรค์ที่ไม่แตกต่างกันในทุกช่วงอายุ และเด็กอายุ 16-18 ปี หญิงและชายมีคะแนนเฉลี่ยการจัดการกับความเครียดและการควบคุมอารมณ์ไม่แตกต่าง (ตารางที่ 3.5)

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์แบบคู่พบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับมีพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมของเด็กอายุ 10-<13 ปี คือ อาชีพพ่อแม่ รายได้ครอบครัว และการอบรมเลี้ยงดูด้านจิตสังคม ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับมีพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมของเด็กอายุ 13-<16 ปี คือ การศึกษาพ่อแม่ จำนวนบุตร จำนวนคนในบ้าน และการอบรมเลี้ยงดูด้านจิตสังคม ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับมีพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมของเด็กอายุ 13-<16 ปี คือ การศึกษาพ่อแม่ อาชีพแม่ จำนวนบุตร ประเภทผู้เลี้ยงดูหลัก และการอบรมเลี้ยงดูด้านจิตสังคม (ตารางภาคผนวกที่ 9, 10, 11)

เมื่อวิเคราะห์โดยใช้ Logistic regression พบว่า เด็กอายุ 10-18 ปี ที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมในระดับต่ำมีโอกาสที่จะมีคะแนนการพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมต่ำเป็น 1.269 เท่าเมื่อเทียบกับเด็กที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรม อยู่ในระดับปานกลาง ครอบครัวที่มีสถานภาพสมรสพ่อแม่แยกทางหรือหย่าร้าง มีโอกาสที่จะมีลูกที่มีคะแนนการพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมต่ำเป็น 1.398 เท่าเมื่อเทียบกับพ่อแม่ที่มีสถานภาพสมรสอยู่ด้วยกัน พ่อที่ไม่ได้ปฏิบัติงานในเชิงเศรษฐกิจหรือไม่มีงานทำมีโอกาสที่จะมีลูกที่มีคะแนนการพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมต่ำเป็น 1.859 เท่า ของพ่อที่มีอาชีพเกษตรกรหรือคนงาน แม่ที่มีการศึกษาระดับ ปวช./ปวส./ปวท. จะลดความเสี่ยงที่จะมีลูกที่มีคะแนนการพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมต่ำลง 0.47 เท่า เมื่อเทียบกับแม่ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่าระดับประถมศึกษา (ดังตารางที่ 3.6)

อภิปรายผล

การศึกษานี้ พบว่า คะแนนเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมลดลงเมื่ออายุเพิ่มขึ้น 2 ด้าน คือ ความคิดสร้างสรรค์ และคุณธรรมจริยธรรม ส่วนอีก 4 ด้านมีการเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน คือ ความภาคภูมิใจในตนเอง ความรับผิดชอบต่อสังคม การจัดการกับอารมณ์ และการจัดการกับความเครียด โดยคะแนนเฉลี่ย จะเพิ่มขึ้นเมื่ออายุ 13-16 ปีและกลับลดลงเมื่ออายุ 16-18 ปี ที่อาจมีผลต่อการปรับตัวและความสำเร็จของบุคคลในอนาคต องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้กล่าวถึงทักษะชีวิตทั้ง 10 ด้าน มีผู้เชี่ยวชาญหลายคนได้จัดหลักสูตรทักษะชีวิตในการป้องกันปัญหาอารมณ์สังคมต่างๆ เป็นหลักสูตรที่มีการเรียนการสอนแบบผู้เรียนมีส่วนร่วม ได้แก่หลักสูตรการป้องกันความรุนแรง และการเลือกรับสื่อ (WHO, 1994) โรคเอดส์ (Zabin et al, 1986) ป้องกันยาเสพติด (Botvin et al, 1980) สำหรับประเทศไทย กรมสุขภาพจิตได้นำหลักสูตรทักษะชีวิตมาใช้ในการด้านการป้องกันโรคเอดส์ ป้องกันยาเสพติดซึ่งนายแพทย์ สุเมธ ฉายศิริกุล ได้นำหลักสูตรทักษะชีวิตในการฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กนักเรียนที่เสพยาเสพติด โดยสอนในชั้นเรียน 1 คาบ ทุกสัปดาห์เป็นเวลา 12 สัปดาห์ ในนักเรียน 66 คน พบว่า นักเรียนเลิกเสพยาเสพติด ร้อยละ 29.4 จำนวนผู้เสพยาลดลง จากร้อยละ 64.7 เหลือร้อยละ 17.6 (สุเมธ และคณะ, 2544) Eisenberg และคณะ (1997) ศึกษาพบว่า ลักษณะอารมณ์และการควบคุมตนเองของเด็กปฐมวัย จะสัมพันธ์กับพฤติกรรมทางสังคมและการยอมรับของเพื่อน โดยที่เด็กที่มีลักษณะอารมณ์ทางบวก มีการควบคุมตนเองและสามารถจัดการกับปัญหาอย่างสร้างสรรค์ จะมีพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสมกว่าและได้รับการยอมรับจากเพื่อนมากกว่า การศึกษานี้พบว่าเพศหญิงมีคะแนนเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมเกือบทุกด้านสูงกว่าเด็กชาย อาจเป็นเพราะใน

วัฒนธรรมไทยยังคงเข้มงวดพฤติกรรมต่างๆ ในเด็กหญิงมากกว่าเด็กชาย และการศึกษาของ Capsi และคณะ (1995) ศึกษาการคงอยู่และการเปลี่ยนแปลงเหตุผลเชิงจริยธรรมและพฤติกรรมทางสังคม ก็พบว่าเด็กหญิงมีคะแนนเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่าเด็กชายทุกด้าน มีความสัมพันธ์ระหว่างความเห็นใจผู้อื่นกับพฤติกรรมทางสังคม

การศึกษานี้พบว่า การอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรม สถานภาพสมรสพ่อแม่ ระดับการศึกษาของแม่ และลักษณะอาชีพพ่อ มีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรม สอดคล้องกับการศึกษาของ Vance และคณะ (2002) ซึ่งศึกษาวัยรุ่นที่ก้าวร้าวและมีปัญหาอารมณ์ที่รุนแรง พบว่าวัยรุ่นที่เคยมีประวัติก้าวร้าวที่รุนแรงและมีความสัมพันธ์ที่ไม่ดีกับพ่อแม่ในวัยเด็ก จะเป็นตัวทำนายพฤติกรรมที่ไม่ดี และพบว่าพ่อแม่ที่มีงานทำ ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ที่ดี มีผู้ช่วยเหลือเกื้อกูลครอบครัว (Family support) และปัจจัยตัวเด็ก ได้แก่ มีเพื่อน อ่านหนังสือได้ระดับดี มีทักษะการแก้ปัญหาที่ดีและมีทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลดีเป็นตัวทำนายพฤติกรรมที่ดี (Vance et al, 2002)

ตารางที่ 3.1 คะแนนเฉลี่ยพัฒนาการอารมณ์-สังคม-จริยธรรมเด็กอายุ 10-18 ปี

ทักษะ	เด็กอายุ 10-<13 ปี		เด็กอายุ 13-<16 ปี		เด็กอายุ 16-<18 ปี	
	MEAN	SD	MEAN	SD	MEAN	SD
ความตระหนักรู้ในตน	1.97	0.40	1.96	0.39	2.19	0.40
ความภาคภูมิใจในตน	2.08	0.38	2.11	0.34	2.04	0.31
ความเห็นใจผู้อื่น	1.98	0.39	2.29	0.36	2.33	0.36
ความรับผิดชอบต่อสังคม	2.08	0.39	2.38	0.40	2.17	0.30
การจัดการกับอารมณ์	2.05	0.53	2.14	0.36	2.11	0.32
การจัดการกับความเครียด	2.03	0.46	2.19	0.38	2.01	0.36
การสื่อสาร	2.02	0.42	2.07	0.38	2.24	0.34
สัมพันธภาพระหว่างบุคคล	2.17	0.39	2.19	0.35	2.29	0.31
ความคิดสร้างสรรค์	1.86	0.47	1.79	0.36	1.81	0.35
ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์	1.91	0.42	2.02	0.35	2.01	0.36
การตัดสินใจ	1.98	0.40	2.03	0.32	2.16	0.33
การแก้ไขปัญหา	1.96	0.40	1.97	0.32	2.12	0.32
การควบคุมอารมณ์	1.84	0.37	1.86	0.37	1.88	0.40
คุณธรรมจริยธรรม	2.28	0.41	2.21	0.42	2.15	0.41

ตารางที่ 3.2 คะแนนพัฒนาการอารมณ์-สังคม-จริยธรรมเด็กอายุ 10-13 ปี เปรียบเทียบ

ระหว่างภาคและเขตการปกครอง

ทักษะ	นอก เขต	ใน เขต	P-value ^a	กทม.	กลาง	เหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ใต้	P-value ^b
1. ความตระหนัก รู้ในตน	1.94 (.42)	2.01 (.38)	<0.001	2.02 (.35)	1.99 (.43)	1.94 (.42)	1.96 (.37)	1.97 (.42)	NS
2. ความภาคภูมิใจ	2.05 (.40)	2.11 (.36)	0.002	2.08 (.35)	2.12 (.40)	2.06 (.41)	2.07 (.32)	2.10 (.40)	NS
3. ความเห็นใจ ผู้อื่น	1.94 (.39)	2.02 (.39)	<0.001	2.01 (.41)	2.03 (.40)	1.94 (.39)	1.96 (.36)	1.95 (.40)	0.009
4. ความรับผิดชอบ ต่อสังคม	2.03 (.40)	2.12 (.37)	<0.001	2.11 (.35)	2.09 (.41)	2.05 (.41)	2.06 (.36)	2.08 (.41)	NS
5. การจัดการกับ อารมณ์	2.02 (.53)	2.08 (.52)	0.010	2.11 (.47)	2.06 (.54)	2.07 (.54)	2.02 (.52)	1.99 (.56)	NS
6. การจัดการกับ ความเครียด	1.99 (.47)	2.06 (.45)	0.010	2.05 (.43)	2.09 (.50)	1.99 (.50)	2.04 (.45)	1.97 (.47)	0.009
7. การสื่อสาร	1.99 (.43)	2.0 (.41)	0.020	1.99 (.39)	2.09 (.45)	1.99 (.45)	2.01 (.39)	2.02 (.44)	0.028
8. สัมพันธภาพ ระหว่างบุคคล	2.14 (.42)	2.20 (.36)	0.001	2.17 (.36)	2.19 (.43)	2.14 (.43)	2.21 (.36)	2.14 (.40)	NS
9. ความคิด สร้างสรรค์	1.82 (.49)	1.90 (.45)	0.001	1.91 (.43)	1.86 (.48)	1.84 (.48)	1.88 (.47)	1.84 (.48)	NS
10. ความคิด วิเคราะห์ วิจารณ์	1.88 (.44)	1.94 (.41)	0.010	1.94 (.37)	1.94 (.43)	1.86 (.45)	1.90 (.40)	1.93 (.44)	NS
11. การตัดสินใจ	1.95 (.42)	2.01 (.37)	0.001	2.01 (.35)	2.00 (.41)	1.96 (.42)	1.97 (.38)	1.97 (.42)	NS
12. การแก้ปัญหา	1.92 (.41)	1.99 (.39)	<0.001	1.98 (.35)	1.97 (.45)	1.91 (.42)	1.96 (.34)	1.96 (.41)	NS
13. การควบคุม อารมณ์	1.83 (.35)	1.84 (.39)	NS	1.82 (.39)	1.84 (.38)	1.85 (.38)	1.83 (.37)	1.84 (.36)	NS
14. จริยธรรม	2.26 (.40)	2.29 (.42)	NS	2.26 (.41)	2.28 (.41)	2.27 (.44)	2.27 (.39)	2.31 (.39)	NS

^aสถิติ : t-test, NS : ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ, ^bสถิติ : Anova, NS : ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 3.3 คะแนนพัฒนาการอารมณ์-สังคม-จริยธรรมเด็กอายุ 13-16 ปี เปรียบเทียบ

ระหว่างภาคและเขตการปกครอง

ทักษะ	นอก เขต	ใน เขต	P-value ^a	กทม.	กลาง	เหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ใต้	P-value ^b
1. ความตระหนักรู้ในตน	1.98 (.38)	1.94 (.39)	NS	1.89 (.36)	1.93 (.39)	1.95 (.35)	2.00 (.39)	2.02 (.43)	<0.001
2. ความภาคภูมิใจ	2.11 (.34)	2.11 (.33)	NS	2.138 (.31)	2.09 (.32)	2.11 (.33)	2.13 (.34)	2.11 (.37)	NS
3. ความเห็นใจผู้อื่น	2.29 (.35)	2.28 (.36)	NS	2.275 (.36)	2.24 (.36)	2.29 (.32)	2.32 (.35)	2.30 (.39)	NS
4. ความรับผิดชอบต่อสังคม	2.36 (.38)	2.39 (.41)	NS	2.35 (.38)	2.33 (.39)	2.38 (.42)	2.41 (.40)	2.42 (.39)	0.021
5. การจัดการกับอารมณ์	2.14 (.36)	2.14 (.37)	NS	2.12 (.35)	2.15 (.35)	2.16* (.34)	2.14 (.37)	2.13 (.39)	NS
6. การจัดการกับความเครียด	2.19 (.38)	2.18 (.39)	NS	2.18 (.38)	2.15 (.37)	2.20 (.37)	2.21 (.38)	2.18 (.42)	NS
7. การสื่อสาร	2.06 (.38)	2.08 (.39)	NS	2.06 (.39)	2.09 (.37)	2.06 (.38)	2.09 (.37)	2.06 (.42)	NS
8. สัมพันธภาพระหว่างบุคคล	2.19 (.35)	2.19 (.35)	NS	2.19 (.35)	2.18 (.36)	2.18 (.34)	2.21 (.35)	2.21 (.36)	NS
9. ความคิดสร้างสรรค์	1.75 (.36)	1.82 (.36)	<0.001	1.83 (.35)	1.78 (.37)	1.78 (.35)	1.77 (.36)	1.79 (.39)	NS
10. ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์	2.03 (.35)	2.01 (.36)	NS	1.99 (.34)	2.01 (.36)	2.02 (.32)	2.03 (.35)	2.03 (.38)	NS
11. การตัดสินใจ	2.03 (.33)	2.03 (.33)	NS	2.05 (.32)	2.03 (.32)	2.04 (.31)	2.03 (.30)	2.00 (.38)	NS
12. การแก้ปัญหา	1.96 (.32)	1.97 (.31)	NS	1.97 (.30)	1.96 (.31)	1.97 (.31)	1.96 (.31)	1.97 (.35)	NS
13. การควบคุมอารมณ์	1.86 (.37)	1.86 (.37)	NS	1.83 (.36)	1.86 (.36)	1.84 (.36)	1.85 (.37)	1.91 (.39)	0.05
14. จริยธรรม	2.23 (.42)	2.19 (.43)	NS	2.13 (.42)	2.19 (.41)	2.22 (.43)	2.26 (.42)	2.25 (.43)	0.03

^aสถิติ : t-test, NS : ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ,^bสถิติ : Anova, NS : ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 3.4 คะแนนพัฒนาการสังคมอารมณ์จริยธรรมเด็กอายุ 16-18 ปี เปรียบเทียบระหว่าง
ภาคและเขตการปกครอง

ทักษะ	นอก เขต	ใน เขต	P-value ^a	กทม.	กลาง	เหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ใต้	P-value ^b
1. ความตระหนัก รู้ในตน	2.19 (.39)	2.19 (.37)	NS	2.12 (.36)	2.14 (.36)	2.21 (.40)	2.24 (.39)	2.22 (.37)	<0.001
2. ความภาคภูมิใจ	2.04 (.30)	2.05 (.32)	NS	2.02 (.32)	2.01 (.28)	2.06 (.32)	2.06 (.31)	2.06 (.32)	NS
3. ความเห็นใจ ผู้อื่น	2.32 (.36)	2.34 (.37)	NS	2.29 (.40)	2.29 (.34)	2.34 (.38)	2.36 (.36)	2.35 (.33)	NS
4. ความรับผิดชอบ ต่อสังคม	2.17 (.29)	2.16 (.31)	NS	2.12 (.29)	2.13 (.29)	2.17 (.32)	2.20* (.28)	2.19 (.31)	0.003
5. การจัดการกับ อารมณ์	2.11 (.32)	2.11 (.32)	NS	2.08 (.33)	2.09 (.32)	2.09 (.32)	2.14 (.32)	2.13 (.31)	NS
6. การจัดการกับ ความเครียด	2.01 (.36)	2.01 (.37)	NS	1.99 (.36)	1.98 (.37)	2.02 (.38)	2.02 (.35)	2.05 (.35)	NS
7. การสื่อสาร	2.25 (.34)	2.24 (.33)	NS	2.21 (.34)	2.22 (.32)	2.26 (.35)	2.27 (.34)	2.25 (.34)	NS
8. สัมพันธภาพ ระหว่างบุคคล	2.29 (.31)	2.29 (.30)	NS	2.25 (.31)	2.25 (.29)	2.29 (.33)	2.31 (.29)	2.32 (.31)	0.007
9. ความคิด สร้างสรรค์	1.78 (.34)	1.84 (.35)	<0.001	1.83 (.33)	1.82 (.35)	1.81 (.36)	1.80 (.36)	1.79 (.34)	NS
10. ความคิด วิเคราะห์ วิจารณ์	2.01 (.36)	2.00 (.36)	NS	1.98 (.35)	1.99 (.34)	2.02 (.39)	2.01 (.33)	2.03 (.38)	NS
11. การตัดสินใจ	2.16 (.33)	2.16 (.33)	NS	2.12 (.32)	2.14 (.30)	2.15 (.35)	2.19 (.31)	2.18 (.36)	NS
12. การแก้ปัญหา	2.11 (.32)	2.13 (.33)	NS	2.09 (.32)	2.11 (.30)	2.13 (.33)	2.12 (.33)	2.1 (.33)	NS
13. การควบคุม อารมณ์	1.87 (.39)	1.89 (.40)	NS	1.85 (.43)	1.86 (.37)	1.89 (.41)	1.84 (.39)	1.95 (.38)	0.004
14. จริยธรรม	2.19 (.40)	2.12 (.41)	0.001	2.07 (.41)	2.14 (.39)	2.17 (.42)	2.17 (.39)	2.20 (.41)	0.001

^aสถิติ : t-test, NS : ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ, ^bสถิติ : Anova, NS : ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 3.5 คะแนนเฉลี่ยพัฒนาการ อารมณ์-สังคม-จริยธรรม แยกตามเพศและอายุ

ทักษะ	อายุ 10-<13ปี		P-value	อายุ 13-<16 ปี		P-value	อายุ 16-<18 ปี		P-value
	ชาย	หญิง		ชาย	หญิง		ชาย	หญิง	
1. ความตระหนักรู้ในตน	1.92 (.40)	2.03 (.39)	<0.001	1.88 (.39)	2.03 (.37)	<0.001	2.14 (.38)	2.23 (.37)	<0.001
2. ความภาคภูมิใจ	2.04 (.39)	2.13 (.37)	<0.001	2.09 (.33)	2.13 (.34)	<0.001	2.02 (.30)	2.06 (.32)	0.007
3. ความเห็นใจผู้อื่น	1.91 (.39)	2.04 (.39)	<0.001	2.21 (.35)	2.36 (.35)	<0.001	2.23 (.35)	2.41 (.35)	<0.001
4. ความรับผิดชอบต่อสังคม	2.02 (.39)	2.13 (.39)	<0.001	2.30 (.40)	2.45 (.38)	<0.001	2.10 (.30)	2.22 (.29)	<0.001
5. การจัดการกับอารมณ์	2.00 (.54)	2.10 (.51)	<0.001	2.07 (.36)	2.20 (.35)	<0.001	2.05 (.32)	2.16 (.31)	<0.001
6. การจัดการกับความเครียด	1.96 (.46)	2.09 (.45)	<0.001	2.12 (.39)	2.24 (.37)	<0.001	2.00 (.36)	2.02 (.37)	NS
7. การสื่อสาร	1.95 (.42)	2.08 (.41)	<0.001	2.00 (.38)	2.13 (.38)	<0.001	2.16 (.32)	2.31 (.34)	<0.001
8. สัมพันธภาพระหว่างบุคคล	2.09 (.39)	2.24 (.38)	<0.001	2.13 (.35)	2.25 (.34)	<0.001	2.21 (.31)	2.35 (.30)	<0.001
9. ความคิดสร้างสรรค์	1.86 (.49)	1.87 (.46)	NS	1.79 (.37)	1.79 (.36)	NS	1.81 (.35)	1.81 (.35)	NS
10. ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์	1.86 (.44)	1.97 (.40)	<0.001	1.99 (.35)	2.04 (.35)	0.001	1.98 (.35)	2.03 (.37)	0.003
11. การตัดสินใจ	1.92 (.40)	2.04 (.39)	<0.001	2.00 (.33)	2.06 (.33)	0.001	2.11 (.33)	2.20 (.32)	<0.001
12. การแก้ไขปัญหา	1.92 (.40)	1.99 (.40)	0.001	1.94 (.32)	1.99 (.31)	0.001	2.07 (.32)	2.16 (.32)	<0.001
13. การควบคุมอารมณ์	1.79 (.36)	1.88 (.38)	<0.001	1.83 (.36)	1.89 (.38)	0.003	1.86 (.38)	1.89 (.41)	NS
14. คุณธรรมจริยธรรม	2.18 (.42)	2.37 (.38)	<0.001	1.97 (.32)	1.86 (.37)	<0.001	2.02 (.40)	2.26 (.37)	<0.001

สถิติ : t-test, NS : ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 3.6 Odds ratio ของปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-
จริยธรรมของเด็กอายุ 10-18 ปี โดยการวิเคราะห์วิธี Logistic Regression

ปัจจัย	Odds ratios	95% Confidence Interval		P-value
		Lower	Upper	
การอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม				
-ต่ำ (<p25)	1.269	1.030	1.565	0.026
-สูง (>p75)	.816	.651	1.023	0.078
-ปานกลาง (p25-p75)	1	-	-	-
สถานภาพสมรส				
-แยกกันอยู่แต่มีความสัมพันธ์กัน	.862	.502	1.480	0.590
-แยกทาง/หย่าร้าง	1.398	1.023	1.910	0.036
-หม้าย/พอลหรือแม่แต่งงานใหม่/ทั้งพ่อและแม่เสียชีวิต/อื่นๆ	1.241	.877	1.756	0.223
-อยู่ด้วยกัน	1	-	-	-
อาชีพพ่อ				
-งานวิชาชีพ	.918	.602	1.399	0.691
-บริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	1.125	.892	1.420	0.319
-ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจ/ไม่มีงานทำ	1.859	1.204	2.870	0.005
-เกษตรกร/คนงาน	1	-	-	-
การศึกษาของแม่				
-มัธยมศึกษา	.770	.563	1.052	0.100
-ปวช./ปวส./ปวท.	.530	.327	.859	0.010
-ปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี	.634	.353	1.141	0.128
-ประถมศึกษา/ต่ำกว่าประถมศึกษา/ไม่ได้ศึกษาแล้ว	1	-	-	-

ตัวแปรควบคุมคือ เขต ภาค เพศ และอายุของเด็ก, กลุ่มที่มีคะแนนพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรมเท่ากับ/มากกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 เป็นกลุ่มเปรียบเทียบ

บทที่ 4

พัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กไทย

บทนำ

จริยธรรม หมายถึง ระเบียบปฏิบัติ ซึ่งมุ่งปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความผาสุกในสังคม จริยธรรม เป็นสิ่งที่มนุษย์ทำขึ้น แต่ขึ้นตามเหตุผลของมนุษย์เอง หรือความต้องการของมนุษย์ รากฐานการ เกิดจริยธรรมจะเริ่มก่อตัวขึ้นในทารกตั้งแต่เกิด โดยการเรียนรู้ที่ละน้อยตามการพัฒนาทาง ประสาทสัมผัสต่างๆ ระยะหกปีแรกของชีวิตความเจริญทางจิตใจมีอัตราการเจริญที่รวดเร็วกว่า วัยต่อมา เด็กในวัยนี้จะก่อนิสัยอันเป็นรากฐานติดตัวไปตลอดชีวิต การปลูกฝังจริยธรรม จึงควร ปลูกฝังในครอบครัว ตั้งแต่วัยทารกและวัยเด็ก เพื่อเตรียมตัวเป็นสมาชิกในสังคมใหญ่ (ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520) จริยธรรมของบุคคล ได้รับอิทธิพลจากสังคมมากกว่าอิทธิพลจากพันธุกรรม

เด็กและเยาวชนที่มีคุณภาพเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมไทย ครอบครัวเป็น สถาบันแรกที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุดตั้งแต่แรกเกิด เป็นแหล่งพุ่มพักก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใน การพัฒนาการของเด็ก การอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวจึงมีอิทธิพลมากที่สุดต่อการเจริญเติบโต และพัฒนาการของเด็กอย่างองค์รวม

ในบทนี้ได้วิเคราะห์พฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม และเป็นพฤติกรรมที่ได้สอบถามใน หลายกลุ่มอายุ เพื่อแสดงการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการด้านจริยธรรมตามวัย และวิเคราะห์ ความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านครอบครัว และวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งเพื่อให้ ครอบครัว สังคม ได้รับรู้สถานการณ์ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสนับสนุนและยับยั้งพัฒนาการ เป็น ข้อมูลให้แก่ครอบครัว ชุมชน โรงเรียน และสังคมไทยโดยรวมนำไปสู่กระบวนการพัฒนาจริยธรรม ของเด็กไทยให้เพิ่มขึ้น และพัฒนาไปอย่างทันต่อโลกและสอดคล้องกับวัฒนธรรมไทย

ทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นิยามจริยธรรม

จริยธรรม ความหมายตาม พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546) หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม กฎศีลธรรม

จริยธรรม (Morality) คือ ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์และรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่างๆ โดยมีคุณสมบัติใดคุณสมบัติหนึ่ง ใน 2 ประเภท คือ เป็นที่นิยมชมชอบและได้รับการยอมรับในสังคมว่าถูกต้องเหมาะสม และอีกประการหนึ่ง คือ เป็นสิ่งที่สังคมไม่ยอมรับไม่ต้องการให้เกิดขึ้นหรือมีอยู่ในสังคม เป็นสิ่งที่สังคมกำหนดว่าไม่ถูกต้อง ไม่สมควร (ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520)

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการจริยธรรม (อ้างใน ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520)

1. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalysis)

กล่าวถึงแรงผลักดันของจิตไร้สำนึกและจิตสำนึกในการควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ มีการแบ่งส่วนของจิตใจตามโครงสร้างและหน้าที่ออกเป็น อิด อีโก้ และซูเปอร์อีโก้ (Id, Ego, Superego) ซูเปอร์อีโก้เป็นส่วนที่ทำหน้าที่วางระเบียบกฎเกณฑ์ต่อความต้องการของสัญชาตญาณคือส่วนของอิด ซูเปอร์อีโก้เป็นส่วนของการตัดสินใจของส่วนอื่นของจิตใจว่าถูกหรือผิด เป็นส่วนของคุณธรรม ความรับผิดชอบชั่วดี ศีลธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมและศาสนา ซูเปอร์อีโก้เกิดขึ้นจากกำหนดมาตรฐานของพ่อแม่ เด็กจะพยายามประพฤติตนตามมาตรฐานนั้นเพื่อได้รับรางวัลและเกิดความพอใจและภาคภูมิใจ เกิดเป็นอุดมคติแห่งตน (ego-ideal) คือความปรารถนาของเด็กที่จะเป็นอย่างที่เขาคิดว่าพ่อแม่ของเขาเป็น นอกจากนั้น ซูเปอร์อีโก้ยังประกอบด้วยส่วนรวมของมโนธรรม (conscience) คือ ข้อห้ามที่อยู่ในจิตใจ เป็นสิ่งที่เด็กได้จากพ่อแม่ เป็นสิ่งที่ไม่ดีผิดศีลธรรม ถ้าเด็กทำจะถูกทำโทษ เมื่อโตขึ้น ถ้าเด็กกระทำในสิ่งที่ขัดกับมโนธรรมจะเกิดความสำนึกผิด (guilt feeling)

พัฒนาการของจริยธรรม คือ ส่วนของซูเปอร์อีโก้และอีโก้ จะเริ่มเกิดขึ้นในเด็กอายุ 2-5 ปี เริ่มตั้งแต่ระยะฝึกหัดการขับถ่าย การกินอยู่หลับนอนเป็นเวลา และการแก้ปัญหา Oedipus complex และได้รับการส่งเสริมจากบุคคลในครอบครัวและสังคมในด้านการเลียนแบบ (identification) ในระยะพัฒนาการต่อมาของเด็กวัยเรียนและวัยรุ่น ในเด็กเล็กการตัดสินผิดชอบชั่วดีของซูเปอร์อีโก้เคร่งครัด และจะค่อยๆ เปลี่ยนแปลงไปในทางมีเหตุผลมากขึ้น

อีโก้เป็นส่วนของจิตใจที่ทำหน้าที่จัดการให้จิตใจอยู่ในสภาวะสมดุล มีหน้าที่สำรวจและบริหารพลังต่างๆ ที่มากระทบจิตใจ ทั้งจากอิดและซูเปอร์อีโก้ และจากโลกภายนอก อีโก้ทำงานตามหลักแห่งความเป็นจริง (reality principle) โดยพยายามตอบสนองความต้องการตามสัญชาตญาณของอิดให้เหมาะสมและเป็นไปตามเหตุผล อีโก้ของผู้ที่บรรลุวุฒิภาวะ (mature) จะสามารถอดกลั้นต่อความเครียดรู้จักอดทนรอ อีโก้มีกลไกการป้องกันตนเอง (defense mechanism) เป็นสิ่งที่อยู่ในจิตไร้สำนึกพัฒนาการของอีโก้ในเรื่องของการแก้ปัญหาด้วยเหตุและ

ผล ซึ่งพ่อแม่จะต้องเป็นแบบอย่างและส่งเสริมให้เด็กได้เลียนแบบ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญในการพัฒนา
ด้านจริยธรรม

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning theory)

การนำเอาทฤษฎีการเรียนรู้มาอธิบายวิธีการและกระบวนการที่บุคคลได้รับอิทธิพลจาก
สังคม ทำให้เกิดการยอมรับลักษณะและกฎเกณฑ์ทางสังคมมาเป็นลักษณะของตน การเรียนรู้
คือ การเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรมซึ่งเกิดจากการฝึกโดยใช้แรงเสริม (reinforce) ได้แก่ กฎการ
เรียนรู้ของ Thorndike กล่าวถึง

2.1 Law of Effect คือ ผลของการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับ การเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า
(Stimulus) กับการตอบสนอง (reaction) การเกิดสภาพพึงพอใจจะเพิ่มผลของการเรียนรู้ ส่วน
การเกิดความไม่พึงพอใจจะลดการเรียนรู้ลง

2.2 Law of Exercise คือ การฝึกทำบ่อยๆ จะทำให้การเรียนรู้เพิ่มขึ้น

2.3 Law of Readiness คือ สภาพความพร้อมของร่างกายจะมีผลต่อการเรียนรู้
ฉะนั้น การเรียนรู้ด้านจริยธรรมจึงควรคำนึงถึงองค์ประกอบเหล่านี้

3. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา (Cognitive development theory)

เพียเจต์และโคลเบอร์ก (Piaget and Kohlberg) อธิบายถึงพัฒนาการความคิดเชิงจริย-
ธรรมและการตัดสินใจของเด็กว่ามีขั้นตอนต่างๆ ตามลำดับเกิดจากการที่เด็กมี interaction กับ
สิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องตั้งแต่แรกเกิด คือ กระบวนการปรับตัวของสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อมภายใน
นอกกับระบบจิตใจภายใน เพื่อให้เกิดความสมดุลกับสิ่งแวดล้อม การปรับตัวประกอบด้วย การ
ปรับเข้า (assimilation) และการปรับขยาย (accommodation) (ตารางที่ 4.1)

3.1 เพียเจต์แบ่งระดับพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 4 ขั้น คือ

1) ขั้นก่อนจริยธรรม เริ่มตั้งแต่เกิดจนอายุ 2 ขวบ จริยธรรมเกิดจากผู้ใหญ่
เป็นผู้สนองความต้องการทางกายของเด็ก เด็กยังไม่สามารถรับรู้ต่อสภาพแวดล้อมอย่างสมบูรณ์

2) ขั้นยึดคำสั่งผู้ใหญ่ ระดับอายุ 2-7 ปี เด็กเริ่มมีการรับรู้ต่อสภาพแวดล้อม
อย่างละเอียด ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เด็กต้องกระทำหรือไม่กระทำตามที่บิดามารดาหรือผู้ใหญ่กำหนด ทั้งนี้
เพราะเด็กต้องการความรักความเอาใจใส่ คำชมเชยและการยอมรับจากผู้ใหญ่

3) ขั้นปฏิบัติการด้วยรูปธรรม (7-11 ปี) เด็กมีความคิดเชิงตรรกะทำให้สามารถ
แก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ เหตุการณ์ที่มองเห็นหรือจับต้องได้ (concrete) การค้นหาความจริงที่
เกี่ยวกับวัตถุและสิ่งแวดล้อมจะมีแบบแผน และไม่ติดอยู่กับการรับรู้เช่นขั้นก่อน แต่ยังไม่สามารถ
แก้ปัญหาที่มีการสมมุติขึ้น ปัญหาเกี่ยวกับถ้อยคำสั้นๆ ปัญหาที่มีความซับซ้อนมาก

4) ขั้นปฏิบัติการด้วยนามธรรม (11-15 ปี) พัฒนาการทางความคิดของเด็กถึงขั้นสุดยอด เด็กสามารถค้นหาเหตุผลนอกเหนือจากข้อมูลที่มีอยู่ สามารถแก้ปัญหาทางรูปธรรมได้สามารถปฏิบัติการทางตรรกได้อย่างสมบูรณ์

3.2 ดิวอี้ (Dewey) ศึกษางานของเพียเจท์ และเป็นคนแรกที่กล่าวว่าการให้การศึกษาด้านจริยธรรมเป็นพัฒนาการทางพุทธิปัญญา (Cognitive Developmental to Psychology) เนื่องจากจุดมุ่งหมายของการให้การศึกษาทางจริยธรรมมีพื้นฐานในการกระตุ้นความคิดของคนให้ตื่นตัวต่อประเด็นโต้แย้งทางจริยธรรม และมีการตัดสินใจด้วย ทำให้บุคคลมีการเคลื่อนที่ผ่านขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมซึ่ง ดิวอี้ แบ่งเป็น 3 ขั้น คือ

1) ระดับก่อนเกณฑ์ (The Pre-Moral Stage) พฤติกรรมได้รับการกระตุ้นจากทางชีวภาพ และทางสังคม

2) ระดับตามเกณฑ์ (The Heteronomous Stage) พฤติกรรมต้องได้รับการยอมรับจากสังคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นมาตรฐานตามกลุ่มของตน

3) ระดับมีเกณฑ์ของตนเอง (The Autonomous Stage) พฤติกรรมเกิดจากการคิดการตัดสินใจของแต่ละคน แม้ว่าจะไม่ได้รับการยอมรับจากมาตรฐานของกลุ่ม

3.3 ไคลเบอร์ก อธิบายว่าพัฒนาการทางจริยธรรมของมนุษย์ส่วนมากมีได้บรรลุสมบูรณ์ในเด็กอายุ 10 ปี แต่จะมีพัฒนาการทางจริยธรรมอีกหลายขั้นตอนจากอายุ 11 ถึง 25 ปี ไคลเบอร์ก แบ่งระดับพัฒนาการทางจริยธรรมเป็น 3 ระดับ ซึ่งมี 6 ขั้น คือ (ตารางที่ 4.1) (Kohlberg, 1969, 1977)

1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional level) เด็กจะตอบสนองต่อกฎเกณฑ์ในด้านความดี ความเลว และการถูกผิด โดยแปรผลจากการกระทบทางกายและความพอใจเป็นหลัก เช่น การลงโทษ การชมเชย การแลกเปลี่ยน หรือยอมรับกฎเกณฑ์และคำสั่งของผู้มีอำนาจทางกายเหนือตนแบ่งระดับนี้เป็น 2 ขั้น คือ

ขั้น 1 หลักการหลบหลีกการถูกลงโทษและทำตามคำสั่ง ในเด็กอายุก่อน 7 ปี จะยอมรับกฎเกณฑ์โดยปฏิบัติตามคำสั่งของผู้ใหญ่โดยมุ่งหลีกเลี่ยงต่อการลงโทษทางกาย โดยไม่สนใจต่อผลของการกระทำที่จะเกิดขึ้นแก่ผู้อื่น

ขั้น 2 หลักการสืบทอดสัมพันธ์ เด็กอายุ 7-10 ปี รู้ว่าการกระทำที่ถูกต้องนั้นเป็นสื่อทำให้เกิดความพอใจซึ่งเป็นความต้องการของตนเองและผู้อื่น มีความสัมพันธ์กับบุคคลในแง่ของการแลกเปลี่ยน คือ ทำดีเพื่อรางวัล

2. ระดับกฎเกณฑ์ (Conventional level) ในระดับนี้บุคคลทำตามความคาดหวังของบุคคลในครอบครัวและสังคม มีการรับรู้ค่านิยมของกลุ่มตนเองว่าถูกต้อง ยอมกระทำตาม

กลุ่มด้วยความจงรักภักดีต่อกฎเกณฑ์ของสังคม โดยใช้ความคิดและให้เหตุผลสนับสนุน มีการเลียนแบบบุคคลต่างๆ แบ่งออกเป็น 2 ชั้น

ชั้น 3 หลักการทำตามมิตรภาพระหว่างบุคคล ได้แก่ เด็กอายุระหว่าง 10-13 ปี ที่ประพฤติตนยอมตามพฤติกรรมของผู้อื่นที่เป็นที่ยอมรับของกลุ่ม

ชั้น 4 หลักการทำตามกฎหมายและกฎเกณฑ์ เด็กวัยรุ่นอายุ 14-16 ปีมีแนวพฤติกรรมไปตามผู้มีอำนาจ (authority) กำหนด กระทำตามกฎเกณฑ์ คงไว้ซึ่งกฎของสังคม กระทำตามหน้าที่และทำตามกฎของสังคมเพื่อผลประโยชน์ของตน

3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ (Post conventional level) ในระดับนี้บุคคลจะพยายามกำหนดคุณค่าของจริยธรรมและหลักการให้มีความเที่ยงตรง และใช้สติปัญญาของตนเองในการพิจารณาเหตุผลเชิงจริยธรรมในการกระทำของตน ซึ่งต่างไปจากสิ่งที่ผู้มีอำนาจ (authority) กำหนด และต่างจากการเลียนแบบค่านิยมของกลุ่ม คือ ระดับที่มีจริยธรรมด้วยเหตุผลของตนเอง

ชั้น 5 หลักการทำตามสัญญาสังคม บุคคลอายุ 17 ปีขึ้นไป มีการเห็นความสำคัญของคนหมู่มาก การกระทำที่ถูกต้องจะถูกกำหนดโดยสิทธิของบุคคลและมาตรฐานของสังคม ซึ่งได้รับการพิสูจน์และตกลงของสังคมทั้งหมด มีความสนใจต่อคุณค่าของบุคคลและความคิดเห็นของผู้อื่น มีการตกลงและปฏิบัติตามสัญญาซึ่งเป็นข้อผูกมัดที่จำเป็นในการอยู่ในสังคม คือ การกระทำตนในทางที่ถูกต้องดีงามเพื่อประโยชน์ของการอยู่ร่วมกันในสังคม

ชั้น 6 หลักการยึดอุดมคติสากลในผู้ใหญ่ที่บรรลุวุฒิภาวะทางจริยธรรม การกระทำในสิ่งที่ถูกต้องเป็นการกำหนดโดยการตัดสินใจของมโนธรรม (conscience) ของตนที่สอดคล้องกับการกระทำตามหลักอุดมคติตามเหตุผลที่เป็นสากล มีหลักของมนุษยธรรม ยุติธรรม และการเคารพต่อความเป็นมนุษย์

ตารางที่ 4.1 การเปรียบเทียบขั้นพัฒนาการทางการรู้การคิดกับพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์และโคลเบอร์ก

ขั้นทางการรู้การคิดของเพียเจต์		ขั้นการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โคลเบอร์ก	ระดับของจริยธรรม โคลเบอร์ก
อายุ	ขั้น		
0-2 ปี	ขั้นการเคลื่อนไหวสัมผัส (Sensorimotor)	ขั้นที่ 1 หลักการหลีกเลี่ยงการ ลงโทษ (2-7 ปี)	1. ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (0-10 ปี)
2-7 ปี	ขั้นก่อนรูปธรรม (Intuitive/ Preoperational)	ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัล (7-10 ปี)	
7-11 ปี	ขั้นปฏิบัติการแบบรูปธรรม (Operation/Concrete)	ขั้นที่ 3 หลักการทำตามผู้อื่น เห็นชอบ (10-13 ปี)	2. ระดับตามกฎเกณฑ์ (10-16 ปี)
11 ปี	ขั้นปฏิบัติการแบบนามธรรม (Formal / abstract Thinking)	ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ ทางสังคม (13-16 ปี)	
		ขั้นที่ 5 หลักการทำตามคำมั่น สัญญาของสังคม (16 ปีขึ้นไป)	3. ระดับเหนือกฎเกณฑ์ 16 ปีขึ้นไป
		ขั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล (ผู้ใหญ่)	

4. ทฤษฎีอิทธิพลทางสังคมต่อพัฒนาการทางจริยธรรม

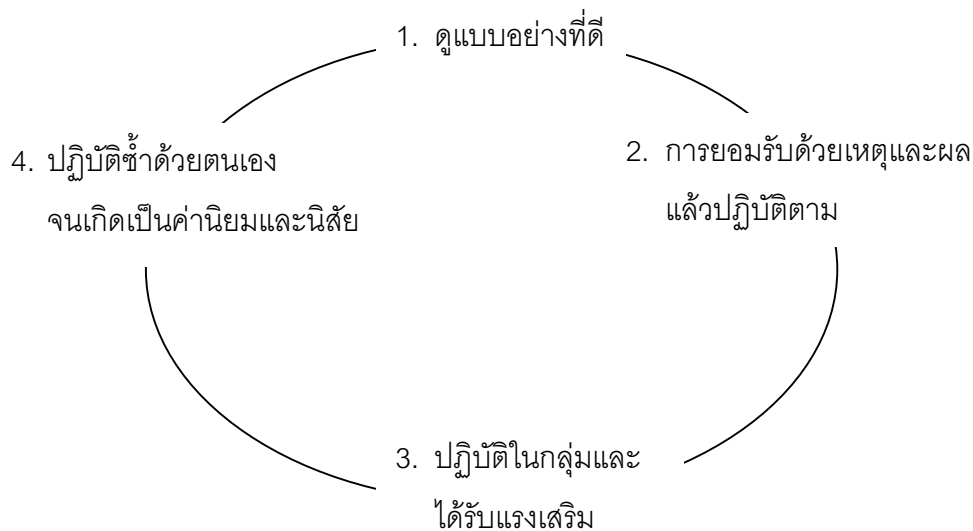
นักสังคมวิทยา ไรท์ (Wright, 1975 อ้างใน ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520) เชื่อว่าสังคมมีอิทธิพลทำให้นุชนแตกต่างกันตามกลุ่มที่สังกัด โดยเด็กจะเรียนรู้จากผู้ใหญ่ซึ่งเป็นตัวแทนของสังคมด้วยกระบวนการเทียบเคียงโดยเลียนแบบจากผู้ที่ตนรัก และผู้ที่มีอำนาจเหนือ จนในที่สุดเด็กจะยอมรับกฎเกณฑ์ทางสังคมมาเป็นหลักปฏิบัติของตน โดยในวัยเด็กซึ่งเป็นวัยที่ครอบครัวจะปลูกฝังจริยธรรมให้มากกว่าช่วงวัยอื่น เพื่อเตรียมตัวเข้าเป็นสมาชิกของสังคมใหญ่ โดยพ่อแม่ ผู้เลี้ยงดู ครอบครัวและสมาชิกเป็นหลักในการปลูกฝังจริยธรรม รองลงมาคือสถานเลี้ยงดูเด็ก โรงเรียนอนุบาลและโรงเรียนประถมศึกษา สื่อมวลชน อาทิ โทรทัศน์ วิทยุ เพลง

นอกจากสังคมจะมีอิทธิพลโดยตรงต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็ก ยังมีอิทธิพลทางอ้อม โดยสังคมมีอิทธิพล คือ การพัฒนาลักษณะหลักๆ ของบุคคลแวดล้อมเด็กในครอบครัวสังคม และส่งเสริมจริยธรรมของบุคคลแวดล้อมเหล่านั้นซึ่งจะเป็นผู้ปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมของเด็กในครอบครัวและสังคม

สรุป ทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการจริยธรรมที่นำมาใช้ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กและเยาวชน มีหลักการและกระบวนการที่สำคัญต่อไปนี้ คือ (รูปที่ 4.1)

1. เด็กและผู้อบรมเลี้ยงดูจะต้องมีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด ให้ความรักและทำให้เกิดความไว้วางใจ
2. ผู้ใหญ่จะต้องเป็นแบบอย่างในการกระทำที่ถูกต้องเหมาะสมด้วยเหตุผล ซึ่งต้องมั่นคงและสม่ำเสมอ
3. เด็กได้รับการชี้แนะและกระตุ้นเตือนให้กระทำในสิ่งที่เหมาะสม เริ่มตั้งแต่อายุน้อยๆ จนอายุมากขึ้น ด้วยความสม่ำเสมอและประกอบด้วยเหตุและผล เพื่อให้เกิดการยอมรับแบบอย่างที่ดี
4. การให้แรงเสริมทางบวกในพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และให้แรงเสริมทางลบเพื่อหยุดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม จะทำให้เกิดการเรียนรู้ในเด็ก
5. การกระตุ้นพัฒนาการด้านจริยธรรมควรเป็นไปด้วยความเหมาะสมตามลำดับขั้นของพัฒนาการด้านร่างกาย สมอง สติปัญญา และอารมณ์ของเด็กในแต่ละวัย
6. เด็กมีโอกาสแสดงออกซ้ำๆ ในกลุ่มเพื่อนๆ และมีโอกาสแสดงออกด้านจริยธรรมโดยตนเอง พร้อมทั้งฝึกหัดในด้านความคิด เหตุผล และความรับผิดชอบจนเกิดเป็นค่านิยม มโนธรรม และอุปนิสัยในที่สุด ซึ่งเด็กจะนำสิ่งที่ได้เรียนรู้และพัฒนาตนมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่

รูปที่ 4.1 วงจรการเรียนรู้ด้านเจตคติที่จำเป็นในการพัฒนาจริยธรรมในเด็กประกอบด้วยขั้นตอนต่อไปนี้ คือ

ตัวแปรที่ส่งผลต่อพัฒนาการทางจริยธรรม

อายุ โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1964 อ้างในดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุผลเชิงจริยธรรมกับระดับอายุ ในเด็กอเมริกันพบว่า เด็กอายุ 7 ปี ร้อยละ 90 ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ขั้น 1 และ 2 เด็กอายุ 10 ปี ร้อยละ 50 ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ขั้น 1 และ 2 ร้อยละ 35 ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้น 3 และ 4 เด็กอายุ 13 ปี ร้อยละ 50 ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ขั้น 3 และ 4 และ ร้อยละ 20 ใช้เหตุผลขั้น 1 และ 2 วัยรุ่น อายุ 16 ปี ร้อยละ 23 ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้น 5 และ 6 และ ร้อยละ 50 ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมขั้น 3 และ 4 ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าเหตุผลเชิงจริยธรรมของบุคคลมีพัฒนาการตามอายุ โดยโคลเบอร์กเชื่อว่าเป็นผลของความพยายามที่เด็กจะตีความหมายประสบการณ์ ของตน ในสังคมที่สลับซับซ้อน โดยเด็กจะมีความสามารถในการนี้มากขึ้นตามลำดับ

เพศ การวิจัยเปรียบเทียบจริยธรรมในด้านต่างๆ ของชายและหญิง พบว่า พฤติกรรมคดโกง พฤติกรรมเอื้อเฟื้อไม่พบความแตกต่างในชายและหญิง (Wright, 1971 อ้างใน ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520) จากการศึกษาพฤติกรรมการโกง โดยใช้สถานการณ์หลายประเภท ในกลุ่มตัวอย่างวัยรุ่นกลุ่มที่ใหญ่มาก พบผลตรงข้ามกับวิจัยอื่นคือ หญิงมีลักษณะคดโกงมาก ขณะที่ชายอยู่ในกลุ่มที่ซื่อสัตย์มาก (Hartshorne and May, 1928 อ้างใน ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520) ส่วนโคลเบอร์ก (1964) (อ้างใน ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520) พบว่าในวัยเด็กชายและหญิงใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกันแต่เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นชายใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นสูงกว่าหญิง ทฤษฎีพัฒนาของลักษณะที่ส่งเสริมจริยธรรมจึงทำนายว่า เพศกับอายุร่วมกัน จะช่วยให้เข้าใจพัฒนาการทางจริยธรรมได้ดียิ่งขึ้น

ฐานะทางเศรษฐกิจ เคย์ (Kay, 1975 อ้างใน ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520) เห็นว่าฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวจะช่วยเพิ่มหรือลดความเร็วในการพัฒนาจริยธรรมของครอบครัว มีผลต่อการปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมเบื้องต้นของเด็ก เกี่ยวกับการยอมรับตนเองและการมีเอกลักษณ์

ระดับสติปัญญา เคย์ (Kay, 1975 อ้างใน ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520) ศึกษาพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างความสามารถในการใช้ภาษา ซึ่งแสดงระดับสติปัญญาของเด็ก เกี่ยวข้องกับจริยธรรมของบุคคล

โคลเบอร์ก ได้ศึกษาพบความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรม กับระดับสติปัญญาและลักษณะมุงอนาคต และการควบคุมตนเอง (Kohlberg, 1964 อ้างใน ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520)

เครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลพัฒนาการด้านจริยธรรม เป็นข้อคำถามที่แทรกอยู่ในเครื่องมือวัดพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ สังคม และจริยธรรม ในแต่ละกลุ่มอายุ โดยเริ่มตั้งแต่เด็กอายุ 3 ปีขึ้นไป ได้แก่ MITSEA-PLUS ในกลุ่มอายุ 3-<6 ปี และ EMSA ในกลุ่มอายุ 6-<10 ปี ทำเป็นบัตรคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็ก แล้วให้มารดาหรือผู้เลี้ยงดูหลักเลือกและระบุความถี่ของพฤติกรรมที่พบในระยะ 1 เดือนที่ผ่านมาของเด็ก ส่วนกลุ่มอายุ 10-<13 ปี กลุ่มอายุ 13-<16 ปี และอายุ 16-18 ปี ใช้แบบวัดทักษะชีวิต โดยให้เด็กประเมินตนเอง (ดูรายละเอียดเพิ่มเติมในบทที่ 1, 2, 3)

การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล ใช้ค่าเฉลี่ยซึ่งเป็นสถิติเชิงพรรณนาในการอธิบาย โดยค่าเฉลี่ยจะมีค่าระหว่าง 0-2 คะแนน และใช้สถิติเชิงวิเคราะห์ ในการทดสอบความแตกต่างของพัฒนาการทางจริยธรรมในแต่ละกลุ่มอายุ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาพัฒนาการด้านจริยธรรม คือ เด็กและเยาวชน อายุ 3-18 ปี จำนวน 6,874 ราย

พัฒนาการด้านจริยธรรม ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ ประกอบด้วย

คุณธรรมด้านความประหยัด และอดออม การประหยัด เป็นการใช้จ่ายของให้เกิดประโยชน์สูงสุด รู้จักระมัดระวังใช้ รู้จักยับยั้งความต้องการ มี 3 พฤติกรรม คือ

1. ช่วยปิดน้ำปิดไฟเมื่อเปิดทิ้งไว้
2. รู้คุณค่าใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น รู้จักเก็บออมเงิน
3. รู้เก็บรักษาไว้ให้ปลอดภัย ถนอมของใช้ บุรณะของเก่าให้กลับมาใช้ประโยชน์ได้ ไม่ทิ้งๆ ขว้างๆ

คุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ มีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ต่อสังคมและละอายเกรงกลัวต่อบาป มี 5 พฤติกรรม คือ

1. ไม่ถือเอาของผู้อื่นเป็นของตน : แอบหยิบเงินของพ่อแม่หรือผู้อื่น
2. ไม่ถือเอาของผู้อื่นเป็นของตน : แอบหยิบของในร้านค้า
3. ไม่ร่วมมือในการทำสิ่งที่ผิดต่อกฎหมาย หรือข้อบังคับของสังคม : เล่นซี้โกงเมื่อมีโอกาส
4. ไม่ร่วมมือในการทำสิ่งที่ผิดต่อกฎหมายหรือข้อบังคับของสังคม : ลอกข้อสอบเมื่อมีโอกาส เสนพยาเสพติด
5. ไม่ชักชวนผู้อื่นไปทางไม่ดี : เล่นกับเด็กเถรหรือเด็กมีปัญหา และเพื่อนชวนไปตีกับคนอื่น

ผลการศึกษา

พัฒนาการด้านจริยธรรมของเด็ก

ค่าเฉลี่ยพัฒนาการทางจริยธรรมด้านการประหยัดและอดออมของกลุ่มตัวอย่าง ในแต่ละกลุ่มอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 4.2) พัฒนาการด้านจริยธรรมด้านการประหยัด อดออม เชิงบวกในเรื่องการช่วยปิดน้ำปิดไฟเมื่อเปิดทิ้งไว้ และการเก็บออมเงิน มีคะแนนเฉลี่ยสูงเมื่ออายุ 6-10 ปี หลังจากนั้นก็มีพฤติกรรมลดลงเมื่ออายุมากขึ้น ส่วนพฤติกรรมด้านลบ คือ ใช้ของทิ้งๆ ขว้างๆ กระทำสูงสุดเมื่ออายุ 6-10 ปี เช่นกัน และจะกระทำลดลงเมื่ออายุมากขึ้น

พัฒนาการด้านจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์ และละอายเกรงกลัวต่อบาป ซึ่งมีข้อมูลในเด็กอายุ 6 ปีขึ้นไป ทั้งหมดเป็นพฤติกรรมเชิงลบ พบว่ามี 3 พฤติกรรมที่กระทำลดลงเมื่ออายุมากขึ้น คือ เล่นขี้โกงเมื่อมีโอกาส เล่นกับเด็กเถรหรือเด็กมีปัญหา และลอกข้อสอบเมื่อมีโอกาส แต่มี 3 พฤติกรรมที่มีแนวโน้มจะกระทำมากขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น คือ หยิบของในร้านค้า การยกพวกไปตีกัน และการเสพยาเสพติด มี 4 พฤติกรรม ที่มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มอายุ คือ ชอบหยิบเงิน เล่นขี้โกง ชอบเล่นกับเด็กเถร และลอกข้อสอบ (ตารางที่ 4.2)

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็ก

เพศ พัฒนาการทางจริยธรรมด้านการประหยัดและอดออม แปรผันตามเพศของกลุ่มตัวอย่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเพศหญิงมีการประหยัด อดออมมากกว่าเพศชาย

พัฒนาการทางจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์และละอายต่อบาปแปรผันตามเพศเด็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเพศหญิงมีพฤติกรรมเชิงลบน้อยกว่าเพศชาย และค่าเฉลี่ยในเรื่องการลอกข้อสอบมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 4.3)

ความเป็นเมืองชนบท พัฒนาการทางจริยธรรมด้านการประหยัดและอดออมของกลุ่มตัวอย่างแปรผันตามสภาพแวดล้อม คือ การอาศัยอยู่ในเขตและนอกเขตเทศบาล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยกลุ่มตัวอย่างในเขตเทศบาลมีการประหยัดช่วยปิดน้ำปิดไฟมากกว่าเด็กนอกเขตเทศบาล แต่เด็กนอกเขตใช้ของทิ้งๆ ขว้างๆ น้อยกว่า และเก็บออมเงินมากกว่าเด็กในเขตเทศบาล ส่วนพัฒนาการทางจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์และละอายต่อบาป ไม่มีความแตกต่างที่เด่นชัด ยกเว้นเรื่องชอบเล่นขี้โกง เมื่อมีโอกาส โดยผู้ที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลจะมีพฤติกรรมเชิงลบน้อยกว่าในเขตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และถ้าพิจารณาแยกตามภาค พัฒนาการทางจริยธรรมด้านการประหยัดและอดออมเกือบทุกเรื่อง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และด้านความซื่อสัตย์และละอายต่อบาป มีความแตกต่างกันในทุกเรื่อง (ตารางที่ 4.3)

ลักษณะครอบครัว พัฒนาการทางจริยธรรมด้านการประหยัดและอดออม และพัฒนาการทางจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์และละเอียดรอบาป ส่วนใหญ่ไม่มีความแตกต่างกัน ระหว่างลักษณะครอบครัวเดี่ยวและขยาย ยกเว้นเรื่องการแอบหยิบเงินพ่อแม่หรือผู้อื่น เด็กในครอบครัวเดี่ยวมีพฤติกรรมเชิงลบมากกว่าครอบครัวขยายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 4.3)

ผู้เลี้ยงดู พัฒนาการทางจริยธรรมด้านการประหยัดอดออมของกลุ่มตัวอย่าง ในเรื่องการใช้ของต่างๆ ขว้างๆ และความซื่อสัตย์และละเอียดรอบาป ในเรื่องชอบเล่นกับเด็กเกเร/เด็กมีปัญหา มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขึ้นกับผู้เลี้ยงดู โดยมีข้อสังเกตว่าเด็กที่มีพี่เป็นผู้เลี้ยงดู ชอบเล่นกับเด็กเกเร/เด็กมีปัญหามากกว่าผู้เลี้ยงดูกลุ่มอื่นๆ และเด็กที่ถูกเลี้ยงโดยคนอื่น มีพฤติกรรมใช้ของต่างๆ ขว้างๆ มากกว่ากลุ่มอื่น (ตารางที่ 4.4)

สถานะเศรษฐกิจและสังคมของบิดามารดา พบว่า พัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กบางพฤติกรรมมีความสัมพันธ์กับการศึกษาและอาชีพของพ่อแม่ กล่าวคือ ค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านความซื่อสัตย์และละเอียดรอบาป เกือบทุกพฤติกรรมมีความแตกต่างกันในเด็กมีพ่อแม่มีการศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเด็กมีพ่อแม่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษาจะมีพฤติกรรมเชิงลบน้อยกว่าเด็กกลุ่มอื่น ส่วนพัฒนาการด้านประหยัด อดออม มีความสัมพันธ์กับอาชีพของพ่อแม่ โดยเด็กมีพ่อแม่ไม่มีงานทำจะมีพฤติกรรมเชิงบวกน้อยกว่า และเชิงลบมากกว่าเด็กกลุ่มอื่น (ตารางที่ 4.5) และค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านความซื่อสัตย์ และละเอียดรอบาป เกือบทุกพฤติกรรมมีความแตกต่างกันในเด็กมีแม่มีการศึกษาแตกต่างกัน และเช่นเดียวกันกับการศึกษาของพ่อ เด็กที่มีแม่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษาจะมีพฤติกรรมเชิงลบน้อยกว่า ยกเว้นพฤติกรรม เล่นซีโงเมื่อมีโอกาส และพัฒนาการด้านการประหยัด อดออม ด้านรู้จักออมเงิน มีความสัมพันธ์กับการศึกษาแม่ โดยเด็กที่มีแม่มีการศึกษาระดับอาชีวศึกษามีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่ากลุ่มอื่นๆ สำหรับอาชีพแม่มีความสัมพันธ์กับบางพฤติกรรมของพัฒนาการทั้ง 2 ด้าน โดยสลับเปลี่ยนไปในแต่อาชีพแม่ (ตารางที่ 4.6)

การพัฒนากาทางจริยธรรม ในกลุ่มอายุ 10-18 ปี ที่เน้นเฉพาะการเสพยาเสพติดและยกพวกตีกันพบว่า ทุกกลุ่มอายุ เด็กชายมีพฤติกรรมเชิงลบมากกว่าเด็กหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมีแนวโน้มว่าพฤติกรรมเชิงลบนี้นี้เพิ่มขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น เมื่อเปรียบเทียบเด็กที่อาศัยอยู่ในเขตและนอกเขต พบว่า พฤติกรรมเชิงลบเรื่องเสพยาเสพติดไม่แตกต่างกัน แต่พฤติกรรมการยกพวกตีกัน เด็กในเขตมีพฤติกรรมดังกล่าวมากกว่าเด็กนอกเขตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในกลุ่มอายุ 13-16 ปี และ 16-18 ปี

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบในแต่ละภาคพบว่า ไม่ว่าเด็กอาศัยอยู่ในภาคใดมีพฤติกรรมเชิงลบเรื่องการเสพยาเสพติดไม่ต่างกันในทุกกลุ่มอายุ ส่วนพฤติกรรมการยกพวกตีกัน พบความ

แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญในกลุ่มอายุ 13-<16 ปี และ 16-18 ปี โดยพบค่าเฉลี่ยสูงสุดในเด็กที่อาศัยอยู่ในกรุงเทพมหานคร (ตารางที่ 4.7)

ตารางที่ 4.2 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนพัฒนาการทางจริยธรรม จำแนกตามกลุ่มอายุ

พัฒนาการทางจริยธรรม	กลุ่มอายุ					P-value
	3-<6 ปี	6-<10 ปี	10-<13 ปี	13-<16 ปี	16-18 ปี	
ด้านการประหยัด อดออม						
1. ใช้ของทิ้งๆ ขว้างๆ	0.92 (.70)	1.30 (.70)	1.12 (.70)	1.06 (.70)	1.08 (.70)	<0.001
2. รู้จักเก็บออมเงิน	0.84 (.78)	1.29 (.78)	1.11 (.65)	1.02 (.62)	0.95 (.63)	<0.001
3. ช่วยปิดน้ำ ปิดไฟเมื่อเปิดทิ้งไว้	- (.68)	1.38 (.68)	1.35 (.59)	1.36 (.61)	1.20 (.60)	<0.001
ด้านความซื่อสัตย์และละเอียดรอบคอบ						
1. ชอบหยิบเงินพ่อแม่หรือผู้อื่น	- (.44)	1.84 (.44)	1.29 (.74)	1.36 (.70)	1.35 (.68)	<0.001
2. เล่นซี้โกงเมื่อมีโอกาส	- (.66)	1.45 (.66)	1.65 (.70)	1.10 (.71)	1.08 (.68)	<0.001
3. ชอบเล่นกับเด็กเกรหรือเด็กมีปัญหา	- (.56)	1.71 (.56)	1.27 (.66)	1.23 (.68)	1.17 (.65)	<0.001
4. หยิบของในร้านค้า	- (.66)	- (.66)	1.51 (.66)	1.55 (.61)	1.56 (.61)	NS
5. ลอกข้อสอบถ้าจำเป็น	- (.78)	- (.78)	1.15 (.78)	0.89 (.78)	0.75 (.76)	<0.001
6. เพื่อนชวนไปตีกับคนอื่น	- (.74)	- (.74)	0.62 (.74)	0.86 (.70)	0.96 (.68)	NS
7. เสพยาเสพติด	- (.64)	- (.64)	0.33 (.64)	0.35 (.65)	0.45 (.73)	NS
รวม	0.88 (.46)	1.70 (.64)	1.70 (.64)	1.24 (.40)	1.20 (.40)	

สถิติ : Anova

ตารางที่ 4.7 แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรกับพัฒนาการทางจริยธรรมในกลุ่มอายุ 10-18 ปี

เฉพาะการเสพยาเสพติดและยกพวกตีกัน

ตัวแปร	10-<13 ปี		13-<16 ปี		16-18 ปี	
	เสพยา เสพติด	เพื่อนชวนไป ตีกับคนอื่น	เสพยา เสพติด	เพื่อนชวนไป ตีกับคนอื่น	เสพยา เสพติด	เพื่อนชวนไปตี กับคนอื่น
เพศ ^a	<i>P-value</i> <0.001	<i>P-value</i> <0.001	<i>P-value</i> <0.001	<i>P-value</i> <0.001	<i>P-value</i> <0.001	<i>P-value</i> <0.001
ชาย	0.41 (.69)	0.76 (.81)	0.45 (.72)	1.02 (.90)	0.67 (.84)	1.13 (.88)
หญิง	0.26 (.57)	0.48 (.70)	0.27 (.58)	0.72 (.83)	0.27 (.57)	0.80 (.82)
เขตการ ปกครอง ^a	NS	NS	NS	<i>P-value</i> =0.001	NS	<i>P-value</i> =0.007
ในเขตเทศบาล	0.31 (.62)	0.61 (.77)	0.34 (.63)	0.93 (.91)	0.46 (.75)	1.00 (.90)
นอกเขตเทศบาล	0.35 (.65)	0.63 (.76)	0.36 (.77)	0.79 (.76)	0.43 (.71)	0.89 (.81)
ภาค ^b	NS	NS	NS	<i>P-value</i> <0.001	NS	<i>P-value</i> =0.007
กทม.	0.36 (.64)	0.58 (.73)	0.37 (.63)	1.02 (.96)	0.52 (.78)	1.02 (.89)
กลาง	0.33 (.66)	0.59 (.71)	0.39 (.69)	0.95 (.88)	0.45 (.72)	1.00 (.85)
เหนือ	0.30 (.65)	0.68 (.82)	0.35 (.62)	0.93 (.90)	0.39 (.70)	1.02 (.88)
ตะวันออก- เฉียงเหนือ	0.35 (.64)	0.61 (.82)	0.28 (.57)	0.69 (.82)	0.41 (.72)	0.85 (.85)
ใต้	0.33 (.61)	0.61 (.75)	0.38 (.73)	0.75 (.81)	0.47 (.75)	0.85 (.84)
รวม	0.33 (0.64)	0.62 (0.77)	0.35 (0.65)	0.86 (0.88)	0.45 (0.73)	0.95 (0.89)

^aสถิติ : t- test , ^bสถิติ = Anova

อภิปรายผล

พัฒนาการทางจริยธรรมด้านการประหยัดและอดออม พัฒนาการทางจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์และละอายเกรงกลัวต่อบาปของกลุ่มตัวอย่าง มีความสัมพันธ์กับตัวแปรด้านอายุ เพศ ลักษณะครอบครัว สภาพแวดล้อมที่เป็นเมืองและชนบท ผู้เลี้ยงดูหลัก และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของพ่อแม่ โดยเมื่ออายุมากขึ้นจะมีแนวโน้มพัฒนาดีขึ้น สอดคล้องกับทฤษฎีของ Kohlberg และการศึกษาของพาซิโก (1973 อ้างใน ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520) ในเด็ก 10-18 ปี ชาวเปอร์โตริโก พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจริยธรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในเชิงบวก แต่บางพฤติกรรมเชิงลบเรื่องเพื่อนชวนไปติดกับคนอื่น และการใช้ยาเสพติดมีการกระทำมากขึ้น เนื่องจากเพื่อนมีอิทธิพลต่อความคิดและการกระทำของวัยรุ่นมาก การสร้างทักษะชีวิตให้วัยรุ่นมีความสามารถเชิงจิตสังคมเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้วัยรุ่นจัดการกับสิ่งเร้าต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

ในการศึกษานี้พบว่า เด็กหญิงทุกกลุ่มอายุมีพัฒนาการด้านจริยธรรมดีกว่าเด็กชาย อาจเป็นเพราะในวัฒนธรรมไทยจะเข้มงวดกวดขันเด็กหญิงมากกว่า และการศึกษาของไรท์ (1971 อ้างใน ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520) ศึกษาเปรียบเทียบจริยธรรมด้านต่างๆ ของวัยรุ่นชายกับหญิงพบว่าทุกด้านหญิงดีกว่าชาย ยกเว้นพฤติกรรมการคดโกง ชายดีกว่าหญิง

พบว่าพัฒนาการทางจริยธรรม มีความสัมพันธ์กับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม โดยกลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจปานกลางและปานกลางค่อนข้างสูงมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่ากลุ่มที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจระดับต่ำ สอดคล้องกับแนวคิดของ Kay (1975) (อ้างใน ดวงเดือน และเพ็ญแข, 2520) อาจเนื่องจากครอบครัวที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจระดับต่ำ ต้องชวนขายหารายได้จนไม่มีเวลาที่จะคอยอบรมสั่งสอนเด็ก

ตารางที่ 4.3 แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรกับพัฒนาการจริยธรรมด้านการประหยััด ความซื่อสัตย์และละอายต่อบาปของกลุ่มตัวอย่าง

พัฒนาการทางจริยธรรม	ตัวแปร										
	เพศ ^a		ครอบครัว ^a		ภาค ^b				พื้นที่ ^a		
	ชาย	หญิง	เดี่ยว	ขยาย	กทม	กลาง	เหนือ	อีสาน	ใต้	ในเขต	นอกเขต
ด้านการประหยัด อดออม											
1. ช่วยปิดน้ำ ปิดไฟเมื่อเปิดทิ้งไว้	1.27** (.63)	1.36** (.61)	1.33 (.62)	1.32 (.63)	1.31 (.63)	1.33 (.61)	1.32 (.64)	1.33 (.64)	1.31 (6.1)	1.34** (.62)	1.30** (.63)
	1.04** (.69)	1.14** (.67)	1.09 (.68)	1.10 (.69)	1.06** (.69)	1.14** (.67)	1.12** (.68)	1.04** (.68)	1.10** (.69)	1.09 (.69)	1.10 (.68)
2. รู้จักเก็บออมเงิน	0.92** (.69)	0.81** (.71)	0.86 (.70)	0.86 (.71)	0.95** (.70)	0.90** (.71)	0.81** (.71)	0.85** (.71)	0.81** (.68)	0.89** (.71)	0.83** (.70)
3. ใช้ของทั้งๆ ขว้างๆ											
ความซื่อสัตย์และละอายต่อบาป											
1. แอบหยิบเงินพ่อแม่หรือผู้อื่น	0.62** (.72)	0.46** (.64)	0.58* (.69)	0.51* (.69)	0.57** (.71)	0.52** (.68)	0.50** (.66)	0.59** (.71)	0.52** (.68)	0.55 (.70)	0.52 (.68)
	0.92** (.71)	0.71** (.68)	0.81 (.70)	0.80 (.71)	0.90** (.73)	0.82** (.70)	0.82** (.69)	0.77** (.70)	0.76** (.68)	0.85** (.71)	0.77** (.69)
2. เล่นซุกสิ่งมีค่า	1.18** (.78)	0.97** (.79)	1.08 (.78)	1.04 (.80)	1.09** (.79)	1.09** (.79)	1.02** (.78)	1.14** (.78)	1.00** (.79)	1.06 (.80)	1.07 (.78)
	0.79** (.69)	0.59** (.64)	0.67 (.67)	0.67 (.68)	0.72** (.69)	0.68** (.67)	0.69** (.67)	0.65** (.68)	0.60** (.65)	0.68 (.68)	0.66 (.66)
3. ลอกข้อสอบเมื่อมีโอกาส	0.58** (.67)	0.35** (.56)	0.45 (.62)	0.48 (.64)	0.54** (.66)	0.51** (.63)	0.45** (.62)	0.39** (.58)	0.43** (.62)	0.47 (.63)	0.45 (.61)
	0.91 (.33)	0.80 (.30)	0.86 (.32)	0.85 (.32)	0.89 (.32)	0.88 (.31)	0.84 (.32)	0.85 (.32)	0.82 (.32)	0.87 (.32)	0.84 (.32)
4. ขอบเล่นกับเด็กเกเร/เด็กมีปัญหา											
5. หยิบของในร้านค้า	0.91 (.33)	0.80 (.30)	0.86 (.32)	0.85 (.32)	0.89 (.32)	0.88 (.31)	0.84 (.32)	0.85 (.32)	0.82 (.32)	0.87 (.32)	0.84 (.32)
รวม											

^๑สถิติ : t - test , ^๒สถิติ = Anova * p-value<0.05, ** p-value<0.01

ตารางที่ 4.4 แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรกับพัฒนาการจริยธรรมด้านการประหยััด ความซื่อสัตย์และละอายต่อบาปของกลุ่มตัวอย่าง

พัฒนาการทางจริยธรรม	ตัวแปร									
	ผู้เลี้ยงดู									
	พ่อ	แม่	ปู่/ย่า/ตา/ยาย	ลุง/ป้า/น้า/อา	พี่	ผู้อุปการะ อื่นๆ	คนรับจ้าง เลี้ยงเด็ก	ทั้งพ่อ และแม่	อื่นๆ	
ด้านการประหยัด อดออม										
1. ช่วยปิดน้ำ ปิดไฟเมื่อเปิดทิ้งไว้	1.34 (.60)	1.31 (.62)	1.35 (.65)	1.28 (.60)	1.34 (0.57)	1.25 (0.71)	1.64 (0.67)	1.40 (0.56)	1.44 (0.53)	
2. รู้จักเก็บออมเงิน	1.09 (.69)	1.10 (.68)	1.08 (.71)	1.05 (0.67)	1.00 (.69)	1.38 (0.74)	1.27 (.65)	0.97 (.63)	1.11 (.78)	
3. ใช้ของทิ้งๆ ขว้างๆ*	0.86* (.70)	0.86* (.70)	0.86* (.73)	0.89* (.73)	0.98* (.73)	0.75* (.89)	0.64* (.67)	1.00* (.72)	1.56* (.73)	
ความซื่อสัตย์และละอายต่อบาป										
1. แอบหยิบเงินพ่อแม่หรือผู้อื่น	0.60 (.69)	0.54 (.69)	0.48 (.68)	0.60 (.73)	0.60 (.72)	0.63 (.52)	0.27 (.65)	0.58 (.67)	0.44 (.88)	
2. เล่นซุกสิ่งมีค่า	0.87 (.71)	0.80 (.70)	0.79 (.73)	0.87 (.69)	0.88 (.70)	0.50 (.76)	0.82 (.75)	0.84 (.71)	1.11 (.60)	
3. ลอกข้อสอบเมื่อมีโอกาส	1.06 (.77)	1.06 (.79)	1.08 (.80)	1.09 (.80)	1.25 (.80)	0.57 (.53)	0.50 (.55)	1.15 (.70)	1.00 (.89)	
4. ขอบเล่นกับเด็กเกเร/เด็กมีปัญหา*	0.70* (.68)	0.65* (.66)	0.70* (.70)	0.75* (.74)	0.84* (.76)	0.63* (.92)	0.40* (.70)	0.74* (.65)	0.78* (.44)	
5. หยิบของในร้านค้า	0.45 (.62)	0.45 (.62)	0.50 (.65)	0.51 (.60)	0.63 (.69)	0.29 (.49)	0.33 (.52)	0.46 (.60)	0.50 (.55)	
รวม	0.87 (.32)	0.85 (.32)	0.86 (.32)	0.88 (.33)	0.94 (.37)	0.74 (.33)	0.81 (.21)	0.90 (.28)	1.01 (.33)	

สถิติ : Anova *p-value<0.05

ตารางที่ 4.5 แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรกับพัฒนาการทางจริยธรรมด้านการประหยัต์ ความสำเร็จและloyaltyของกลุ่มตัวอย่าง

พัฒนาการทางจริยธรรม	ตัวแปร									
	การศึกษาพอ					อาชีพพอ				
	ประถมฯ	มัธยมฯ	อาชีวฯ	อุดมฯ	อื่นๆ	วิชาชีพ	ธุรกิจ/ค้าขาย	แรงงาน	ไม่มีงาน	
ด้านการประหยัด อดออม										
1. ช่วยบิดน้า ปิดไฟเมื่อเปิดไว้	1.31 (.63)	1.34 (.61)	1.36 (.61)	1.37 (.61)	1.31 (.61)	1.36* (.60)	1.35* (.61)	1.30* (.64)	1.29* (.57)	
2. รู้จักเก็บออมเงิน	1.08 (.68)	1.12 (.67)	1.15 (.70)	1.11 (.70)	1.05 (.66)	1.13 (.68)	1.13 (.69)	1.08 (.68)	1.07 (.67)	
3. ใช้ของฟุ้งๆ ข้างๆ	0.86 (.71)	0.84 (.69)	0.90 (.74)	0.84 (.70)	0.84 (.70)	0.83** (.69)	0.90** (.70)	0.84** (.70)	0.99** (.73)	
ความซื่อสัตย์และละอายต่อบาป										
1. แอบหยิบเงินพ่อแม่หรือผู้อื่น	0.55* (.69)	0.52* (.68)	0.50* (.70)	0.45* (.65)	0.57* (.69)	0.54 (.68)	0.52 (.68)	0.54 (.69)	0.57 (.70)	
2. เล่นซิ่งเมื่อมีโอกาส	0.80** (.69)	0.77** (.70)	0.86** (.73)	0.78** (.69)	0.91** (.72)	0.82 (.68)	0.83 (.71)	0.79 (.70)	0.84 (.68)	
3. ลอกข้อสอบเมื่อมีโอกาส	1.08 (.78)	1.04 (.80)	1.01 (.82)	1.03 (.80)	1.09 (.78)	1.07 (.81)	1.03 (.79)	1.07 (.78)	1.07 (.80)	
4. ชอบเล่นกับเด็กเกเร/เด็กมีปัญหา	0.69** (.67)	0.61** (.66)	0.62** (.70)	0.56** (.63)	0.76** (.71)	0.68 (.66)	0.65 (.68)	0.66 (.67)	0.71 (.66)	
5. หยิบของในร้านค้า	0.47* (.63)	0.41* (.61)	0.44* (.63)	0.38* (.54)	0.49* (.63)	0.42 (.59)	0.42 (.60)	0.47 (.63)	0.49 (.60)	
รวม	0.86 (.32)	0.83 (.32)	0.86 (.32)	0.82 (.30)	0.88 (.33)	0.86 (.31)	0.86 (.31)	0.84 (.31)	0.89 (.30)	

สถิติ ; Anova; * p-value<0.05, ** p-value<0.01

ตารางที่ 4.6 แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรกับพัฒนาการทางจริยธรรมด้านการประหยัด ความซื่อสัตย์และละอายต่อบาปของกลุ่มตัวอย่าง

พัฒนาการทางจริยธรรม	ตัวแปร							
	การศึกษาแม่				อาชีพแม่			
	ประถมฯ	มัธยมฯ	อาชีวฯ	อุดมฯ	อื่นๆ	วิชาชีพ	ธุรกิจ/ค้าขาย	ไม่มีงาน
ด้านการประหยัด อดออม								
1. ช่วยปัดน้ำ ปิดไฟเมื่อเปิดได้	1.31 (.63)	1.34 (.62)	1.39 (.60)	1.30 (.60)	1.29 (.63)	1.31* (.57)	1.36* (.65)	1.32* (.62)
2. รู้จักเก็บออมเงิน	1.08** (.68)	1.15** (.69)	1.16** (.69)	1.13** (.69)	1.02** (.68)	1.14 (.69)	1.12 (.68)	1.07 (.71)
3. ใช้ของต่างๆ ใช้อย่าง	0.85 (.70)	0.87 (.70)	0.86 (.69)	0.86 (.71)	0.94 (.73)	0.86** (.71)	0.91** (.71)	0.90** (.69)
ความซื่อสัตย์และละอายต่อบาป								
1. แอบหยิบเงินพ่อแม่หรือผู้อื่น	0.56** (.69)	0.46** (.66)	0.47** (.66)	0.45** (.67)	0.60** (.71)	0.49 (.67)	0.57 (.71)	0.51 (.67)
2. เล่นซุกสิ่งของผู้อื่น	0.80* (.70)	0.78* (.68)	0.78* (.71)	0.81* (.71)	0.91* (.70)	0.81** (.69)	0.85** (.71)	0.81** (.71)
3. ลอกข้อสอบเมื่อมีโอกาส	1.08 (.78)	1.00 (.81)	1.03 (.80)	1.05 (.83)	1.13 (.77)	1.02 (.83)	1.08 (.80)	1.06 (.77)
4. ขอบเล่นกับเด็กแถว/เด็กมีปัญห	0.68** (.67)	0.60** (.66)	0.58** (.67)	0.54** (.64)	0.76** (.70)	0.55 (.60)	0.69 (.69)	0.66 (.67)
5. หยิบของในร้านค้า	0.46** (.63)	0.44** (.61)	0.44** (.63)	0.34** (.52)	0.54** (.65)	0.33* (.55)	0.49* (.63)	0.46* (.62)
รวม	0.85 (.32)	0.84 (.31)	0.84 (.30)	0.82 (.30)	0.90 (.34)	0.82 (.29)	0.88 (.32)	0.85 (.31)

สถิติ ; Anova * p-value<0.05, ** p-value<0.01

บทที่ 5

การเปลี่ยนแปลงพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคมของเด็กอายุ 1 ถึง 18 ปี

การเปลี่ยนแปลงพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคมของเด็กอายุ 1 ถึง <10 ปี

ไดวีเคราะห์เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม เด็กอายุ 1 ถึง <10 ปี ตามกลุ่มอายุในพฤติกรรมที่ถามต่อเนื่องในทุกกลุ่มอายุ ในกลุ่มนี้มีจำนวน 18 พฤติกรรม คือ

ความมีวินัย

1. ทำตามกฎกติกา หรือข้อตกลง
2. เก็บของเข้าที่หลังเล่นเสร็จ

ความมีสมาธิ

3. มีสมาธิ ทำอะไรได้นาน (ไม่รวมดูโทรทัศน์)
4. ตั้งใจฟังเวลาสอนสิ่งใหม่ให้

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

5. พยายามทำงานที่ยากจนสำเร็จ
6. อยากรู้ อยากเห็นสิ่งใหม่
7. ชอบกิจกรรมที่ท้าทายความสามารถ (เช่น เล่นของเล่นที่ยากเกินวัย)
8. ชอบทำอะไรด้วยตัวเอง

ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

9. กังวลหรือสงสารเวลาที่เห็นคนอื่นเจ็บปวด
10. ชอบช่วยเหลือหรือเข้าไปปลอบใจคนที่มีความทุกข์ (เช่น เอาของเล่นไปให้)
11. บอกความรู้สึกของคนอื่นได้
12. เวลาคุณอารมณ์ไม่ดี พยายามทำให้คุณรู้สึกดีขึ้น
13. ชอบทำท่าทางตลก หรือให้ของที่ทำให้คุณยิ้มหรือหัวเราะ

การควบคุมอารมณ์

14. เข้ามาแสดงความรักกับคุณ (กอด หอม ชบตัก ชบอ)

15. หงุดหงิดง่าย

ทักษะทางสังคม ได้แก่

16. เข้ากับเด็กคนอื่นได้ดีเวลาเล่น

17. ผลัดกันเล่น

18. มีเพื่อนชอบเล่นด้วยอย่างน้อย 1 คน

พบว่าทุกพฤติกรรมมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันเมื่อเปรียบเทียบกลุ่มอายุอย่างมีนัยสำคัญ พฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มลดลงเมื่ออายุมากขึ้น 6 พฤติกรรม ได้แก่ ทำตามกติกา มีสมาธิ อยากรู้อยากเห็น ทำท่าทาง/ให้ของ เข้ามากอด และหงุดหงิดง่าย ซึ่งเกี่ยวข้องกับวินัย สมาธิ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และการควบคุมอารมณ์เป็นส่วนใหญ่ พฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น 6 พฤติกรรม ได้แก่ พยายามทำงานที่ยาก สงสารคนอื่น ชอบช่วยเหลือ บอกความรู้สึกคนอื่น ทำให้คุณอารมณ์ดี และผลัดกันเล่น ซึ่งเกี่ยวข้องกับความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และทักษะทางสังคมเป็นส่วนใหญ่ ส่วนพฤติกรรมที่เหลืออีก 6 พฤติกรรม มีค่าเฉลี่ยเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน (ตารางที่ 5.1)

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม เด็กรวมตั้งแต่อายุ 1 ถึง <10 ปี พบพฤติกรรมมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันเมื่อเปรียบเทียบแต่ละภาคอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ เก็บของเข้าที่ มีสมาธิ ตั้งใจฟังเวลาสอน พยายามทำงาน สงสารคนอื่น ชอบช่วยเหลือ อยากรู้อยากเห็น ชอบกิจกรรมท้าทาย ทำด้วยตัวเอง บอกความรู้สึก ทำให้คุณอารมณ์ดี ทำท่าทาง/ให้ของ ผลัดกันเล่น มีเพื่อนที่เล่นด้วย เข้ามากอด (ตารางที่ 5.1)

เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแยกแต่ละเพศในแต่ละกลุ่มอายุ พบว่า ในเพศชาย พฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มลดลงเมื่ออายุมากขึ้น มี 6 พฤติกรรม ได้แก่ ทำตามกติกา มีสมาธิ อยากรู้อยากเห็น ทำท่าทาง/ให้ของ เข้ามากอด และหงุดหงิดง่าย เพศหญิงพบเช่นเดียวกัน ยกเว้นพฤติกรรมเรื่องหงุดหงิดง่าย พฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่ออายุมากขึ้นมี 6 พฤติกรรม ได้แก่ พยายามทำงานที่ยาก สงสารคนอื่น ชอบช่วยเหลือ บอกความรู้สึก ทำให้คุณอารมณ์ดี และผลัดกันเล่น ส่วนพฤติกรรมที่เหลืออีก 6 พฤติกรรม มีค่าเฉลี่ยเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน เพศหญิงพบเช่นเดียวกัน และเพิ่มพฤติกรรมเรื่องเข้ากับเด็กคนอื่นง่ายและเมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของแต่ละกลุ่มอายุ เฉพาะเด็กเพศหญิงพบว่าทุกพฤติกรรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นข้อเดียวคือ “ข้อทำท่าทางตลกหรือให้ของที่ทำให้คุณยิ้มหรือหัวเราะ” มีค่าเฉลี่ยแต่ละกลุ่มอายุแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญ ส่วนเด็กเพศชาย พบว่าพฤติกรรมทุกข้อมีค่าเฉลี่ยในแต่ละกลุ่มอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (ตารางที่ 5.2)

ส่วนการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแยกแต่ละเขตการปกครองในแต่ละกลุ่มอายุ พบว่า ทั้งในและนอกเขตเทศบาล พฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มลดลงเมื่ออายุมากขึ้น มี 6 พฤติกรรม เช่นเดียวกับที่กล่าวข้างต้น พฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่ออายุมากขึ้นในเขตเทศบาล มี 6 พฤติกรรม เช่นเดียวกับที่กล่าวข้างต้น ส่วนพฤติกรรมที่เหลืออีก 6 พฤติกรรม มีค่าเฉลี่ยเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน เมื่อเปรียบเทียบเฉพาะเด็กที่อาศัยอยู่ในแต่ละเขตเทศบาล พบว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในและนอกเขตเทศบาล พฤติกรรมทุกข้อมีคะแนนเฉลี่ย แตกต่างกันในแต่ละกลุ่มอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตารางที่ 5.3)

ตารางที่ 5.4 แสดงการเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจและสังคม ในแต่ละพฤติกรรมแยกกลุ่มอายุในแต่ละภาค พบว่าพฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มลดลงตามอายุมีเพิ่มขึ้นในทุกภาคมี จำนวน 3 พฤติกรรม ได้แก่ ทำตามกติกา เข้ามากอดหรือแสดงความรักกับคุณ และหงุดหงิดง่าย และพฤติกรรมมีค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มลดลงตามอายุ ที่พบใน 4 ภาค ยกเว้นภาคเหนือมี 2 พฤติกรรม ได้แก่ อยากรู้อยากเห็นสิ่งใหม่ๆ ชอบทำท่าตลกหรือให้ของ พฤติกรรมมีค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่อเด็กอายุมากขึ้น ที่พบในทุกภาคมีจำนวน 5 พฤติกรรม ได้แก่ พยายามทำงานที่ยากจนสำเร็จ กังวลหรือสงสารเวลาที่เห็นคนอื่นเจ็บปวด บอกความรู้สึกของคนอื่นได้ พยายามทำให้คุณอารมณ์ดีขึ้น และผลัดกันเล่น ส่วนอีกพฤติกรรมที่มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นตามอายุใน 4 ภาค ยกเว้นกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ชอบช่วยเหลือหรือเข้าไปปลอบใจคนที่มีความทุกข์ ส่วนใหญ่ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยแต่ละพฤติกรรม เมื่อเปรียบเทียบแต่ละกลุ่มอายุในภาคต่างๆ จะมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นในกลุ่มที่มีเครื่องหมาย (NS) ไว้

การเปลี่ยนแปลงพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคมของเด็กอายุ 6 ถึง 18 ปี

พฤติกรรมที่ถามต่อเนื่องในทุกกลุ่มอายุ ในกลุ่มนี้มีจำนวน 6 พฤติกรรม คือ

1. กังวลหรือสงสารเวลาที่เห็นคนอื่นเจ็บปวด
2. ยอมรับว่าคนอื่นทำผิดพลาดได้
3. หงุดหงิดฉุนเฉียวง่าย
4. ชอบช่วยเหลือผู้อื่น
5. ค่อนข้างแยกตัว ชอบเล่นคนเดียว
6. ไม่หือถอยแม้เจองานยาก

จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบ พบว่า ตารางที่ 5.5 แสดงค่าเฉลี่ยของแต่ละพฤติกรรมในแต่ละกลุ่มอายุ พบว่าค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามอายุ 2 พฤติกรรมคือ ยอมรับว่าคนอื่นทำผิดได้ และค่อนข้างแยกตัวหรือชอบเล่นคนเดียว ค่าเฉลี่ยในแต่ละกลุ่มอายุของทุกกิจกรรมมีความแตก

ต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญ แต่เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย แต่ละกิจกรรมระหว่างภาค พบว่ามีเพียง 2 พฤติกรรม มีความแตกต่างระหว่างภาคอย่างมีนัยสำคัญ คือ หงุดหงิดง่ายและค่อนข้างแยกตัว

จากตารางที่ 5.6 แยกวิเคราะห์แต่ละเพศ พบว่าพฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามอายุ มี 2 พฤติกรรม ได้แก่ ยอมรับว่าคนอื่นทำผิดได้ และค่อนข้างแยกตัวหรือชอบเล่นคนเดียวเช่นกัน ส่วนอีก 2 พฤติกรรม ที่ค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเมื่อเด็กอายุ 10-13 ปี ได้แก่ ชอบช่วยเหลือผู้อื่น และไม่ทำถอยแม้เจองานยาก หลังจากนั้นที่ค่าเฉลี่ยลดลงทั้ง 2 เพศ อีก 2 พฤติกรรมมีแบบแผนที่ไม่แน่นอน การเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยของทุกพฤติกรรมตามกลุ่มอายุ ในแต่ละเพศ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 5.7 เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยของทุกพฤติกรรม ตามกลุ่มอายุ ในแต่ละเขตการปกครอง พบว่าพฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามอายุ ในทุกเขต มี 2 พฤติกรรม ได้แก่ ยอมรับว่าคนอื่นทำผิดได้ และค่อนข้างแยกตัวหรือชอบเล่นคนเดียว ส่วนพฤติกรรมอื่นมีแบบแผนที่ไม่แน่นอน แต่การเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยของทุกพฤติกรรม ตามกลุ่มอายุ ในแต่ละเขตการปกครอง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และในภาพรวมเด็กในเขตเทศบาลมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเด็กนอกเขตเทศบาล ในเกือบทุกกิจกรรม

ตารางที่ 5.8 เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยของทุกพฤติกรรม ตามกลุ่มอายุ ในแต่ละภาค พบว่าพฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามอายุ ในทุกภาค มี 2 พฤติกรรม ได้แก่ ยอมรับว่าคนอื่นทำผิดได้ และค่อนข้างแยกตัวหรือชอบเล่นคนเดียว ส่วนพฤติกรรมอื่นมีแบบแผนที่ไม่แน่นอน แต่การเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยของทุกพฤติกรรม ตามกลุ่มอายุ ในแต่ละภาค มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 5.2 การเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม เด็กอายุ 1 ถึง <10 ปี แยกตาม พฤติกรรม และเพศ

พฤติกรรม	ชาย ^a			หญิง ^b			รวมอายุ 1-<10 ปี ^c		P-value
	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	ชาย	หญิง	
ทำตามกติกา	1.21 0.74	0.99 0.65	0.86 0.65	1.26 0.71	0.86 0.66	0.82 0.87	1.05 0.71	0.97 0.71	<0.001
เก็บของเข้าที่	1.09 0.70	0.90 0.62	1.13 0.62	1.01 0.69	0.85 0.62	0.98 0.66	1.04 0.67	0.95 0.66	<0.001
มีสมาธิ	1.18 0.75	1.0 0.68	0.9 0.73	1.2 0.74	0.97 0.7	0.83 0.7	1.03 0.73	1.0 0.73	NS
ตั้งใจฟังเวลา สอน	0.92 0.68	0.73 0.6	0.92 0.65	0.88 0.66	0.58 0.57	0.84 0.65	0.86 0.65	0.76 0.64	<0.001
พยายาม ทำงาน	0.88 0.71	1.03 0.63	1.13 0.66	0.83 0.7	1.1 0.62	1.2 0.62	1.01 0.68	1.05 0.66	0.037
ส่งสารคนอื่น	1.00 0.74	1.29 0.64	1.38 0.66	1.06 0.78	1.43 0.62	1.55 0.59	1.22 0.7	1.36 0.7	<0.001
ขอความช่วยเหลือ	1.04 0.75	1.07 0.69	1.24 0.63	1.1 0.75	1.23 0.64	1.4 0.62	1.11 0.7	1.25 0.68	<0.001
อยากรู้อยาก เห็น	1.65 0.58	1.56 0.59	1.41 0.64	1.63 0.61	1.6 0.56	1.44 0.62	1.54 0.61	1.55 0.6	NS
ขอสิ่งทำ หาย	1.07 0.78	0.93 0.74	1.04 0.76	0.99 0.75	0.8 0.71	0.93 0.75	1.02 0.76	0.91 0.74	<0.001
ทำด้วยตัวเอง	1.42 0.62	1.34 0.63	1.41 0.65	1.44 0.63	1.37 0.6	1.46 0.61	1.39 0.63	1.42 0.61	NS
บอก ความรู้สึก	0.70 0.77	1.23 0.69	1.45 0.66	0.74 0.77	1.31 0.69	1.56 0.62	1.11 0.78	1.22 0.77	<0.001
ทำให้คุณ อารมณ์ดี	1.21 0.71	1.27 0.65	1.38 0.67	1.26 0.72	1.35 0.66	1.48 0.63	1.28 0.62	1.37 0.67	<0.001
ทำตามทาง ให้ ของ	1.52 0.61	1.51 0.6	1.36 0.62	1.53 0.6	1.5 0.59	1.47 0.59	1.57 0.62	1.5 0.6	NS
เข้ากับเด็กคน อื่น	1.66 0.56	1.6 0.55	1.72 0.49	1.64 0.58	1.66 0.52	1.77 0.45	1.66 0.53	1.7 0.52	0.020
ผลัดกันเล่น	1.22 0.67	1.27 0.63	1.51 0.57	1.19 0.66	1.34 0.6	1.56 0.53	1.33 0.64	1.37 0.61	0.014

พฤติกรรม	ชาย ^a			หญิง ^b			รวมอายุ 1-<10 ปี ^c		P-value
	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	ชาย	หญิง	
มีเพื่อนที่เล่นด้วย	1.67 0.62	1.62 0.62	1.78 0.46	1.7 0.59	1.62 0.61	1.81 0.43	1.69 0.58	1.71 0.55	NS
เข้ามากอด	1.80 0.44	1.7 0.5	1.57 0.64	1.82 0.41	1.7 0.51	1.68 0.56	1.69 0.54	1.73 0.5	0.010
หงุดหงิดง่าย	1.21 0.75	1.17 0.73	1.01 0.72	1.19 0.73	1.19 0.71	1.0 0.73	1.13 0.74	1.12 0.73	NS

^aคือ เด็กเพศชาย พบว่าพฤติกรรมทุกข้อมีค่าเฉลี่ยในแต่ละกลุ่มอายุแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (สถิติ : Anova)

^bคือ เด็กเพศหญิง พบว่าทุกพฤติกรรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นข้อเดียวคือ “ทำท่าทางตลกหรือให้ของที่ทำให้คุณยิ้มหรือหัวเราะ” ที่ค่าเฉลี่ยแต่ละกลุ่มอายุแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญ (สถิติ : Anova)

^cสถิติ : t-test, NS : ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 5.3 การเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม เด็กอายุ 1 ถึง <10 ปี แยกตามพฤติกรรม และเขตการปกครอง

พฤติกรรม	ในเขต ^a			นอกเขต ^a			รวมอายุ 1-<10 ปี ^b		P-value
	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	ในเขต	นอกเขต	
ทำตามกติกา	1.24 0.74	0.88 0.64	0.86 0.66	1.29 0.71	0.97 0.68	0.81 0.67	0.99 0.7	1.02 0.71	NS
เก็บของเข้าที่	1.04 0.70	0.85 0.61	1.1 0.67	1.07 0.69	0.91 0.63	1.0 0.67	1.0 0.67	0.99 0.67	NS
มีสมาธิ	1.12 0.74	0.93 0.69	0.94 0.71	1.28 0.74	1.04 0.7	0.79 0.71	0.99 0.72	1.03 0.74	NS
ตั้งใจฟังเวลาสอน	0.89 0.66	0.63 0.6	0.91 0.63	0.92 0.68	0.68 0.58	0.84 0.67	0.81 0.64	0.81 0.65	NS
พยายามทำงาน	0.9 0.71	1.09 0.61	1.15 0.61	0.81 0.69	1.03 0.65	1.19 0.65	1.05 0.66	1.02 0.68	NS
สงสารคนอื่น	1.07 0.77	1.39 0.64	1.46 0.63	0.97 0.75	1.33 0.63	1.48 0.63	1.31 0.7	1.26 0.7	0.018
ชอบช่วยเหลือ	1.1 0.75	1.15 0.66	1.32 0.63	1.03 0.75	1.14 0.68	1.33 0.63	1.19 0.69	1.17 0.7	NS
อยากรู้ อยากเห็น	1.67 0.56	1.62 0.55	1.44 0.6	1.6 0.62	1.55 0.6	1.41 0.66	1.58 0.58	1.52 0.63	<0.001

พฤติกรรม	ในเขต ^๑			นอกเขต ^๑			รวมอายุ 1-<10 ปี ^๒		P-value
	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	ในเขต	นอกเขต	
ชอบสิ่งท้าทาย	1.13 0.76	0.88 0.72	1.02 0.76	0.94 0.76	0.85 0.74	0.95 0.75	1.01 0.75	0.91 0.75	<0.001
ทำด้วยตัวเอง	1.46 0.61	1.37 0.61	1.45 0.61	1.39 0.65	1.34 0.62	1.42 0.64	1.43 0.61	1.38 0.64	0.016
บอกความรู้สึก	0.74 0.77	1.33 0.68	1.54 0.62	0.69 0.77	1.21 0.7	1.48 0.65	1.2 0.77	1.13 0.78	0.001
ทำให้คุณ อารมณ์ดี	1.27 0.72	1.33 0.66	1.44 0.66	1.19 0.71	1.28 0.65	1.43 0.64	1.35 0.68	1.3 0.67	0.028
ทำท่าทาง ให้ ของ	1.57 0.61	1.57 0.56	1.44 0.61	1.48 0.6	1.44 0.63	1.4 0.6	1.52 0.6	1.44 0.61	<0.001
เข้ากับเด็กคนอื่น	1.66 0.55	1.63 0.52	1.72 0.48	1.64 0.58	1.63 0.55	1.78 0.45	1.67 0.52	1.68 0.53	NS
ผลัดกันเล่น	1.2 0.66	1.31 0.59	1.52 0.54	1.21 0.68	1.3 0.63	1.55 0.56	1.34 0.61	1.36 0.64	NS
มีเพื่อนที่เล่น ด้วย	1.71 0.58	1.6 0.63	1.79 0.43	1.65 0.63	1.65 0.6	1.8 0.46	1.7 0.56	1.7 0.57	NS
เข้ามากอด	1.83 0.41	1.73 0.49	1.64 0.59	1.78 0.45	1.67 0.52	1.61 0.61	1.73 0.51	1.69 0.54	0.003
หงุดหงิดง่าย	1.23 0.74	1.2 0.71	1.02 0.73	1.17 0.73	1.16 0.74	0.99 0.72	1.15 0.73	1.1 0.73	0.032

^๑คือ เมื่อเปรียบเทียบ เฉพาะเด็กที่อาศัยอยู่ในแต่ละเขตเทศบาล พบว่าเด็กที่อาศัยอยู่ในและนอกเขตเทศบาล พฤติกรรมทุกข้อมีคะแนนเฉลี่ย แตกต่างกันในแต่ละกลุ่มอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (สถิติ : Anova)

^๒สถิติ : t-test, NS : ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 5.8 การเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคมเด็กอายุ 6 ถึง 18 ปี
ในแต่ละภาค แยกตามพฤติกรรม และกลุ่มอายุ

พื้นที่/อายุ (ปี)	กังวลหรือ สงสาร	ยอมรับว่าคนอื่น ก็ทำผิดพลาดได้	หงุดหงิด ฉุนเฉียวง่าย	ชอบช่วย เหลือผู้อื่น	ค่อนข้าง แยกตัว	ไม่หือถอย
กรุงเทพฯ						
6-<10	1.44 (.63)	1.29(.62)	2.02(.78)	1.49(.52)	1.62(.64)	1.09(.67)
10-<13	2.21 (.68)	2.10(.57)	1.53(.83)	2.27(.53)	2.3(.61)	1.88(.66)
13-<16	2.12 (.56)	2.24(.64)	1.58(.82)	2.58(.53)	2.5(.54)	1.76(.73)
16-18	2.15 (.69)	2.22(.64)	1.46(.82)	2.4(.52)	2.53(.53)	1.78(.75)
P-value	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001
ภาคกลาง						
6-<10	1.49 (.63)	1.21(.64)	2.05(.71)	1.53(.55)	1.58(.64)	1.16(.66)
10-<13	2.23(.64)	2.06(.58)	1.37(.84)	2.24(.61)	2.27(.64)	1.86(.73)
13-<16	2.09(.53)	2.17(.71)	1.46(.75)	2.57(.53)	2.5(.61)	1.68(.79)
16-18	2.16(.53)	2.26(.51)	1.47(.77)	2.39(.53)	2.52(.53)	1.72(.69)
P-value	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001
ภาคเหนือ						
6-<10	1.42(.64)	1.22(.62)	1.97(.73)	1.52(.55)	1.54(.62)	1.19(.6)
10-<13	2.19(.59)	1.96(.62)	1.32(.82)	2.19(.62)	2.22(.67)	1.79(.71)
13-<16	2.13(.5)	2.32(.65)	1.48(.76)	2.6(.52)	2.5(.6)	1.76(.7)
16-18	2.16(.59)	2.32(.57)	1.39(.79)	2.51(.56)	2.6(.52)	1.72(.74)
P-value	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ						
6-<10	1.47(.64)	1.23(.62)	1.99(.7)	1.42(.56)	1.59(.57)	1.14(.65)
10-<13	2.24(.64)	2.01(.54)	1.33(.87)	2.22(.55)	2.31(.59)	1.87(.69)
13-<16	2.13(.54)	2.31(.69)	1.54(.83)	2.66(.51)	2.52(.62)	1.74(.73)
16-18	2.16(.61)	2.3(.58)	1.56(.78)	2.5(.53)	2.58(.54)	1.66(.69)
P-value	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001
ภาคใต้						
6-<10	1.52(.62)	1.2(.67)	1.99(.72)	1.48(.56)	1.71(.52)	1.23(.63)
10-<13	2.17(.65)	2.03(.63)	1.34(.79)	2.25(.63)	2.3(.64)	1.88(.69)
13-<16	2.19(.61)	2.27(.75)	1.33(.78)	2.63(.55)	2.59(.6)	1.74(.73)
16-18	2.15(.52)	2.32(.56)	1.35(.75)	2.53(.54)	2.59(.55)	1.76(.68)
P-value	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001	<0.001

สถิติ : Anova

อภิปรายผล

ในกลุ่มเด็กอายุ น้อยกว่า 10 ปี จะมีพฤติกรรมเชิงสังคม พัฒนาก้าวหน้าขึ้นตามวัยรวมทั้งความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น นับเป็นคุณสมบัติที่ดีที่ควรปลูกฝังให้กับเด็ก จัดเป็นความสามารถทางอารมณ์ (Emotional Competence, EC) ที่สำคัญในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้าน Social-awareness ตามแนวคิดของ Goleman (2003) แต่มีบางพฤติกรรมที่พัฒนาการไม่ก้าวหน้าตามวัย ซึ่งจัดเป็นพฤติกรรมที่สำคัญส่วนหนึ่งของ Self-management ได้แก่ ทำตามกติกา การมีสมาธิ อยากรู้อยากเห็นสิ่งใหม่ๆ เพราะเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่ง ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในชีวิต เป็นสิ่งที่ต้องแก้ไขปรับปรุง พฤติกรรมเชิงลบ เช่น หงุดหงิดฉุนเฉียวง่าย มีพัฒนาการที่ดีขึ้น เมื่ออายุมากขึ้น นับเป็นสิ่งที่ดีที่ควรปลูกฝังให้เด็กรู้จักควบคุมอารมณ์ และสนองตอบต่ออารมณ์ดังกล่าวอย่างเหมาะสม ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ ยังคงเป็นอยู่เมื่อวิเคราะห์แยกเด็กแต่ละเพศ หรือเขตการปกครอง

ส่วนการวิเคราะห์ เปรียบเทียบในกลุ่มอายุ 6 ถึง 18 ปี ใน 6 พฤติกรรม จะเห็นว่าพฤติกรรมที่ดีมีพัฒนาการที่ก้าวหน้าขึ้น คือ การยอมรับว่าคนอื่นทำผิดพลาดได้ แสดงถึง ความคิดยอมรับในสิ่งต่างๆ ได้ชัดเจนขึ้น มีความเข้าใจผู้อื่น (Empathy)

และพบว่าเด็กเมื่อโตขึ้น ต้องการความเป็นส่วนตัวมากขึ้น จนบางครั้งแยกตัวเองซึ่งหากมากเกินไปอาจเกิดปัญหาในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น อย่างไรก็ตามผู้เลี้ยงดูควรให้โอกาสเด็กมีความเป็นส่วนตัวโดยเฉพาะวัยรุ่น ทั้งในด้านเวลาและสถานที่โดยให้การดูแลอยู่ห่างๆ พร้อมเข้าไปช่วยเหลือให้คำปรึกษาเมื่อเด็กต้องการ เป็นปรากฏการณ์ที่พบทั้งเพศหญิงและเพศชาย และทุกเขตการปกครอง แต่มีบางพฤติกรรมที่ควรพัฒนาก้าวหน้าขึ้น แต่กลับลดลงได้แก่ ชอบช่วยเหลือผู้อื่น และไม่ทอดทิ้ง แม้เจองานยาก เป็นสิ่งที่ต้องปรับปรุง เพราะหากปล่อยไป เช่นนี้ จะทำให้เด็กมีความคิดที่จะกระทำเพื่อส่วนรวมน้อย และไม่มีความเพียร ไม่อดทน การปลูกฝังให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดเป็นค่านิยมที่ดีในการดำเนินชีวิต

ตารางที่ 5.1 การเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม เด็กอายุ 1 ถึง <10 ปีแยกตามพฤติกรรม อายุ และภาค

พฤติกรรม	กลุ่มอายุ				P-value	ภาค (รวม 3 กลุ่มอายุ)					P-value
	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	รวม		กทม.	กลาง	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	ใต้	
ทำตามกติกา	1.26 0.73	0.92 0.66	0.84 0.66	1.01 0.71	<0.001	0.98 0.72	1.03 0.71	0.98 0.73	1.05 0.62	1.0 0.69	NS
เก็บของเข้าที่	1.05 0.7	0.88 0.62	1.05 0.67	1.0 0.67	<0.001	1.04 0.69	1.0 0.68	1.0 0.67	1.02 0.63	0.91 0.66	<0.001
มีสมาธิ	1.19 0.75	0.99 0.69	0.87 0.72	1.01 0.73	<0.001	0.99 0.74	1.03 0.75	1.03 0.71	0.9 0.7	0.93 0.74	<0.001
ตั้งใจฟังเวลาสอน	0.9 0.67	0.66 0.59	0.88 0.65	0.81 0.65	<0.001	0.82 0.65	0.84 0.66	0.77 0.66	0.86 0.64	0.76 0.64	0.001
พยายามทำงาน	0.85 0.66	1.06 0.63	1.17 0.64	1.03 0.67	<0.001	1.02 0.65	1.04 0.68	1.05 0.68	0.96 0.68	1.09 0.66	0.001
สงสารคนอื่น	1.03 0.76	1.36 0.63	1.47 0.63	1.29 0.7	<0.001	1.31 0.69	1.32 0.71	1.24 0.72	1.22 0.71	1.35 0.68	<0.001
ชอบช่วยเหลือน	1.07 0.75	1.15 0.67	1.32 0.63	1.18 0.69	<0.001	1.19 0.69	1.23 0.7	1.2 0.69	1.12 0.67	1.16 0.71	0.008
อยากรู้ทุกอย่างเห็น	1.64 0.59	1.52 0.58	1.43 0.63	1.55 0.61	<0.001	1.57 0.59	1.59 0.59	1.5 0.64	1.53 0.6	1.55 0.61	0.009
ชอบกิจกรรมท้าทาย	1.04 0.76	0.87 0.73	0.99 0.75	0.96 0.75	<0.001	1.01 0.76	1.0 0.77	0.89 0.74	0.95 0.74	0.97 0.75	0.003

พฤติกรรม	กลุ่มอายุ				P-value	ภาค (รวม 3 กลุ่มอายุ)					P-value
	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	รวม		กทม.	กลาง	เหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ใต้	
ทำด้วยตัว เอง	1.43 0.63	1.35 0.61	1.44 0.63	1.41 0.62	<0.001	1.39 0.61	1.46 0.62	1.39 0.64	1.37 0.61	1.42 0.63	0.016
บอก ความรู้อีก	0.72 0.77	1.27 0.68	1.51 0.64	1.17 0.72	<0.001	1.22 0.78	1.17 0.8	1.12 0.78	1.09 0.78	1.25 0.75	<0.001
ทำให้คุณ อารมณ์ดี	1.23 0.71	1.31 0.65	1.43 0.65	1.32 0.68	<0.001	1.34 0.71	1.37 0.66	1.35 0.7	1.23 0.65	1.33 0.66	<0.001
ทำท่าทาง ให้ขง	1.53 0.61	1.51 0.6	1.42 0.61	1.48 0.61	<0.001	1.55 0.58	1.48 0.61	1.51 0.62	1.39 0.62	1.51 0.58	<0.001
เข้ากับเด็ก คนอื่น	1.65 0.57	1.63 0.54	1.75 0.47	1.68 0.53	<0.001	1.64 0.53	1.66 0.54	1.7 0.54	1.68 0.51	1.69 0.52	NS
ผลัดกันเล่น	1.21 0.67	1.3 0.64	1.53 0.55	1.35 0.63	<0.001	1.31 0.62	1.35 0.64	1.34 0.63	1.31 0.61	1.42 0.62	<0.001
มีเพื่อนที่เล่น ด้วย	1.68 0.61	1.62 0.62	1.79 0.44	1.7 0.56	<0.001	1.66 0.59	1.71 0.57	1.68 0.58	1.69 0.57	1.74 0.52	0.03
เข้ามากอด	1.81 0.43	1.7 0.51	1.63 0.6	1.71 0.52	<0.001	1.75 0.49	1.72 0.51	1.74 0.52	1.62 0.57	1.73 0.5	<0.001
หงุดหงิดง่าย	1.2 0.74	1.18 0.72	1.01 0.73	1.13 0.73	<0.001	1.17 0.76	1.12 0.73	1.09 0.74	1.12 0.71	1.16 0.73	NS

สถิติ : Anova, NS : ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 5.4 การเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม เด็กอายุ 1 ถึง <10 ปี แยกตามพฤติกรรม กลุ่มอายุ และภาค

พฤติกรรม	กรุงเทพมหานคร			กลาง			เหนือ			ตะวันออกเฉียงเหนือ			ใต้		
	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี
ทำตามกติกา	1.19	0.88	0.88	1.29	0.93	0.87	1.28	0.85	0.81	1.33	1.01	0.81	1.22	0.94	0.84
	0.77	0.66	0.69	0.73	0.68	0.66	0.72	0.69	0.69	0.69	0.64	0.62	0.74	0.62	0.66
เก็บของเข้าที่	1.08	0.89	1.15	1.02	0.89	1.1	1.11	0.88	1.01	1.14	0.94	1.02	0.93	0.79	1.01
	0.70	0.63	0.71	0.7	0.65	0.66	0.7	0.67	0.66	0.71	0.59	0.63	0.66	0.59	0.71
มีสมาธิ	1.07	0.9	1.01	1.2	0.98	0.92	1.24	1.03	0.83	1.29	1.06	0.9	1.13	0.85	0.71
	0.78	0.68	0.75	0.77	0.74	0.73	0.72	0.68	0.69	0.7	0.68	0.7	0.77	0.68	0.71
ตั้งใจฟังเวลา	0.86	0.67	0.92	0.95	0.67	0.9	0.86	0.56	0.9	0.99	0.75	0.86	0.84	0.63	0.82
สอน	0.66	0.58	0.67	0.68	0.61	0.66	0.71	0.58	0.65	0.63	0.58	0.64	0.67	0.58	0.65
พยายามทำงาน	0.93	1.03	1.09	0.83	1.11	1.16	0.83	1.1	1.19	0.79	0.95	1.14	0.91	1.12	1.23
	0.67	0.6	0.67	0.70	0.62	0.66	0.73	0.65	0.6	0.71	0.63	0.65	0.68	0.63	0.63
ส่งสารคนอื่น	1.13	1.35	1.44	1.06	1.40	1.49	0.96	1.32	1.42	0.89	1.33	1.47	1.12	1.42	1.52
	0.74	0.64	0.63	0.77	0.66	0.63	0.79	0.64	0.64	0.72	0.62	0.64	0.75	0.6	0.62
ชอบช่วยเหลือ	1.12	1.11	1.32	1.13	1.22	1.36	1.03	1.2	1.34	0.98	1.1	1.3	1.09	1.09	1.29
	0.76	0.66	0.63	0.74	0.69	0.65	0.76	0.68	0.6	0.73	0.63	0.61	0.76	0.7	0.65
อยากรู้อยากเห็น	1.71	1.6	1.42	1.66	1.62	1.49	1.53	1.56	1.42	1.63	1.58	1.39	1.68	1.57	1.42
	0.54	0.56	0.62	0.55	0.57	0.64	0.66	0.61	0.64	0.6	0.54	0.63	0.59	0.6	0.63
ชอบสิ่งท้าทาย	1.13	0.84	1.07	1.08	0.9	1.03	0.91	0.83	0.92	1.02	0.84	0.99	1.05	0.92	0.94
	0.75	0.72	0.76	0.75	0.77	0.76	0.78	0.73	0.72	0.76	0.69	0.75	0.76	0.73	0.77

พฤติกรรม	กรุงเทพฯ			กลาง			เหนือ			ตะวันออกเฉียงเหนือ			ใต้		
	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี	1-<3 ปี	3-<6 ปี	6-<10 ปี
ทำด้วยตัว เอง	1.44 0.61	1.32 0.64	1.42 0.58	1.47 ^{NS} 0.61	1.4 ^{NS} 0.63	1.5 ^{NS} 0.62	1.38 0.68	1.33 0.62	1.45 0.61	1.39 ^{NS} 0.61	1.34 ^{NS} 0.59	1.38 ^{NS} 0.65	1.47 0.62	1.38 0.61	1.43 0.66
บอก	0.75	1.33	1.58	0.72	1.29	1.49	0.69	1.24	1.44	0.6	1.21	1.45	0.83	1.31	1.6
ความรู้อีก	0.79	0.67	0.62	0.78	0.73	0.67	0.77	0.71	0.64	0.71	0.69	0.66	0.78	0.64	0.59
ทำให้คุณ อารมณ์ดี	1.24 0.76	1.34 0.69	1.45 0.68	1.34 ^{NS} 0.69	1.34 ^{NS} 0.65	1.44 ^{NS} 0.64	1.24 0.75	1.34 0.67	1.47 0.65	1.13 0.69	1.22 0.61	1.35 0.63	1.21 0.68	1.31 0.64	1.46 0.66
ทำท่าทาง ให้ของ	1.59 0.6	1.59 0.55	1.46 0.59	1.54 0.61	1.5 0.6	1.39 0.61	1.58 0.59	1.57 0.62	1.44 0.64	1.39 ^{NS} 0.62	1.4 ^{NS} 0.63	1.37 ^{NS} 0.62	1.54 ^{NS} 0.59	1.54 ^{NS} 0.57	1.45 ^{NS} 0.57
เข้ากับเด็ก คนอื่น	1.63 0.54	1.61 0.54	1.67 0.53	1.63 0.6	1.62 0.53	1.74 0.48	1.63 0.61	1.68 0.54	1.78 0.44	1.68 0.52	1.6 0.55	1.77 0.44	1.68 0.56	1.64 0.53	1.76 0.46
ผลิตภัณฑ์ เล่นด้วยกัน	1.18 0.66	1.27 0.6	1.49 0.55	1.17 0.69	1.32 0.63	1.55 0.52	1.13 0.7	1.32 0.59	1.56 0.53	1.18 0.62	1.23 0.6	1.52 0.56	1.31 0.64	1.37 0.63	1.54 0.58
มีเพื่อนที่ เล่นด้วย	1.69 0.67	1.53 0.7	1.77 0.44	1.68 0.62	1.64 0.61	1.81 0.44	1.65 0.65	1.64 0.58	1.76 0.49	1.69 0.6	1.59 0.63	1.79 0.44	1.7 0.57	1.69 0.56	1.84 0.4
เข้ามากอด	1.86 0.38	1.74 0.46	1.66 0.59	1.82 0.42	1.71 0.51	1.65 0.58	1.82 0.45	1.75 0.47	1.64 0.6	1.7 0.5	1.63 0.56	1.54 0.64	1.86 0.34	1.68 0.5	1.66 0.59
หยุดหงุด หงาย	1.25 0.77	1.23 0.72	1.02 0.78	1.18 0.74	1.14 0.74	1.05 0.71	1.15 0.74	1.14 0.73	0.97 0.73	1.21 0.71	1.15 0.7	0.99 0.7	1.23 0.74	1.25 0.72	0.99 0.72

สถิติ : Anova, ^{NS} คือความแตกต่างค่าเฉลี่ยของแต่ละกลุ่มอายุไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนที่เหลือค่าเฉลี่ยมีความแตกต่างระหว่างกลุ่มอายุ

ตารางที่ 5.5 การเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม เด็กอายุ 6 ถึง 18 ปี แยกตามพฤติกรรม กลุ่มอายุ และภาค

พฤติกรรม	กลุ่มอายุ					P-value	ภาค (รวมอายุ 6-18 ปี)					P-value
	6-<10 ปี	10-<13 ปี	13-<16 ปี	16-18 ปี	รวม		กทม.	กลาง	เหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ใต้	
สงสารคนอื่น	1.47 0.63	2.21 0.64	2.14 0.55	2.16 0.58	1.99 0.67	<0.001	1.98 0.71	1.99 0.65	1.98 0.66	2.0 0.68	2.01 0.66	NS
ยอมรับคนอื่น	1.23 0.64	2.03 0.59	2.26 0.69	2.29 0.57	1.95 0.76	<0.001	1.96 0.73	1.92 0.74	1.95 0.76	1.96 0.75	1.95 0.79	NS
หงุดหงิด	2.01 0.73	1.37 0.83	1.47 0.79	1.45 0.78	1.57 0.82	<0.001	1.65 0.84	1.59 0.81	1.54 0.82	1.61 0.83	1.5 0.81	<0.001
ชอบช่วยเหลือ	1.49 0.55	2.23 0.59	2.61 0.53	2.47 0.54	2.2 0.7	<0.001	2.18 0.67	2.18 0.68	2.21 0.71	2.2 0.72	2.22 0.73	NS
เล่นคนเดียว	1.61 0.6	2.28 0.63	2.52 0.6	2.57 0.54	2.24 0.71	<0.001	2.24 0.69	2.22 0.72	2.22 0.73	2.25 0.7	2.29 0.68	0.027
ไม่ทำอะไร	1.17 0.64	1.86 0.7	1.74 0.74	1.73 0.71	1.63 0.75	<0.001	1.63 0.77	1.61 0.77	1.62 0.73	1.61 0.74	1.66 0.73	NS

สถิติ : Anova, NS ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 5.6 การเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจและสังคม เด็กอายุ 6 ถึง 18 ปี แยกตามพฤติกรรม และเพศ

พฤติกรรม	ชาย				หญิง				รวมอายุ 6-18 ปี ^a		P-value
	6-<10 ปี	10-<13 ปี	13-<16 ปี	16-18 ปี	6-<10 ปี	10-<13 ปี	13-<16 ปี	16-18 ปี	ชาย	หญิง	
สงสารคนอื่น	1.38 0.66	2.15 0.66	2.09 0.56	2.02 0.56	1.55 0.59	2.26 0.61	2.18 0.53	2.27 0.58	1.91 0.69	2.07 0.65	<0.001
ยอมรับคนอื่น	1.21 0.64	1.99 0.62	2.13 0.72	2.22 0.58	1.24 0.63	2.07 0.56	2.37 0.65	2.34 0.56	1.88 0.76	2.01 0.75	<0.001
หงุดหงิด	2.01 0.72	1.4 0.84	1.49 0.76	1.43 0.75	2.0 0.73	1.34 0.83	1.45 0.81	1.46 0.81	1.59 0.81	1.56 0.83	NS
ชอบชมยべลือ	1.43 0.56	2.17 0.59	2.55 0.55	2.36 0.55	1.54 0.53	2.3 0.59	2.66 0.51	2.55 0.53	2.12 0.7	2.27 0.69	<0.001
เล่นคนเดียว	1.59 0.62	2.21 0.64	2.43 0.61	2.46 0.56	1.62 0.58	2.34 0.62	2.6 0.58	2.66 0.5	2.16 0.7	2.31 0.7	<0.001
ไม่หือถอย	1.13 0.66	1.9 0.68	1.83 0.75	1.84 0.72	1.2 0.62	1.82 0.71	1.66 0.72	1.63 0.69	1.68 0.77	1.58 0.72	<0.001

^aสถิติ : t-test, NS : ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 5.7 การเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ และสังคม เด็กอายุ 6 ถึง 18 ปี แยกตามพฤติกรรม และเขตการปกครอง

พฤติกรรม	ในเขต				นอกเขต				รวมอายุ 6-18 ปี ^a		P-value
	6-<10 ปี	10-<13 ปี	13-<16 ปี	16-18 ปี	6-<10 ปี	10-<13 ปี	13-<16 ปี	16-18 ปี	ในเขต	นอกเขต	
สงสารคนอื่น	1.46 0.63	2.24 0.65	2.15 0.54	2.19 0.62	1.48 0.63	2.17 0.63	2.12 0.55	2.12 0.54	2.01 0.69	1.98 0.66	0.033
ยอมรับคนอื่น	1.24 0.63	2.08 0.58	2.27 0.66	2.26 0.58	1.21 0.64	1.98 0.6	2.25 0.72	2.31 0.55	1.96 0.75	1.94 0.77	NS
หงุดหงิด	2.02 0.73	1.41 0.85	1.49 0.79	1.44 0.79	1.99 0.72	1.33 0.81	1.45 0.78	1.46 0.77	1.59 0.83	1.55 0.81	NS
ชอบช่วยเหลือ	1.43 0.55	2.28 0.58	2.6 0.52	2.47 0.54	1.5 0.55	2.19 0.61	2.62 0.54	2.46 0.54	2.21 0.7	2.2 0.7	NS
เล่นคนเดียว	1.63 0.59	2.32 0.61	2.5 0.6	2.57 0.53	1.58 0.61	2.23 0.65	2.54 0.6	2.56 0.54	2.26 0.69	2.23 0.72	NS
ไม่ทำอะไร	1.15 0.63	1.89 0.68	1.77 0.74	1.76 0.74	1.19 0.65	1.82 0.71	1.7 0.73	1.69 0.68	1.65 0.76	1.6 0.74	0.010

^aสถิติ : t-test, NS : ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะ

ได้ศึกษาพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม เด็กอายุ 1-18 ปี และความสัมพันธ์กับปัจจัยครอบครัวและการอบรมเลี้ยงดู โดยการสำรวจระดับประเทศ ในระหว่างเดือน ตุลาคม ถึงธันวาคม 2544 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ของกลุ่ม ผลการศึกษาพบดังนี้

เด็กอายุ 1-6 ปี พบว่าเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิดเร็วกว่าพัฒนาการด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม คะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมด้านการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิด มีการเปลี่ยนแปลงน้อยในช่วงอายุ 1-6 ปี แสดงว่า เด็กมีความสามารถสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิดสูงตั้งแต่อายุ 12 เดือน ในขณะที่สมรรถนะทางอารมณ์และสังคมมีพัฒนาการเพิ่มขึ้นตามอายุ เมื่อพิจารณา คะแนนเฉลี่ยด้านย่อยของพฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมซึ่งมีทั้งสิ้น 6 ด้าน ทุกด้าน ย่อยมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นตามอายุ ยกเว้นด้านการเลียนแบบ/เล่นสมมุติที่มีคะแนนเฉลี่ยลดต่ำลงเมื่อ เด็กอายุเข้าใกล้ 6 ปี เด็กหญิงมีคะแนนเฉลี่ยขององค์ประกอบย่อยส่วนใหญ่สูงกว่าเด็กชายเล็กน้อยแต่ ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เด็กในเขตเมืองมีพัฒนาการสูงกว่าเด็กนอกเขตเทศบาลในเกือบทุกด้าน เมื่อ เทียบกับเด็กอเมริกัน องค์ประกอบย่อยของสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมที่ดีกว่าเกณฑ์เด็กอเมริกัน คือ ด้านการชอบสังคมกับเพื่อน และด้านความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ส่วนองค์ประกอบย่อยที่ด้อยกว่า เกณฑ์เด็กอเมริกัน คือ ด้านแรงจูงใจใฝ่สำเร็จ และด้านความจดจ่อมีสมาธิ

เด็กอายุ 6-10 ปี พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยคะแนนสูงที่สุดคือ ด้านறிโอตตปปะ รองลงมาคือ ด้านปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ด้านที่มีคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านสมาธิและอดทน และคะแนนเฉลี่ยทุก ด้าน ยกเว้นการพึ่งพาตนเอง มีความแตกต่างระหว่างเพศอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เพศหญิงมี คะแนนสูงกว่าเพศชายในทุกด้าน เมื่อวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของพัฒนาการแต่ละด้านแยกตามช่วงอายุ พบ ว่าพฤติกรรมด้าน วินัย สมาธิ กตัญญู เมตตา อดทน ซื่อสัตย์ ประหยัด มีพัฒนาการก้าวหน้าตามวัย ส่วนด้าน ควบคุมอารมณ์ สังคม และறிโอตตปปะจะค่อนข้างคงที่ พฤติกรรมด้านการพึ่งพาตนเองไม่มีแบบแผนการเปลี่ยนแปลงที่แน่นอน

เด็กอายุ 10-18 ปี พบว่า พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมที่มีคะแนนเฉลี่ยต่ำสุด 2 อันดับแรกทุกกลุ่มอายุ (10-<13, 13-<16, 16-18 ปี) คือความคิดสร้างสรรค์ และการควบคุมอารมณ์ พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ที่มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นตามอายุ 8 ด้าน ได้แก่ ความตระหนักรู้ในตน ความเห็นใจผู้อื่น การสื่อสาร สัมพันธภาพระหว่างบุคคล ความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ การตัดสินใจ การแก้ปัญหา และการควบคุมอารมณ์ พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ที่มีคะแนนเฉลี่ยลดลงตามอายุ 2 ด้าน ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ และคุณธรรม-จริยธรรม ส่วนความภาคภูมิใจ ความรับผิดชอบต่อสังคม การจัดการกับอารมณ์ การจัดการกับความเครียดมีการเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน เด็กหญิงมีคะแนนสูงกว่าเด็กชายเกือบทุกด้าน ยกเว้นความคิดสร้างสรรค์ และเด็กอาศัยในเขตเทศบาลมีคะแนนสูงกว่าเด็กนอกเขตเทศบาลทุกด้าน

การวิเคราะห์พัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กอายุ 3-18 ปี คือ พัฒนาการทางจริยธรรมด้านการประหยัดและอดออม กับพัฒนาการทางจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์และละอายเกรงกลัวต่อบาปที่สามารถเปรียบเทียบจากข้อคำถามเดียวกันได้ในทุกกลุ่มอายุ โดยใช้ข้อมูลจากแบบวัดพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ในแต่ละกลุ่มอายุ พบว่า พัฒนาการทางจริยธรรมในการประหยัดอดออมของกลุ่มตัวอย่าง จะต่ำในช่วงอายุ 3-<6 ปี และสูงสุดในช่วงอายุ 6-<10 ปี หลังจากนั้นจะลดลงเมื่ออายุมากขึ้นในเรื่องการเก็บออม ส่วนพัฒนาการทางจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์และละอายเกรงกลัวต่อบาปโดยรวมของกลุ่มตัวอย่างมีแนวโน้มพัฒนาการดีขึ้นตามวัย ยกเว้นเรื่องเพื่อนชวนไปตีกับคนอื่น จะมีพฤติกรรมมากขึ้นเมื่ออายุเพิ่มขึ้น

ได้วิเคราะห์เปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงค่าเฉลี่ยพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจและสังคม เด็กอายุ 1 ถึง <10 ปี ตามกลุ่มอายุในพฤติกรรมที่ถามต่อเนื่องในทุกกลุ่มอายุ 18 พฤติกรรม พบว่าทุกพฤติกรรมมีค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเปรียบเทียบกลุ่มอายุ พฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มลดลงเมื่ออายุมากขึ้น 6 พฤติกรรม ได้แก่ ทำตามกติกา มีสมาธิ อยากรู้อยากเห็น ทำท่าทาง/ให้ของ เข้ามาทอด และหงุดหงิดง่าย พฤติกรรมที่ค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเมื่ออายุมากขึ้น 6 พฤติกรรม ได้แก่ พยายามทำงาน สงสารคนอื่น ชอบช่วยเหลือ บอกความรู้สึกคนอื่น ทำให้คุณอารมณ์ดี และผลัดกันเล่น ส่วนพฤติกรรมที่เหลืออีก 6 พฤติกรรมมีค่าเฉลี่ยเปลี่ยนแปลงไม่แน่นอน

ส่วนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ถามต่อเนื่องในทุกกลุ่มอายุ เด็กอายุ 6 ถึง 18 ปี ในกลุ่มนี้มีจำนวน 6 พฤติกรรม พบว่าค่าเฉลี่ยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตามอายุ 2 พฤติกรรมคือ ยอมรับว่าคนอื่นทำผิดได้ และค่อนข้างแยกตัวหรือชอบเล่นคนเดียว ค่าเฉลี่ยในแต่ละกลุ่มอายุของทุกพฤติกรรมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

จะเห็นว่าเด็กไทยมีพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ในเรื่องการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นค่อนข้างดีตั้งแต่เล็ก และให้ความสำคัญกับเพื่อนค่อนข้างสูง แต่พัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ อยากรู้อยากเห็นสิ่งใหม่ๆ มีแนวโน้มลดลงเมื่ออายุมากขึ้น

ส่วนปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม เด็กอายุ 1-18 ปี พบว่าการอบรมเลี้ยงดูเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทุกกลุ่มอายุ รองลงมาคือการศึกษาแม่ (ตารางที่ 6.1)

ตารางที่ 6.1 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม เด็กอายุ 1-18 ปี

ปัจจัย	เด็กอายุ 1-<6 ปี	เด็กอายุ 6-<10 ปี	เด็กอายุ 10-18 ปี
การอบรมเลี้ยงดู	X	X	X
การศึกษาแม่	X		X
ประเภทผู้เลี้ยงดู		X	
ภาวะวิกฤตในครอบครัว		X	
สัมพันธภาพในครอบครัว		X	
อาชีพพ่อ			X
สถานภาพสมรส			X

จากผลการศึกษาในแต่ละกลุ่มอายุ จึงเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เชิงวิจัย และสำหรับ ครอบครัว เพื่อเป็นการส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ดังนี้

เด็กอายุ 1-<6 ปี

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การให้บริการสุขภาพเด็กปฐมวัยควรรวมการประเมินระดับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม เพื่อให้คำแนะนำแก่ผู้เลี้ยงดูเด็กในการพัฒนาให้เด็กเติบโตสมวัยด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม
2. การที่พบว่าความสามารถในการเล่นแบบ/เล่นสมมุติลดลงเมื่อเด็กเข้าสู่วัย 6 ปี ซึ่งเป็นวัยที่เด็กส่วนใหญ่เข้าสู่ระบบโรงเรียนอนุบาลหรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สะท้อนว่า ศูนย์เลี้ยงดูและโรงเรียนอนุบาลควรได้รับการพัฒนาให้สามารถส่งเสริมเด็กให้มีจินตนาการในการเล่นสมมุติ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และความกล้าแสดงออก
3. พัฒนาการด้านที่สมควรให้ความสนใจกระตุ้นให้เด็กได้พัฒนามากขึ้น คือ ด้านความจดจ่อมีสมาธิและด้านแรงจูงใจใฝ่สำเร็จ ซึ่งมีความสำคัญต่อสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาและการทำงานให้ประสบความสำเร็จในอนาคต ครอบครัวและโรงเรียนควรฝึกเด็กให้ทำอะไรด้วยตนเอง และสนับสนุนให้เสริมในด้านบวกเมื่อเด็กทำอะไรได้สำเร็จ เพื่อให้เกิดกำลังใจที่จะมุ่งมั่นในสิ่งที่ท้าทาย การจัด

สิ่งแวดล้อมให้เด็กควรจะมีสิ่งเร้ามากเกินไปเพื่อสนับสนุนให้เด็กได้ฝึกฝนสมาธิจดจ่อในการทำกิจกรรมต่างๆ

ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย

1. พัฒนาแบบประเมินสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมแบบคัดกรองเพื่อใช้ประเมินพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมของเด็กปฐมวัยในระดับโรงเรียนอนุบาล/ศูนย์เด็กเล็ก/ชุมชนและระดับครอบครัวได้โดยง่าย
2. พัฒนากิจกรรมสำหรับเด็กเล็กเพื่อส่งเสริมให้มีสมาธิจดจ่อโดยใช้ศาสนาและภูมิปัญญาตะวันออกในการสร้างกิจกรรม
3. พัฒนาชุดกิจกรรมและหลักสูตรสำหรับผู้เลี้ยงดูเด็กเล็กในโรงเรียนอนุบาลหรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
4. ศึกษาระยะยาวเพื่อติดตามความสัมพันธ์ของระดับพัฒนาการของลักษณะเด่นและลักษณะด้อยด้านอารมณ์ของเด็กไทยต่อการเกิดปัญหาจิตใจและภาวะทางอารมณ์และสังคมในวัยผู้ใหญ่

ข้อเสนอแนะสำหรับครอบครัวและประชาชนทั่วไป

เด็กปฐมวัยต้องได้รับการอบรมเลี้ยงดูอย่างรอบด้าน ไม่ใช่ให้ความสนใจเฉพาะเรื่องอาหารและสุขภาพกาย หรือให้ความสำคัญเฉพาะการเลี้ยงดูให้เด็กเก่งและแข็งแรงเท่านั้น ผู้เลี้ยงดูต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการด้านอารมณ์และสังคมที่สมวัย เพื่อเป็นรากฐานของการมีชีวิตอย่างมีความสุขในอนาคตการอบรมเลี้ยงดูเด็กต้องให้ความรักโดยการแสดงออกอย่างสม่ำเสมอ พร้อมทั้งตอบสนองต่ออารมณ์ของเด็กในเชิงบวก ส่งเสริมให้เด็กมีวินัยและมีระเบียบ โดยสอดแทรกในชีวิตประจำวันของเด็ก

เด็กอายุ 6-10 ปี

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ส่งเสริมให้ทุกครอบครัวให้การอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการด้านนี้สมวัย หรือมีความฉลาดทางอารมณ์
2. ส่งเสริมพฤติกรรมด้าน สมาธิ อดทน วินัย และการพึ่งตนเอง แก่เด็กวัยนี้ให้มากขึ้น ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่มีผลต่อความสำเร็จในชีวิต

3. ส่งเสริมให้เด็กในเขตเทศบาล ได้รับการอบรมเลี้ยงดูให้มีพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ทุกพฤติกรรมสมวัยเช่นเดียวกับเด็กนอกเขตเทศบาล
4. ส่งเสริมให้เด็กเพศชายได้รับการอบรมเลี้ยงดูให้มีพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ทุกพฤติกรรมสมวัยเช่นเดียวกับเด็กหญิง
5. นอกจากครอบครัวแล้ว โรงเรียน ชุมชน และสื่อมวลชน ยังเป็นต้นแบบที่สำคัญที่มีผลต่อพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมของเด็ก จึงต้องมีความรอบคอบในการนำเสนอข้อมูลต่างๆ ต่อสาธารณะ
6. การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ควรปลูกฝังพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ควบคู่กับพัฒนาการด้านสติปัญญา ในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย

1. พัฒนาเกณฑ์มาตรฐานของแบบวัดพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมนี้ เพื่อใช้เปรียบเทียบระดับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ของเด็กวัยนี้ในแต่ละพื้นที่ และใช้กำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาครอบครัว
2. วิจัยติดตามระยะยาว เพื่อดูผลกระทบของพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมในวัยเด็ก ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผลสัมฤทธิ์ทางการทำงาน ความสำเร็จในชีวิต และ พฤติกรรมการดำรงชีวิต
3. พัฒนารูปแบบการส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมในครอบครัว โรงเรียน และชุมชน โดยเฉพาะด้านสมาธิ อดทน วินัย และการพึ่งพาตนเอง
4. พัฒนาแบบวัดพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ที่สั้น ง่าย และมีความไวเพียงพอ เพื่อให้ผู้รับผิดชอบในระดับชุมชนสามารถนำมาใช้คัดกรองเด็กในเบื้องต้น และส่งเสริมให้ครอบครัวให้การอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสมได้ทันการ

ข้อเสนอแนะสำหรับครอบครัวและประชาชนทั่วไป

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม หรือที่เรียกกันทั่วไปว่าความฉลาดทางอารมณ์ เป็นสิ่งที่เด็กต้องได้รับการพัฒนาควบคู่ไปกับพัฒนาการด้านอื่นๆ และจะต้องเริ่มต้นตั้งแต่ปฐมวัยต่อเนื่องจนเด็กวัยกลางและวัยรุ่น โดยผู้เลี้ยงดูต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็ก ตอบสนองและอบรมสั่งสอนให้เหมาะสมกับวัย และที่สำคัญผู้เลี้ยงดูต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้เด็กเห็นอย่างสม่ำเสมอ ไม่ละเลยแม้แต่จะเป็นเรื่องเล็กน้อยก็ตาม เพราะเด็กจะซึมซับพฤติกรรมต่างๆ จากสิ่งแวดล้อมที่บ้าน โรงเรียน ชุมชน และสื่อมวลชน ฉะนั้นทุกฝ่ายจะต้องร่วมรับผิดชอบต่อสิ่งที่ปรากฏให้เด็กเห็นและเลียนแบบ

เด็กอายุ 10-18 ปี

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. สนับสนุนการสอนทักษะชีวิตในโรงเรียน โดยเน้นด้านการคิดวิเคราะห์วิจารณ์ การตระหนักรู้ในตน การควบคุมอารมณ์ตนเอง การแก้ปัญหา การจัดการกับอารมณ์ที่เกิดกับวัยรุ่น เช่น ผิดหวังจากการเรียน ความรัก ฯลฯ ทักษะการป้องกันตนเองจากการมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย โรคเอดส์และยาเสพติดต่อไป
2. เน้นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และการคิดนอกกรอบ โดยเฉพาะในระบบการศึกษาไทย
3. รณรงค์การใช้เวลาว่างในวันหยุดนอกบ้าน ให้เด็กดูโทรทัศน์น้อยลง เพื่อพัฒนาทักษะสังคมและอารมณ์ต่อไป

ข้อเสนอแนะด้านการวิจัย

1. พัฒนาชุดแบบสอบถามเพื่อศึกษาติดตามพัฒนาการด้านอารมณ์-สังคม-จริยธรรมที่ต่อเนื่องในข้อความคำถามเดียวกัน
2. พัฒนากิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์-สังคม-จริยธรรม และศึกษาผลลัพธ์ของกิจกรรม
3. ศึกษาระยะยาวเพื่อติดตามความสัมพันธ์ของลักษณะต่างๆ ของพัฒนาการด้านอารมณ์-สังคม-จริยธรรมของเด็กกับปัญหาอารมณ์พฤติกรรมและการปรับตัวของเด็กในอนาคตรวมถึงความสำเร็จด้านครอบครัวและหน้าที่การงาน

ข้อเสนอแนะสำหรับครอบครัวและประชาชนทั่วไป

การเลี้ยงดูเด็กต้องสมดุลทั้งด้านการส่งเสริมเชาวน์ปัญญา และความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อให้เด็กเก่ง ดีและอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข โดยผู้ใหญ่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีและปลูกฝังค่านิยมเหล่านี้ตั้งแต่วัยเด็กอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

การพัฒนาทางจริยธรรม

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายและแนวปฏิบัติที่เป็นจริง ให้มารดาสามารถปฏิบัติบทบาทเป็นผู้เลี้ยงดูหลักทั้งในเชิงเวลาและความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมและเป็นแกนหลัก เป็นต้นแบบในการพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กและเยาวชน

2. รัฐควรมีนโยบายสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว ทั้งในเชิงโครงสร้าง คือ เอื้อให้ครอบครัวได้อยู่ร่วมกัน เชิงเศรษฐกิจและสังคม คือ บิดามารดามีการศึกษา มีความรู้หรือมีแหล่งเรียนรู้ในการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการของลูก มีเศรษฐกิจพอเพียงที่จุนเจือครอบครัวได้ และมีจริยธรรมเป็นธรรมาภิบาลของครอบครัว มีสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเป็นคนดี
3. รัฐควรมีนโยบายและระบบสนับสนุนที่ก่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องในการสร้างความเข้มแข็งและเป็นแกนหลักรวมทั้งเป็นตัวแบบของการพัฒนาจริยธรรมในเด็กและเยาวชน ของสถาบันสังคมที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ทั้งในความเป็นเมืองและชนบทที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กและเยาวชน อาทิ สถาบันการศึกษา สถาบันทางศาสนา สื่อสารมวลชน
4. ใช้ระบบการเรียนรู้ทั้งในสถาบันการศึกษา ศาสนา แหล่งเรียนรู้ สถานที่ทำงาน และวิถีดำเนินชีวิต ให้มีเนื้อหา ตัวอย่าง รูปแบบ ตัวแบบในการมีจริยธรรมที่ดีที่ปฏิบัติได้จริงสม่ำเสมอในชีวิตประจำวัน
5. สร้างโอกาสและการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชน ในการเสริมสร้างและการพัฒนา จริยธรรม ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม ให้หลากหลายรูปแบบและยั่งยืนยาว
6. สร้างระบบให้องค์กรท้องถิ่น และองค์กรการเรียนรู้ มีภารกิจหลักในการพัฒนาเด็กเยาวชน และครอบครัวให้เข้มแข็ง โดยหนึ่งในตัวชี้วัด คือ จริยธรรมของเด็กเยาวชน และครอบครัว
7. สร้างระบบกลไก ให้เกิดการเชื่อมโยงในการนำความรู้จากการวิจัยมาใช้ในการพัฒนาทั้งในระดับประเทศ หน่วยงาน องค์กรท้องถิ่น ครอบครัวและชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอเชิงการวิจัย

1. ศึกษาเจาะลึกพัฒนาการทางจริยธรรมด้านความซื่อสัตย์และละอายเกรงกลัวต่อบาป จากปรากฏการณ์ที่กลุ่มตัวอย่างมีการหยิบของจากร้านค้าทุกกลุ่มอายุไม่แตกต่างกันแม้จะมีปัจจัยเกื้อหนุนในด้านบวกจากครอบครัว แต่พฤติกรรมเกิดในด้านลบไม่แตกต่างกัน
2. ศึกษาเจาะลึกเพื่อหาเหตุผลในการอธิบายพัฒนาการทางจริยธรรมในด้านบวกและในด้านลบ เพื่อนำสู่การพัฒนารูปแบบและการทดลองรูปแบบในการพัฒนาจริยธรรมในเด็กและเยาวชน
3. พัฒนาแนวทางและรูปแบบการสร้างค่านิยมการออม การประหยัด ความซื่อสัตย์และละอายต่อบาป ให้กลับมาในสังคมและวิถีชีวิตคนไทย โดยนโยบายการพัฒนาประเทศต้องเกื้อหนุนและอยู่ในทิศทางเดียวกัน

ข้อเสนอสำหรับประชาชน

การเป็นแบบอย่างแก่บุตรหลานในการมีจริยธรรม ด้านการประหยัด อดออม และด้านความซื่อสัตย์ ละอายเกรงกลัวต่อบาป จะเป็นการอบรมเลี้ยงดูที่สำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กและเยาวชน

ภาคผนวก

ภาคผนวก

ตารางที่ 1 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคะแนนพฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์ และสังคมของเด็กอายุ 1-3 ปี

	พฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
การศึกษาของพ่อ				<0.001
- ต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่ได้ศึกษา	13 (28.3)	23 (50.0)	10 (21.7)	
- ประถมศึกษา	204 (31.8)	304 (47.4)	134 (20.9)	
- มัธยมศึกษา	115 (24.4)	238 (50.5)	118 (25.1)	
- อาชีวศึกษา	43 (18.7)	114 (49.6)	73 (31.7)	
-ปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี	16 (12.3)	60 (46.2)	54 (41.5)	
อาชีพของพ่อ				<0.001
- งานวิชาชีพ	17 (14.7)	54 (46.6)	45 (38.8)	
- งานบริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	98 (20.8)	226 (47.9)	148 (31.4)	
- เกษตรกรหรือคนงาน	256 (29.1)	433 (49.2)	191 (21.7)	
- ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจหรือไม่มีอาชีพ	14 (28.0)	32 (64.0)	4 (8.0)	
การศึกษาของแม่				<0.001
- ต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่ได้ศึกษา	20 (36.4)	26 (47.3)	9 (16.4)	
- ประถมศึกษา	206 (29.2)	338 (47.9)	162 (22.9)	
- มัธยมศึกษา	125 (26.4)	241 (51.0)	107 (22.6)	
- อาชีวศึกษา	29 (15.4)	100 (53.2)	59 (31.4)	
-ปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี	20 (15.2)	58 (43.9)	54 (40.9)	
อาชีพของแม่				<0.001
- งานวิชาชีพ	7 (13.7)	27 (52.9)	17 (33.3)	
- งานบริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	86 (21.4)	202 (50.2)	114 (28.4)	
- เกษตรกรหรือคนงาน	197 (32.5)	289 (47.6)	121 (19.9)	
- ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจหรือไม่มีอาชีพ	109 (22.0)	246 (49.6)	141 (28.4)	
ลักษณะครอบครัว				NS
- พ่อและแม่/พ่อ/แม่	145 (25.5)	280 (49.2)	144 (25.3)	
- พ่อและแม่/พ่อ/แม่+ญาติ	229 (26.1)	425 (48.5)	222 (25.3)	

	พฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
สถานภาพการสมรส				NS
- อยู่ด้วยกัน	349 (25.3)	670 (48.5)	362 (26.2)	
- แยกกันอยู่ แต่มีความสัมพันธ์กัน	17 (27.9)	32 (52.5)	12 (19.7)	
- แยกทางหรือหย่าร้าง	32 (31.1)	55 (53.4)	16 (15.5)	
- ม่าย - พ่อหรือแม่แต่งงานใหม่ - ทั้งพ่อและแม่เสียชีวิต - อื่นๆ	5 (20.8)	12 (50.0)	7 (29.2)	
ผู้ที่ใช้เวลาเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่				NS
- พ่อ	14 (19.4)	38 (52.8)	20 (27.8)	
- แม่	263 (25.4)	499 (48.2)	273 (26.4)	
- ปู่/ย่า/ตา/ยาย	93 (27.0)	183 (53.2)	68 (19.8)	
- ทั้งพ่อและแม่	2 (33.3)	3 (50.0)	1 (16.7)	
- ผู้ดูแลคนอื่น - คนรับจ้างเลี้ยงเด็ก - อื่นๆ	31 (27.4)	48 (42.5)	34 (30.1%)	
รายได้ของครอบครัว				<0.001
- ต่ำ (<p25)	63 (35.8)	89 (50.6)	24 (13.6)	
- ปานกลาง (p25-p75)	316 (25.7)	602 (49.0)	310 (25.2)	
- สูง (>p75)	23 (14.6)	73 (46.5)	61 (38.9)	
สภาพการครอบครองที่อยู่อาศัย				NS
- เป็นเจ้าของบ้านและที่ดิน หรือเจ้าของห้องชุด	238 (25.4)	459 (49.0)	240 (25.6)	
- เป็นเจ้าของบ้านแต่ต้องเช่าที่ดิน	18 (23.4)	39 (50.6)	20 (26.0)	
- บ้านเช่า	40 (20.9)	101 (52.9)	50 (26.2)	
- อยู่โดยไม่ต้องเสียค่าเช่า	106 (29.2)	171 (47.1)	86 (23.7)	
จำนวนบุตร				NS
- น้อยกว่าหรือเท่ากับ 2 คน	336 (25.7)	633 (48.4)	340 (26.0)	
- มากกว่า 2 คน	60 (24.3)	132 (53.4)	55 (22.3)	
จำนวนคนในบ้าน				NS
- น้อยกว่าหรือเท่ากับ 4 คน	168 (26.8)	299 (47.6)	161 (25.6)	
- มากกว่า 4 คน	235 (24.9)	472 (50.1)	236 (25.0)	
ภาวะวิกฤติในครอบครัว				NS
- ต่ำ (<p25)	72 (26.4)	122 (44.7)	79 (28.9)	
- ปานกลาง (p25-p75)	219 (25.6)	413 (48.4)	222 (26.0)	
- สูง (>p75)	96 (26.7)	197 (54.7)	67 (18.6)	

	พฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
ความสัมพันธ์ในครอบครัว				NS
- Extreme	4 (44.4)	5 (55.6)	-	
- moderate	20 (38.5)	24 (46.2)	8 (15.4)	
- midrange	205 (26.1)	395 (50.3)	185 (23.6)	
- balanced	174 (24.0)	347 (47.9)	204 (28.1)	
สภาพแวดล้อมของบ้าน				<0.001
- ต่ำ (<p25)	119 (32.8)	172 (47.4)	72 (19.8)	
- ปานกลาง (p25-p75)	153 (20.2)	402 (53.0)	204 (26.9)	
- สูง (>p75)	94 (26.3)	160 (44.7)	104 (29.1)	
การอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรม				<0.001
- ต่ำ (<p25)	134 (39.0)	163 (47.4)	47 (13.7)	
- ปานกลาง (p25-p75)	176 (25.0)	354 (50.3)	174 (24.7)	
- สูง (>p75)	51 (14.6)	171 (49.0)	127 (36.4)	

สถิติ: Chi-square test, NS = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคะแนนพฤติกรรมด้านการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิดของเด็กอายุ 1-3 ปี

	พฤติกรรมด้านการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิด			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
การศึกษาของพ่อ				<0.001
- ต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่ได้ศึกษา	19 (48.7)	11 (28.2)	9 (23.1)	
- ประถมศึกษา	185 (25.4)	367 (50.4)	176 (24.2)	
- มัธยมศึกษา	122 (28.0)	211 (48.4)	103 (23.6)	
- อาชีวศึกษา	41 (20.5)	104 (52.0)	55 (27.5)	
-ปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี	24 (20.2)	63 (52.9)	32 (26.9)	
อาชีพของพ่อ				NS
- งานวิชาชีพ	25 (23.4)	55 (51.4)	27 (25.2)	
- งานบริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	106 (24.4)	213 (49.1)	115 (26.5)	
- เกษตรกรหรือคนงาน	237 (25.6)	469 (50.6)	220 (23.8)	
- ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจหรือไม่มีอาชีพ	16 (42.1)	15 (39.5)	7 (18.4)	
การศึกษาของแม่				NS
- ต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่ได้ศึกษา	27 (35.5)	33 (43.4)	16 (21.1)	
- ประถมศึกษา	212 (26.3)	399 (49.6)	194 (24.1)	
- มัธยมศึกษา	112 (26.0)	227 (52.8)	91 (21.2)	
- อาชีวศึกษา	36 (24.3)	73 (49.3)	39 (26.4)	
-ปริญญาตรีหรือสูงกว่าปริญญาตรี	22 (21.6)	48 (47.1)	32 (31.4)	
อาชีพของแม่				NS
- งานวิชาชีพ	13 (32.5)	13 (32.5)	14 (35.0)	
- งานบริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	117 (25.0)	232 (49.6)	119 (25.4)	
- เกษตรกรหรือคนงาน	182 (27.0)	337 (50.1)	154 (22.9)	
- ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจหรือไม่มีอาชีพ	93 (25.3)	189 (51.5)	85 (23.2)	
ลักษณะครอบครัว				NS
- พ่อและแม่/พ่อ/แม่	186 (26.2)	343 (48.3)	181 (25.5)	
- พ่อและแม่/พ่อ/แม่+ญาติ	172 (24.9)	354 (51.3)	164 (23.8)	
- อื่นๆ ที่เหลือ	45 (35.4)	62 (48.8)	20 (15.7)	
สถานภาพการสมรส				NS
- อยู่ด้วยกัน	325 (24.7)	662 (50.3)	328 (24.9)	
- แยกกันอยู่ แต่มีความสัมพันธ์กัน	16 (28.6)	28 (50.0)	12 (21.4)	

	พฤติกรรมด้านการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิด			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
- แยกทาง/หย่าร้าง	56 (35.2)	73 (45.9)	30 (18.9)	
- ม่าย - พ่อหรือแม่แต่งงานใหม่ - ทั้งพ่อและแม่เสียชีวิต - อื่นๆ	19 (35.8)	26 (49.1)	8 (15.1)	
ผู้ที่ใช้เวลาเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่				<.001
- พ่อ	24 (29.3)	29 (35.4)	29 (35.4)	
- แม่	239 (22.8)	547 (52.3)	260 (24.9)	
- ปู่/ย่า/ตา/ยาย	115 (32.6)	169 (47.9)	69 (19.5)	
- ทั้งพ่อและแม่	3 (30.0)	3 (30.0)	4 (40.0)	
- ผู้อุปการะอื่น - คนรับจ้างเลี้ยงเด็ก - อื่นๆ	36 (38.7)	40 (43.0)	17 (18.3)	
รายได้ของครอบครัว				NS
- ต่ำ (<p25)	57 (32.8)	76 (43.7)	41 (23.6)	
- ปานกลาง (p25-p75)	309 (26.2)	591 (50.1)	280 (23.7)	
- สูง (>p75)	48 (21.9)	115 (52.5)	56 (25.6)	
สภาพการครอบครองที่อยู่อาศัย				NS
- เป็นเจ้าของบ้านและที่ดินและเจ้าของห้องชุด	257 (25.9)	513 (51.8)	221 (22.3)	
- เป็นเจ้าของบ้านแต่ต้องเช่าที่ดิน	34 (32.7)	47 (45.2)	23 (22.1)	
- บ้านเช่า	48 (25.9)	81 (43.8)	56 (30.3)	
- อยู่โดยไม่ต้องเสียค่าเช่า	78 (25.8)	146 (48.3)	78 (25.8)	
จำนวนบุตร				NS
- ไม่เกิน 2 คน	343 (26.6)	629 (48.8)	317 (24.6)	
- มากกว่า 2 คน	74 (25.2)	159 (54.1)	61 (20.7)	
จำนวนคนในบ้าน				NS
- ไม่เกิน 4 คน	203 (27.0)	346 (46.0)	203 (27.0)	
- มากกว่า 4 คน	214 (25.8)	440 (53.0)	176 (21.2)	
ภาวะวิกฤตในครอบครัว				NS
- ต่ำ (<p25)	96 (25.7)	182 (48.7)	96 (25.7)	
- ปานกลาง (p25-p75)	204 (25.4)	406 (50.6)	192 (23.9)	
- สูง (>p75)	94 (28.3)	166 (50.0)	72 (21.7)	
ความสัมพันธ์ในครอบครัว				NS
- Extreme	4 (44.4)	3 (33.3)	2 (22.2)	
- moderate	23 (33.8)	34 (50.0)	11 (16.2)	
- midrange	230 (27.4)	417 (49.6)	193 (23.0)	

	พฤติกรรมด้านการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิด			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
- balanced	160 (24.0)	335 (50.1)	173 (25.9)	
สภาพแวดล้อมของบ้าน				NS
- ต่ำ (<p25)	86 (26.5)	169 (52.2)	69 (21.3)	
- ปานกลาง (p25-p75)	223 (25.1)	440 (49.5)	225 (25.3)	
- สูง (>p75)	66 (25.7)	127 (49.4)	64 (24.9)	
การอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรม				<0.001
- ต่ำ (<p25)	109 (31.7)	173 (50.3)	62 (18.0)	
- ปานกลาง (p25-p75)	152 (21.6)	361 (51.3)	191 (27.1)	
- สูง (>p75)	62 (17.8)	196 (56.2)	91 (26.1)	

สถิติ: Chi-square test, NS = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคะแนนพฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคมของเด็ก
อายุ 3-6 ปี

ปัจจัยด้านครอบครัว	พฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
การศึกษาของพ่อ				<0.001
- ต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่ได้ศึกษา	18 (46.2)	17 (43.6)	4 (10.3)	
- ประถมศึกษา	205 (28.2)	370 (50.8)	153 (21.0)	
- มัธยมศึกษา	101 (14.5)	223 (51.1)	112 (25.7)	
- อาชีวศึกษา	29 (14.5)	109 (54.5)	62 (31.0)	
-ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	15 (12.6)	51 (42.9)	53 (44.5)	
อาชีพของพ่อ				<0.001
- งานวิชาชีพ	17 (15.9)	52 (48.6)	38 (35.5)	
- งานบริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	86 (19.8)	214 (49.3)	134 (30.9)	
- เกษตรกร/คนงาน	255 (27.5)	479 (51.7)	192 (20.7)	
- ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจหรือไม่มีอาชีพ	11 (28.9)	12 (31.6)	15 (39.5)	
การศึกษาของแม่				<0.001
- ต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่ได้ศึกษา	26 (34.2)	40 (52.6)	10 (13.2)	
- ประถมศึกษา	227 (28.2)	407 (50.6)	171 (21.2)	
- มัธยมศึกษา	91 (21.2)	231 (53.7)	108 (25.1)	
- อาชีวศึกษา	21 (14.2)	75 (50.7)	52 (35.1)	
-ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	16 (15.7)	44 (43.1)	42 (41.2)	
อาชีพของแม่				<0.001
- งานวิชาชีพ	5 (12.5)	19 (47.5)	16 (40.0)	
- งานบริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	95 (20.3)	226 (48.3)	147 (31.4)	
- เกษตรกร/คนงาน	187 (27.8)	350 (52.0)	136 (20.2)	
- ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจหรือไม่มีอาชีพ	92 (25.1)	191 (52.0)	84 (22.9)	
ลักษณะครอบครัว				NS
- พ่อและแม่/พ่อ/แม่	181 (25.5)	361 (50.8)	168 (23.7)	
- พ่อและแม่/พ่อ/แม่+ญาติ	156 (22.6)	348 (50.4)	186 (27.0)	
- อื่นๆ ที่เหลือ	32 (25.2)	68 (53.5)	27 (21.3)	

ปัจจัยด้านครอบครัว	พฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
สถานภาพการสมรส				NS
- อยู่ด้วยกัน	317 (24.1)	666 (50.6)	332 (25.2)	
- แยกกันอยู่ แต่มีความสัมพันธ์กัน	19 (33.9)	22 (39.3)	15 (26.8)	
- แยกทาง/หย่าร้าง	37 (23.3)	88 (55.3)	34 (21.4)	
- ม่าย - พ่อหรือแม่แต่งงานใหม่ - ทั้งพ่อและแม่เสียชีวิต - อื่นๆ	12 (22.6)	30 (56.6)	11 (20.8)	
ผู้ที่ใช้เวลาเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่				NS
- พ่อ	17 (20.7)	39 (47.6)	26 (31.7)	
- แม่	256 (24.5)	525 (50.2)	265 (25.3)	
- ปู่/ย่า/ตา/ยาย	92 (26.1)	179 (50.7)	82 (23.2)	
- ทั้งพ่อและแม่	1 (10.0)	7 (70.0)	2 (20.0)	
- ผู้ดูแลการอื่น - คนรับจ้างเลี้ยงเด็ก - อื่นๆ	19 (20.4)	57 (61.3)	17 (18.3)	
รายได้ของครอบครัว				<0.001
- ต่ำ (<p25)	60 (34.5)	81 (46.6)	33 (19.0)	
- ปานกลาง (p25-p75)	284 (24.1)	619 (52.5)	277 (23.5)	
- สูง (>p75)	38 (17.4)	102 (46.6)	79 (36.1)	
สภาพการครอบครองที่อยู่อาศัย				NS
- เป็นเจ้าของบ้านและที่ดินและเจ้าของห้องชุด	239 (24.1)	516 (52.1)	236 (23.8)	
- เป็นเจ้าของบ้านแต่ต้องเช่าที่ดิน	31 (29.8)	55 (52.9)	18 (17.3)	
- บ้านเช่า	32 (17.3)	106 (57.3)	47 (25.4)	
- อยู่โดยไม่ต้องเสียค่าเช่า	82 (27.2)	129 (42.7)	91 (30.1)	
- อื่นๆ	-	-	-	
จำนวนบุตร				NS
- น้อยกว่าหรือเท่ากับ 2 คน	306 (23.7)	652 (50.6)	331 (25.7)	
- มากกว่า 2 คน	79 (26.9)	155 (52.7)	60 (20.4)	
จำนวนคนในบ้าน				NS
- น้อยกว่าหรือเท่ากับ 4 คน	182 (24.2)	381 (50.7)	189 (25.1)	
- มากกว่า 4 คน	202 (24.3)	425 (51.2)	203 (24.5)	

ปัจจัยด้านครอบครัว	พฤติกรรมด้านสมรรถนะทางอารมณ์และสังคม			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
ภาวะวิกฤตในครอบครัว				NS
- ต่ำ (<p25)	84 (22.5)	182 (48.7)	108 (28.9)	
- ปานกลาง (p25-p75)	186 (23.2)	414 (51.6)	202 (25.2)	
- สูง (>p75)	91 (27.4)	178 (53.6)	63 (19.0)	
ความสัมพันธ์ในครอบครัว				NS
- Extreme	3 (33.3)	3 (33.3)	3 (33.3)	
- moderate	25 (36.8)	33 (48.5)	10 (14.7)	
- midrange	204 (24.3)	446 (53.1)	190 (22.6)	
- balanced	153 (22.9)	326 (48.8)	189 (28.3)	
สภาพแวดล้อมของบ้าน				NS
- ต่ำ (<p25)	78 (24.1)	158 (48.8)	88 (27.2)	
- ปานกลาง (p25-p75)	227 (25.6)	445 (50.1)	216 (24.3)	
- สูง (>p75)	48 (18.7)	135 (52.5)	74 (28.8)	
การอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรม				<0.001
- ต่ำ (<p25)	113 (33.8)	162 (48.5)	59 (17.7)	
- ปานกลาง (p25-p75)	160 (23.9)	347 (51.9)	162 (24.2)	
- สูง (>p75)	46 (13.8)	167 (50.0)	121 (36.2)	

สถิติ: Chi-square test, NS = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคะแนนพฤติกรรมด้านการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิดของเด็กอายุ 3-6 ปี

ปัจจัยด้านครอบครัว	พฤติกรรมด้านการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิด			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
การศึกษาของพ่อ				NS
- ต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่ได้ศึกษา	19 (48.7)	11 (28.2)	9 (23.1)	
- ประถมศึกษา	185 (25.4)	367 (50.4)	176 (24.2)	
- มัธยมศึกษา	122 (28.0)	211 (48.4)	103 (23.6)	
- อาชีวศึกษา	41 (20.5)	104 (52.0)	55 (27.5)	
-ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	24 (20.2)	63 (52.9)	32 (26.9)	
อาชีพของพ่อ				NS
- งานวิชาชีพ	25 (23.4)	55 (51.4)	27 (25.2)	
- งานบริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	106 (24.4)	213 (49.1)	115 (26.5)	
- เกษตรกร/คนงาน	237 (25.6)	469 (50.6)	220 (23.8)	
- ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจหรือไม่มีอาชีพ	16 (42.1)	15 (39.5)	7 (18.4)	
การศึกษาของแม่				NS
- ต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่ได้ศึกษา	27 (35.5)	33 (43.4)	16 (21.1)	
- ประถมศึกษา	212 (26.3)	399 (49.6)	194 (24.1)	
- มัธยมศึกษา	112 (26.0)	227 (52.8)	91 (21.2)	
- อาชีวศึกษา	36 (24.3)	73 (49.3)	39 (26.4)	
-ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	22 (21.6)	48 (47.1)	32 (31.4)	
อาชีพของแม่				NS
- งานวิชาชีพ	13 (32.5)	13 (32.5)	14 (35.0)	
- งานบริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	117 (25.0)	232 (49.6)	119 (25.4)	
- เกษตรกร/คนงาน	182 (27.0)	337 (50.1)	154 (22.9)	
- ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจหรือไม่มีอาชีพ	93 (25.3)	189 (51.5)	85 (23.2)	
ลักษณะครอบครัว				NS
- พ่อและแม่/พ่อ/แม่	186 (26.2)	343 (48.3)	181 (25.5)	
- พ่อและแม่/พ่อ/แม่+ญาติ	172 (24.9)	354 (51.3)	164 (23.8)	
- อื่นๆ ที่เหลือ	45 (35.4)	62 (48.8)	20 (15.7)	

ปัจจัยด้านครอบครัว	พฤติกรรมด้านการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิด			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
สถานภาพการสมรส				NS
- อยู่ด้วยกัน	325 (24.7)	662 (50.3)	328 (24.9)	
- แยกกันอยู่ แต่มีความสัมพันธ์กัน	16 (28.6)	28 (50.0)	12 (21.4)	
- แยกทาง/หย่าร้าง	56 (35.2)	73 (45.9)	30 (18.9)	
- ม่าย - พ่อหรือแม่แต่งงานใหม่ - ทั้งพ่อและแม่เสียชีวิต - อื่นๆ	19 (35.8)	26 (49.1)	8 (15.1)	
ผู้ที่ใช้เวลาเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่				<0.001
- พ่อ	24 (29.3)	29 (35.4)	29 (35.4)	
- แม่	239 (22.8)	547 (52.3)	260 (24.6)	
- ปู่/ย่า/ตา/ยาย	115 (32.6)	169 (47.9)	69 (19.5)	
- ทั้งพ่อและแม่	3 (30.0)	3 (30.0)	4 (40.0)	
- ผู้อุปการะอื่น - คนรับจ้างเลี้ยงเด็ก - อื่นๆ	36 (38.7)	40 (43.0)	17 (18.3)	
รายได้ของครอบครัว				NS
- ต่ำ (<p25)	57 (32.8)	76 (43.7)	41 (23.6)	
- ปานกลาง (p25-p75)	309 (26.2)	591 (50.1)	280 (23.7)	
- สูง (>p75)	48 (21.9)	115 (52.5)	56 (25.6)	
สภาพการครอบครองที่อยู่อาศัย				NS
- เป็นเจ้าของบ้านและที่ดินและเจ้าของห้องชุด	257 (25.9)	513 (51.8)	221 (22.3)	
- เป็นเจ้าของบ้านแต่ต้องเช่าที่ดิน	34 (32.7)	47 (45.2)	23 (22.1)	
- บ้านเช่า	48 (25.9)	81 (43.8)	56 (30.3)	
- อยู่โดยไม่ต้องเสียค่าเช่า	78 (25.8)	146 (48.3)	78 (25.8)	
จำนวนบุตร				NS
- น้อยกว่าหรือเท่ากับ 2 คน	343 (26.6)	629 (48.8)	317 (24.6)	
- มากกว่า 2 คน	74 (25.2)	159 (54.1)	61 (20.7)	
จำนวนคนในบ้าน				NS
- น้อยกว่าหรือเท่ากับ 4 คน	203 (27.0)	346 (46.0)	203 (27.0)	
- มากกว่า 4 คน	214 (25.8)	440 (53.0)	176 (21.2)	

ปัจจัยด้านครอบครัว	พฤติกรรมด้านการสร้างสัมพันธ์ใกล้ชิด			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
ภาวะวิกฤตในครอบครัว				NS
- ต่ำ (<p25)	96 (25.7)	182 (48.7)	96 (25.7)	
- ปานกลาง (p25-p75)	204 (25.4)	406 (50.6)	192 (23.9)	
- สูง (>p75)	94 (28.3)	166 (50.0)	72 (21.7)	
ความสัมพันธ์ในครอบครัว				NS
- Extreme	4 (44.4)	3 (33.3)	2 (22.2)	
- moderate	23 (33.8)	34 (50.0)	11 (16.2)	
- midrange	230 (27.4)	417 (49.6)	193 (23.0)	
- balanced	160 (24.0)	335 (50.1)	173 (25.9)	
สภาพแวดล้อมของบ้าน				NS
- ต่ำ (<p25)	86 (26.5)	169 (52.2)	69 (21.3)	
- ปานกลาง (p25-p75)	223 (25.1)	440 (49.5)	225 (25.3)	
- สูง (>p75)	66 (25.7)	127 (49.4)	64 (24.9)	
การอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรม				<0.001
- ต่ำ (<p 25)	106 (31.7)	169 (50.6)	59 (17.7)	
- ปานกลาง (p25-p75)	188 (28.1)	314 (46.9)	167 (25.0)	
- สูง (>p75)	55 (16.5)	179 (53.6)	100 (29.9)	

สถิติ: Chi-square test, NS = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 5 ร้อยละของเด็กอายุ 6-10 ปี แยกตามระดับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และ จริยธรรม รายภาค

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม	รวม (1589)	กทม. (253)	กลาง (334)	เหนือ (332)	ตะวันออก เฉียงเหนือ (334)	ใต้ (336)
ด้านวินัย		P-value = 0.030				
<p25	33.5	39.1	33.8	31.0	32.6	32.1
p25-p75	47.8	43.3	50.3	47.3	52.1	43.1
>p75	18.7	16.6	15.9	21.7	15.3	23.8
ด้านสมาธิ		P-value = 0.001				
<p25	39.1	48.6	40.4	37.0	41.9	30.1
p25-p75	42.8	35.6	42.2	44.3	43.1	47.3
>p75	18.0	15.8	17.4	18.7	15.0	22.6
ด้านกตัญญู		NS				
<p25	28.3	27.3	26.9	23.5	34.1	29.5
p25-p75	58.0	59.3	59.6	59.6	52.7	58.9
>p75	13.7	13.4	13.5	16.9	13.2	11.6
ด้านเมตตา		NS				
<p25	27.3	25.3	26.9	25.0	30.5	28.3
p25-p75	58.1	62.1	44.5	62.7	56.0	56.2
>p75	14.6	12.6	18.6	12.3	13.5	15.5
ด้านอดทน		NS				
<p25	40.0	41.1	42.5	34.0	43.4	39.0
p25-p75	38.7	41.5	38.6	38.3	36.2	39.9
>p75	21.3	17.4	18.9	27.7	20.4	21.1
ด้านความซื่อสัตย์		NS				
<p25	32.7	33.6	33.2	34.3	32.9	29.8
p25-p75	51.4	43.0	50.9	48.2	42.4	52.8
>p75	15.9	13.4	15.9	17.5	14.7	17.6
ด้านประหยัด		P-value = 0.001				
<p25	29.8	34.0	28.4	22.9	37.1	27.7
p25-p75	51.2	46.6	56.0	55.7	46.4	50.0
>p75	19.0	19.4	15.6	21.4	16.5	22.3

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ- สังคม และจริยธรรม	รวม (1589)	กทม. (253)	กลาง (334)	เหนือ (332)	ตะวันออก เหนือ (334)	ใต้ (336)
ด้านการพึ่งตน	NS					
<p25	31.5	36.8	24.3	32.2	33.2	32.1
p25-p75	55.0	52.5	58.3	55.8	53.9	53.9
>p75	13.5	10.7	17.4	12.0	12.9	14.0
ด้านการควบคุมอารมณ์	P-value = 0.032					
<p25	26.6	22.1	28.4	25.9	33.2	22.0
p25-p75	59.4	64.1	58.1	59.3	55.7	61.0
>p75	14.0	13.8	13.5	14.8	11.1	17.0
ด้านสังคม	NS					
<p25	39.6	45.5	38.2	43.1	38.6	34.2
p25-p75	39.8	35.1	42.0	37.3	40.1	42.9
>p75	20.6	19.4	19.8	19.6	21.3	22.9
ด้านหิริโอตตปะ	NS					
<p25	39.1	40.3	38.3	41.9	40.8	34.5
p25-p75	60.9	59.7	61.7	58.1	59.2	65.5
>p75	-	-	-	-	-	-
รวมทุกด้าน	NS					
<p25	26.3	30.4	24.9	23.5	30.8	22.9
p25-p75	50.7	49.4	52.6	49.4	50.0	51.8
>p75	23.0	20.2	22.5	27.1	19.2	25.3

สถิติ : Chi-square test, NS = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 6 ร้อยละของเด็กอายุ 6-10 ปี แยกตามระดับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และ จริยธรรม รายเขตการปกครองและเพศ

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม	เขตการปกครอง		เพศ	
	ในเขต (823)	นอกเขต (766)	ชาย (763)	หญิง (826)
ด้านวินัย	NS		P-value <0.001	
<p25	35.6	31.2	41.3	26.3
p25-p75	46.1	49.2	44.8	50.5
>p75	18.3	19.2	13.9	23.2
ด้านสมาธิ	P-value = 0.001		P-value <0.001	
<p25	31.2	34.6	44.0	34.6
p25-p75	49.2	45.0	40.9	44.7
>p75	19.2	20.4	15.1	20.7
ด้านกตัญญู	NS		P-value <0.001	
<p25	34.6	28.6	33.2	23.8
p25-p75	45.0	57.3	56.8	59.0
>p75	20.4	14.1	10.0	17.2
ด้านเมตตา	NS		P-value <0.001	
<p25	28.6	27.5	34.7	20.5
p25-p75	57.3	58.1	55.7	60.3
>p75	14.1	14.4	9.6	19.2
ด้านอดทน	P-value = 0.014		NS	
<p25	27.5	37.6	41.4	38.6
p25-p75	58.1	38.1	39.1	38.5
>p75	14.4	24.3	19.5	22.9
ด้านความซื่อสัตย์	P-value = 0.002		P-value <0.001	
<p25	37.6	29.9	38.5	27.4
p25-p75	38.1	51.0	46.7	45.7
>p75	24.3	19.1	14.8	16.9
ด้านประหยัถ	P-value = 0.002		P-value = 0.003	
<p25	33.8	25.6	33.9	26.0
p25-p75	48.3	53.2	48.3	53.9
>p75	17.9	20.2	17.8	20.1

พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม	เขตการปกครอง		เพศ	
	ในเขต (823)	นอกเขต (766)	ชาย (763)	หญิง (826)
ด้านการฟังตน	NS		NS	
<p25	31.3	31.6	33.3	29.8
p25-p75	56.4	53.5	52.2	57.6
>p75	12.3	14.9	14.5	12.6
ด้านการควบคุมอารมณ์	NS		P-value <0.001	
<p25	25.8	27.4	31.5	22.0
p25-p75	60.3	58.4	55.9	62.6
>p75	13.9	14.2	12.6	15.4
ด้านสังคม	NS		P-value = 0.001	
<p25	40.1	39.2	43.8	35.8
p25-p75	37.9	31.6	38.6	40.7
>p75	22.0	19.2	17.6	23.5
ด้านறிโอตต้ปะ	NS		P-value <0.001	
<p25	40.1	38.0	44.1	34.5
p25-p75	59.9	62.0	55.9	65.5
>p75	-	-	-	-
รวมทุกด้าน	P-value = 0.012		P-value <0.001	
<p25	29.4	23.0	33.3	19.9
p25-p75	49.2	52.3	49.7	51.6
>p75	21.4	24.7	17.0	28.5

สถิติ : Chi-square test, NS = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 7 ร้อยละของเด็กอายุ 6-10 ปี จำแนกตามระดับพัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และ จริยธรรม เปรียบเทียบตามเขตการปกครองในแต่ละภาค

พัฒนาการด้าน อารมณ์ฯ	กลาง		เหนือ		ตะวันออกเฉียง เหนือ		ใต้	
	ใน (142)	นอก (192)	ใน (142)	นอก (190)	ใน (143)	นอก (191)	ใน (143)	นอก (193)
ด้านวินัย	NS		NS		NS		NS	
<p25	38.0	30.7	30.3	31.6	30.8	34.0	37.1	28.5
p25-p75	46.5	53.2	48.6	46.3	53.8	50.8	38.4	48.2
>p75	15.5	16.1	21.1	22.1	15.4	15.2	24.5	23.3
ด้านสมาธิ	NS		NS		NS		P-value = 0.022	
<p25	47.2	35.4	39.4	35.3	39.9	43.5	37.8	24.1
p25-p75	38.7	44.8	44.1	43.6	44.7	41.8	44.0	49.7
>p75	14.1	19.8	15.5	21.1	15.4	14.7	18.2	25.9
ด้านกตัญญู	NS		NS		NS		NS	
<p25	32.4	22.9	19.7	26.3	33.6	34.6	28.0	30.6
p25-p75	55.6	62.5	64.8	55.8	53.1	52.3	59.4	58.5
>p75	12.0	14.6	15.5	17.9	13.3	13.1	12.6	10.9
ด้านเมตตา	NS		NS		NS		NS	
<p25	27.5	26.6	24.6	25.3	32.9	28.8	26.6	29.5
p25-p75	54.2	54.6	61.3	63.6	52.4	58.6	57.3	54.5
>p75	18.3	18.8	14.1	11.1	14.7	12.6	16.1	15.0
ด้านอดทน	NS		NS		NS		NS	
<p25	47.2	39.1	36.6	32.1	46.9	40.8	39.9	38.3
p25-p75	38.7	38.5	41.6	35.8	32.1	39.3	41.2	38.9
>p75	14.1	22.4	21.8	32.1	21.0	19.9	18.9	22.8
ด้านความซื่อสัตย์	P-value = 0.042		P-value = 0.010		NS		NS	
<p25	40.1	28.1	40.1	30.0	32.9	33.0	31.5	28.5
p25-p75	47.9	53.1	49.3	47.4	55.9	49.7	51.0	53.9
>p75	12.0	18.8	10.6	22.6	11.2	17.3	17.5	17.6
ด้านประหยัต์	NS		P-value = 0.042		NS		NS	
<p25	32.4	25.5	29.6	17.9	41.3	34.0	31.5	24.9
p25-p75	54.2	57.3	51.4	58.9	46.2	46.6	44.7	53.9
>p75	13.4	17.2	19.0	23.2	2.6	19.4	23.8	21.2

พัฒนาการด้าน อารมณ์ฯ	กลาง		เหนือ		ตะวันออกเฉียงเหนือ		ใต้	
	ใน (142)	นอก (192)	ใน (142)	นอก (190)	ใน (143)	นอก (191)	ใน (143)	นอก (193)
ด้านการพื้ตน	NS		NS		NS		NS	
<p25	23.9	24.5	27.5	35.8	28.7	36.6	35.7	29.5
p25-p75	59.9	57.3	61.9	51.0	60.1	49.3	50.3	56.5
>p75	16.2	18.2	10.6	13.2	11.2	14.1	14.0	14.0
ด้านการควบคุม อารมณ์	NS		NS		NS		NS	
<p25	28.9	28.1	23.9	27.4	35.0	31.9	21.7	22.3
p25-p75	57.0	58.9	62.0	57.3	53.8	57.1	62.2	60.1
>p75	14.1	13.0	14.1	15.3	11.2	11.0	16.1	17.6
ด้านสังคม	NS		NS		NS		NS	
<p25	40.1	37.0	42.3	43.7	34.3	41.9	34.3	34.2
p25-p75	40.2	43.2	33.1	40.5	42.6	38.2	40.5	44.6
>p75	19.7	19.8	24.6	15.8	23.1	19.9	25.2	21.2
ด้านหิริโอตตปปะ	NS		NS		NS		NS	
<p25	39.4	37.5	45.8	38.9	36.6	44.0	38.5	31.6
p25-p75	60.6	62.5	54.2	61.1	63.4	56.0	61.5	68.4
>p75	-	-	-	-	-	-	-	-
รวมทุกด้าน	P-value = 0.039		NS		NS		NS	
<p25	31.7	19.8	26.1	21.6	30.8	30.9	27.3	19.7
p25-p75	49.3	55.2	50.0	48.9	49.6	50.3	57.5	54.9
>p75	19.0	25.0	23.9	29.5	19.6	18.8	25.2	25.4

สถิติ : Chi-square test, NS = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 8 แสดงความสัมพันธ์ระหว่าง พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรม ของเด็ก
อายุ 6- <10 ปี กับปัจจัยด้านครอบครัว แบบคู่

ปัจจัยด้านครอบครัว	พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมและจริยธรรม			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
การอบรมเลี้ยงดูด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคม-จริยธรรม				<0.001
- ต่ำ	147(40.7)	171(47.4)	43(11.9)	
- ปานกลาง	175(24.2)	390(54.0)	157(21.7)	
- สูง	49(13.6)	172(47.8)	139(38.6)	
การศึกษาของพ่อ				NS
- ประถมศึกษา	196(25.3)	398(51.4)	180(23.3)	
- มัธยมศึกษา	116(28.4)	196(47.9)	97(23.7)	
- ปวช./ปวส./ปวท.	45(27.8)	81(50.0)	36(22.2)	
-ปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี	21(19.4)	56(51.9)	31(28.7)	
-ต่ำกว่าประถมศึกษา/ไม่ได้ศึกษา	22(29.7)	38(51.4)	14(18.9)	
อาชีพของพ่อ				NS
- งานวิชาชีพ	19(19.0)	53(53.0)	28(28.0)	
- งานบริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	121(27.4)	213(48.2)	108(24.4)	
- เกษตรกร/คนงาน	236(26.0)	465(51.3)	205(22.6)	
- ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจ/ไม่มี	13(31.7)	22(53.7)	6(14.6)	
การศึกษาของแม่				NS
- ประถมศึกษา	237(25.7)	470(51.0)	215(23.3)	
- มัธยมศึกษา	94(28.7)	160(48.9)	73(22.3)	
- ปวช./ปวส./ปวท.	35(27.1)	61(47.3)	33(25.6)	
-ปริญญาตรี/สูงกว่าปริญญาตรี	24(23.8)	50(49.5)	27(26.7)	
-ต่ำกว่าประถมศึกษา/ไม่ได้ศึกษา	22(27.5)	48(60.0)	10(12.5)	
อาชีพของแม่				NS
- งานวิชาชีพ	10(20.0)	24(48.0)	16(32.0)	
- งานบริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	123(25.9)	239(50.4)	112(23.6)	
- เกษตรกร/คนงาน	188(25.7)	378(51.7)	165(22.6)	
- ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจ/ไม่มีงาน	91(30.7)	143(48.3)	62(20.9)	
ลักษณะครอบครัว				NS
- พ่อและแม่/พ่อ/แม่	214(25.9)	417(50.5)	194(23.5)	

ปัจจัยด้านครอบครัว	พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมและจริยธรรม			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
- พ่อและแม่/พ่อ/แม่+ญาติ	152(27.3)	278(50.0)	126(22.7)	
- อื่นๆ ที่เหลือ	32(21.5)	82(55.0)	35(23.5)	
สถานภาพการสมรส				NS
- อยู่ด้วยกัน	330(26.1)	634(50.1)	301(23.8)	
- แยกกันอยู่ แต่มีความสัมพันธ์กัน	16(26.7)	31(51.7)	13(21.7)	
- แยกทาง/หย่าร้าง	47(26.3)	100(55.9)	32(17.9)	
- ม่าย - พ่อหรือแม่แต่งงานใหม่ - ทั้งพ่อ และแม่เสียชีวิต - อื่นๆ	22(28.9)	38(50.0)	16(21.1)	
ผู้ที่ใช้เวลาเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่				NS
- พ่อ	14(14.7)	56(58.9)	25(26.3)	
- แม่	301(26.9)	566(50.6)	251(22.5)	
- ปู่ย่า/ตายาย	80(26.7)	148(49.3)	72(24.0)	
- ทั้งพ่อและแม่	1(8.3)	6(50.0)	5(41.7)	
- ผู้อุปการะอื่น - คนรับจ้างเลี้ยงเด็ก - อื่นๆ	20(32.8)	30(49.2)	11(18.0)	
รายได้ของครอบครัว				NS
- ต่ำ	55(25.1)	115(52.5)	49(22.4)	
- ปานกลาง	308(26.9)	571(50.0)	264(23.1)	
- สูง	54(25.4)	110(51.6)	49(23.0)	
สภาพการครอบครองที่อยู่อาศัย				NS
- เป็นเจ้าของบ้านและที่ดินและเจ้าของ ห้องชุด	267(25.3)	530(50.3)	257(24.4)	
- เป็นเจ้าของบ้านแต่ต้องเช่าที่ดิน	34(29.8)	62(54.4)	18(15.8)	
- บ้านเช่า	42(27.8)	71(47.0)	38(25.2)	
- อยู่โดยไม่ต้องเสียค่าเช่า	71(27.3)	139(53.5)	50(19.2)	
- อื่นๆ	1(100.0)	-	-	
จำนวนบุตร				NS
- ไม่เกิน 2 คน	315(26.1)	619(51.2)	275(22.7)	
- มากกว่า 2 คน	97(27.2)	173(48.6)	86(24.2)	
จำนวนคนในบ้าน				NS
- ไม่เกิน 4 คน	200(25.1)	421(52.8)	177(22.2)	
- มากกว่า 4 คน	217(27.6)	383(48.7)	186(23.7)	

ปัจจัยด้านครอบครัว	พัฒนาการด้านอารมณ์-จิตใจ-สังคมและจริยธรรม			P-value
	ต่ำ ราย (ร้อยละ)	ปานกลาง ราย (ร้อยละ)	สูง ราย (ร้อยละ)	
ภาวะวิกฤตในครอบครัว				<0.001
- ต่ำ (<p75)	56(20.7)	133(49.1)	82(30.3)	
- ปานกลาง (p25-p75)	225(25.1)	464(51.8)	207(23.1)	
- สูง (>p75)	119(34.0)	174(49.7)	57(16.3)	
ความสัมพันธ์ในครอบครัว				<0.001
- Extreme	4(57.1)	1(14.3)	2(28.6)	
- moderate	25(48.1)	20(38.5)	7(13.5)	
- midrange	238(29.5)	413(51.1)	157(19.4)	
- balanced	151(20.9)	372(51.5)	199(27.6)	

สถิติ : Chi-square test, NS = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 9 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมกับการศึกษา
อาชีพของบิดามารดา

ปัจจัย	พัฒนาการอารมณ์ฯ อายุ 10-<13 ปี			พัฒนาการอารมณ์ฯ อายุ 13-<16 ปี			พัฒนาการอารมณ์ฯ อายุ 16-18 ปี		
	ต่ำ	กลาง	สูง	ต่ำ	กลาง	สูง	ต่ำ	กลาง	สูง
อาชีพพ่อ									
- งานวิชาชีพ	21.4	53.4	25.2	17.2	51.7	31.0	17.0	51.7	31.3
- งานบริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	15.9	54.6	29.5	21.6	54.1	24.4	24.9	48.7	25.4
- เกษตรกรหรือคนงาน	28.5	49.9	21.6	24.8	50.9	24.2	24.3	52.1	23.6
- ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจ หรือไม่มีอาชีพ	25.6**	35.9**	32.5**	36.7	38.8	24.5	24.1	51.0	24.9
การศึกษาพ่อ									
- ประถมศึกษา	25.9	48.9	24.3	26.7	50.6	22.7	24.3	51.7	24.1
- มัธยมศึกษา	22.5	52.9	24.6	17.2	56.7	26.1	27.3	47.8	24.9
- อาชีวศึกษา	20.5	51.3	28.2	18.0	51.4	30.6	23.0	46.0	31.0
-ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	7.9	59.2	32.9	20.0**	45.9**	34.1**	4.9**	65.9**	29.3**
อาชีพแม่									
- งานวิชาชีพ	10.7**	55.4**	33.9**	16.3	53.1	30.6	12.0**	68.0**	20.0**
- งานบริการ บริหาร ธุรกิจ ค้าขาย	20.0	52.9	27.0	25.8	51.5	22.7	28.6	44.0	27.4
- เกษตรกรหรือคนงาน	26.4	51.4	22.2	24.5	49.6	25.9	23.1	53.9	23.0
- ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจหรือ ไม่มีอาชีพ	29.9	43.7	26.5	25.4	54.0	20.6	22.3	52.1	25.6
การศึกษาแม่									
- ประถมศึกษา	25.9**	49.9**	24.3**	25.0	50.5	24.5	25.0	50.7	24.3
- มัธยมศึกษา	22.5	52.9	24.6	23.6	51.7	24.7	21.7	50.7	27.5
- อาชีวศึกษา	20.5	51.3	28.2	15.6	56.3	28.1	16.0	52.0	32.0
-ปริญญาตรีหรือสูงกว่า	7.9	59.2	32.9	15.5	53.4	31.0	15.7	65.7	18.6
รายได้ของครอบครัว									
- ต่ำ	33.3	47.1	19.6	19.0	55.6	25.4	24.0	53.6	22.4
- ปานกลาง	25.1	51.0	23.9	26.1	50.2	23.8	24.8	51.1	24.0
- สูง	14.9**	51.8**	33.3**	21.8	51.8	26.4	21.8	50.2	28.0

สถิติ : Chi-square test, **คือ p-value < 0.01

ตารางที่ 10 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมกับลักษณะครอบครัว

ปัจจัย	พัฒนาการอารมณ์ฯ อายุ 10-<13 ปี			พัฒนาการอารมณ์ฯ อายุ 13-<16 ปี			พัฒนาการอารมณ์ฯ อายุ 16-18 ปี		
	ต่ำ	กลาง	สูง	ต่ำ	กลาง	สูง	ต่ำ	กลาง	สูง
สถานภาพสมรสของพ่อแม่									
- อยู่ด้วยกัน	24.4	51.4	24.3	24.2	51.3	24.5	22.6	52.4	25.1
- แยกกันอยู่ แต่มีความสัมพันธ์กัน	29.3	39.7	31.0	18.4	59.2	22.4	28.6	50.0	21.4
- แยกทางหรือหย่าร้าง	23.4	50.3	26.4	29.2	45.8	25.0	34.8	45.3	19.9
- ม่าย - พ่อหรือแม่แต่งงานใหม่ - ทั้งพ่อและแม่เสียชีวิต - อื่นๆ	29.4	43.5	27.1	25.0	54.6	20.4	24.5	50.3	25.2
สถานภาพครอบครัว									
- ครอบครัวเดี่ยว	23.7	51.2	25.1	22.8	51.8	25.4	24.6	50.7	25.1
- ครอบครัวขยาย	25.9	49.5	24.5	27.6	50.1	22.3	24.6	52.6	22.8
จำนวนบุตร									
- ไม่เกิน 2 คน	23.5	51.1	25.3	22.3*	52.3*	25.3*	21.2**	54.1**	24.8**
- มากกว่า 2 คน	27.7	48.3	23.9	28.1	54.9	22.8	27.8	48.0	24.2
จำนวนคนในบ้าน									
- ไม่เกิน 4 คน	22.8	51.5	25.7	20.8**	54.2**	24.9**	23.3	52.2	24.5
- มากกว่า 4 คน	26.5	49.4	24.1	28.6	47.8	23.6	25.5	50.3	24.3
ความสัมพันธ์ครอบครัว									
- Extreme	100.0	-	-	71.4	14.3	14.3	40.0	60.0	-
- Moderate	35.3	35.3	29.4	40.0	48.9	11.1	21.3	59.6	19.1
- Midrange	33.6	43.7	22.7	24.8	49.1	26.1	26.7	47.5	25.8
- Balance	23.7	51.3	25.0	22.8	53.9	23.2	22.0	54.5	23.5

สถิติ : Chi-square test, *คือ p-value < 0.05 **คือ p-value < 0.01

ตารางที่ 11 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการอารมณ์-จิตใจ-สังคม และจริยธรรมกับการอบรมเลี้ยงดู

ปัจจัยการเลี้ยงดู	พัฒนาการอารมณ์ฯ อายุ 10-<13 ปี			พัฒนาการอารมณ์ฯ อายุ 13-<16 ปี			พัฒนาการอารมณ์ฯ อายุ 16-18 ปี		
	ต่ำ	กลาง	สูง	ต่ำ	กลาง	สูง	ต่ำ	กลาง	สูง
ผู้ที่ใช้เวลาเลี้ยงดูเด็กส่วนใหญ่									
- พ่อ	29.6	47.0	23.4	28.6	55.4	16.1	28.7*	46.1*	25.2*
- แม่	24.0	49.6	26.4	24.1	51.2	24.7	22.8	52.1	25.1
- ปู่ย่า/ตายาย	28.1	53.4	18.6	26.7	49.4	23.8	23.2	60.7	16.1
- พ่อและแม่	10.0	75.0	15.0	18.5	44.5	37.0	32.3	48.4	19.4
- อื่นๆ	20.5	55.4	24.1	19.1	54.4	24.5	33.6	41.0	25.4
ส่งเสริมสังคมอารมณ์									
- ต่ำ	31.7**	47.2**	21.1**	35.5	43.3	27.7	28.0	49.6	22.4
- กลาง	25.0	50.7	24.2	21.9	52.9	25.3	25.4	52.2	22.4
- สูง	18.4	53.1	28.5	17.6**	56.4**	26.0**	16.0**	53.3**	30.7**
ส่งเสริมสติปัญญา									
- ต่ำ	28.7	51.0	20.3	28.3	47.9	23.8	29.3	49.8	20.9
- กลาง	25.8	48.9	25.3	23.8	52.0	24.2	22.7	52.3	33.6
- สูง	17.9*	54.5*	27.6*	17.6	55.6	26.8	14.1**	52.3**	33.6**
ส่งเสริมแบบองค์รวม									
- ต่ำ	16.8	52.6	30.6	15.7**	58.6**	25.7**	16.8**	52.5**	30.7**
- กลาง	26.4	49.3	24.4	24.6	51.6	23.7	24.2	52.9	23.0
- สูง	30.6**	50.7**	18.7**	31.9	43.6	24.5	29.6	48.1	21.3

สถิติ : Chi-square test, *คือ p-value < 0.05 **คือ p-value < 0.01

บรรณานุกรม

- กรมสุขภาพจิต. (2544). ความฉลาดทางอารมณ์. (พิมพ์ครั้งที่ 3, หน้า 24-25.) นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต, กระทรวงสาธารณสุข.
- ชัย กฤติยาภิชาติกุล. (2543). แบบประเมินทักษะชีวิตในวัยรุ่น. ใน รายงานการประชุมวิชาการทักษะชีวิต ครั้งที่ 3 ทักษะชีวิตกับความฉลาดทางอารมณ์: สู้ภัยสวรสฯแห่งการพัฒนาเยาวชนแบบองค์รวม. นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต หน้า 70-71.
- ชะไมพันธ์ สันติกาญจน์ และวันสสนันท์ รุจิวิวัฒน์. (2544). การบาดเจ็บและตายจากการถูกทำร้ายในประเทศไทย. นนทบุรี: กองระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจันปัจฉนิก. (2520). จริยธรรมของเยาวชนไทย. รายงานการวิจัยฉบับที่ 21 สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เบญจพร ปัญญาียง, พิศาสน์ เตชะเกษม และเรืองรัตน์ วงศ์ปราโมทย์. (2542). วิเคราะห์และสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน: ปฏิสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่/ผู้ปกครองกับเด็กและการอบรมเลี้ยงดู. (ม.ป.ท.)
- เบญจพร ปัญญาียง. (2543). พัฒนาการด้านอารมณ์ในเด็ก. ใน หนังสือที่ระลึกในการเปิดสถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่น. (หน้า 75-88.) กรุงเทพฯ: สถาบันสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่น.
- ประวิต เอราวรรณ์ และนุชชานา เหลืองอังกูร. (2544). การสร้างแบบประเมินทักษะชีวิตและผลการส่งเสริมทักษะชีวิตโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน. รายงานการวิจัย. นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- ปิยะนุช ประจักษ์จิตต์. (2530). ทัศนคติของผู้ปกครองและการอบรมเลี้ยงดูที่มีผลต่อประสบการณ์ในวัยเด็กก่อนเข้าเรียน. ใน เอกสารการประชุมทางวิชาการเรื่องการวิจัยทางการศึกษาและการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา. (ครั้งที่ 5, เล่ม 3, หน้า 12-16) ศูนย์สุขวิทยาจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- พรรณพิมล หล่อตระกูล, พรรณนิภา มีรสล้ำ และศศกร วิชัย. (2541). ปัจจัยทางจิตสังคมในเด็กและวัยรุ่นที่มารับบริการที่ศูนย์สุขวิทยาจิต. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 43 (3): 226-237.
- พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต. (2543). เจตโกศล หรือปรีชาเชิงอารมณ์. ใน อัฉรา สุขารมณ์, วิสาลักษณ์ ชัชวาลย์, อรพินท์ ชูชม (บรรณาธิการ) รวมบทความทางวิชาการเรื่องอิศริย. (หน้า 35-41). กรุงเทพมหานคร: Desk top.

- พระธรรมปิฎก ป.อ.ปยุตโต. (2544). พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย. โครงการวิจัยระยะยาว ในเด็กไทย, โครงการวิจัยพัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย และภาคีเพื่อเด็กไทย สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุขและมูลนิธิแมกไซไซ
- พระราชวรณีย์ (พระประยูร ธมมจิตโต). (2543). ปาฐกถาพิเศษเรื่อง "สุขภาพใจ". ใน รายงานการ ประชุมวิชาการทักษะชีวิตครั้งที่3 ทักษะชีวิตกับความฉลาดทางอารมณ์: สู่สหัสวรรษแห่งการ พัฒนาเยาวชนแบบองค์รวม. (หน้า 11-19). นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พ.ศ. 2542. (หน้า 291) กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- วรัทมา สุขวัฒนานันท์. (2530). การศึกษาเปรียบเทียบพื้นฐานอารมณ์ของเด็กก่อนวัยเรียนตาม ลักษณะปัจจัยด้านเศรษฐกิจสังคมและการเลี้ยงดู. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตร มหาบัณฑิต สาขาพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล .
- วรุณา กลกิจโกวินท์. (2542). การศึกษาพฤติกรรมของเด็กวัยก่อนเรียนในชุมชนทางตอนเหนือ ของกรุงเทพมหานคร. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 44(3): 228-237.
- วัจณี ไทรงาม. (2539). ความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะเด็กตามพื้นฐานอารมณ์กับรูปแบบการ อบรมเลี้ยงดูของมารดา : กรณีศึกษามารดาของเด็กวัยก่อนเรียนในโรงเรียนอนุบาลเอกชน เขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี. (2543). ความสามารถทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัยและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง. ใน อัจฉรา สุขารมณ, วิลาสลักษณ์ ชั่ววัลลี และอรพินทร์ ชูชม (บรรณาธิการ). รวบรวมนบท ความวิชาการ EQ. (หน้า 63-87). กรุงเทพฯ: Desktop.
- วีระวัฒน์ ปันนิตมัย. (2542). เชาวน์อารมณ์ (EQ) : ดัชนีวัดความสุขและความสำเร็จในชีวิต. (หน้า 80). กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เพอร์เน็ท จำกัด.
- ศิริกุล อิศรานุรักษ์, นุชลดดา โรจนพรรณ, ชัยวัฒน์ วงศ์อาษา และณัฐกมล ชาญสาธิตพร. (2543). รูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา สัมพันธภาพในครอบครัว กับการเห็นคุณค่าตนเอง ของวัยรุ่น อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว. วารสารกุมารเวชศาสตร์, 39(1), 30-9.
- สำนักพัฒนาสุขภาพจิต, กรมสุขภาพจิต. (2542). คู่มือการสอนทักษะชีวิตเพื่อป้องกันสารเสพติด ในสถานศึกษา: ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- สุนน อมรวิวัฒน์. (ม.ป.ป). บทบาทของครอบครัวต่อการพัฒนาคุณธรรมและวัฒนธรรม. ใน คณะ อนุกรรมการครอบครัว สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานสตรีแห่งชาติ. การ พัฒนาครอบครัว. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

- สุเมธ ฉายศิริกุล. (2544). ผลการสอนทักษะชีวิตแบบมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูสมรรถภาพนักเรียนที่เสพยาเสพติดในโรงเรียนเมืองสุราษฎร์ธานี จ.สุราษฎร์ธานี. ใน รายงานการประชุมวิชาการทักษะชีวิตครั้งที่ 4 เรื่องทักษะชีวิตกับการประกันคุณภาพ: พัฒนาสู่ดีเก่งสุข. (หน้า 49). นนทบุรี: กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- อรรถัย คล้ายสุวรรณ. (2535). การเปรียบเทียบบทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรวัย 0-5 ปี ที่มารับบริการระหว่างแผนกกุมารเวชศาสตร์ และหน่วยกุมารจิตเวช แผนกจิตเวชศาสตร์ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต. คณะแพทยศาสตร์ (สุขภาพจิต). กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อรรถวรรณ เมฆสุกะ, อัมพร โอตระกูล และสุวัฒน์ ศรีสรณ์. (2530). ความสุขของปัญหาจิตเวชในประชาชนเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย. 32(3): 97-110.
- อรรถวรรณ ลีตสุวัฒน์. (2529). ปัจจัยบางประการที่เกี่ยวข้องกับพื้นฐานอารมณ์เด็กวันก่อนเรียน: ในแฟลตดินแดง อาคารที่ 1-11 กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2544). องค์ประกอบของ EQ.ใน: สร้าง EQให้ลูกคุณ. (หน้า40-46). กรุงเทพฯ: บริษัทศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัว.
- Bar- on, R., & Parker, J.D.A. (2000). The handbook of emotional intelligence: Theory, development, assessment, and application at home, school and in workplace. Bar- on, R., Parker, J.D.A.(eds). San Francisco: Jossey- Bass A Wesley Co.
- Bee, H. (1995). The growing child. (pp. 295-323). New York: Harper Collins Publishers.
- Berntsson, L.T., & Gustagsson, J.E. (2000). Determinants of psychosomatic complaints in Swedish school children aged between seven to twelve years. Scandinavian Journal of Public Health. 28(4), 283-93.
- Botvin, G.J., Eng, A., & William, C.L. (1980). Preventing the onset of cigarette smoking through lifeskills training. Preventive Medicine, 11:199-211.
- Brennan, J.L. (1993). Family relationship and the development of social competence in adolescence. Journal of Pediatrics and child Health, 29 supplement 1, S37-S41.
- Briggs-Gowan, M.J., Carter A.S., Skuban, E.M., & Horwitz, S.M. (2001). Prevalence of social-emotional and behavioral problems in a community sample of 1- and 2-year- old _children. J Am Acad Child Adolesc Psychiatry. 40:811-819.

- Capsi, A., Henry, B., McGee, R.O., Moffitt, T.E., & Silva, P.A. (1995). Temperament origins of child and adolescent behavior problems: From age three to age fifteen. Child Development, 66:55-68.
- Carter, A.S., Briggs-Gowan, M., Jones, S.M., & Little, T.D. (2002). The Infant Toddler Social and Emotional Assessment (ITSEA): Factor structure, reliability, and Validity.
- Chen, X., Li, D., Li, Z., Li, B., & Liu, M. (2000). Sociable and prosocial dimensions of social competence in Chinese children: common and unique contributions to social, academic and psychological adjustment. Developmental Psychology, 36(3), 302-14.
- Chen, X., Rubin, K.H., & Li, D. (1997). Relation between academic achievement and social adjustment: evidence from Chinese children. Developmental Psychology, 33 (3), 518-25.
- Chermiss, C. (2000). Emotional intelligence: what it is and why it matters. Paper presented at the annual meeting of the Society for Industrial and Organizational Psychology, New Orleans, LA, April 15,2000. www.eiconsortium.org.
- Denham, S.A. (1998). Emotional development in young children. New York: Guilford publication.
- Eisenberg, N., Faber, R.A., & Murphy, B.C. (1996). Parents' reactions to children's negative emotions: relations to children's social competence and comforting behavior. Child Development, 67 (5),2227-47.
- Eisenberg, N., Fabes, R.A., Murphy, B., Mazek, P., Smith, M., & Karbon, M. (1995). The role of emotionality and regulation in children's social functioning: A longitudinal study. Child Development, 66:1360-1384.
- Eisenberg, N., Fabes, R.A. Shepard, S.A., Murphy, B.C., Guthrie, I.K., Jones, S., Friedman, J., Poulin, R., & Mazek, P. (1997). Contemporaneous and longitudinal prediction of children's social functioning from regulation and emotionality. Child Development, 68:642-64.
- Evans, D. (2001). The universal language. In Emotion: Science of sentiment. (pp.1-30). New York: Oxford University Press Inc.

- Faulkner, D. (1995). Play, self and social world. In P. Barnes (Ed.) Personal, social and emotional development of children (pp 249-70). Oxford : The Open University.
- Feist, G., & Barron, F. (1996). Emotional intelligence and academic intelligence in career and life success. Paper presented at the Annual Convention of the American Psychological Society, San Francisco, CA.
- Felsman, J.K., & Vaillant, G.E. (1987). Resilient children as adults: A 40-year study, The vulnerable child, New York: Guilford Press.
- Frodi A., Bridges L., & Grolnick W. (1985). Correlates of mastery-related behavior: a short-term longitudinal study of infants in their second year. Child Dev. 56:1291-1298.
- Gardner, H. (1993). Multiple intelligence: Theory in practices. New York: The Basic Books.
- Goleman, D. (1995). Emotional Intelligence. New York : Bantam Books.
- Goleman, D. (2003). An EI-based theory of performance. In Chermis, C., Goleman, D. eds. The emotionally intelligent workplace. New York: Amazon, Chapter 3. (www.eiconsortium.org September 2003)
- Goodyer, I.M. (1990). Family relationships, life events and childhood pathology. Journal Child Psychology Psychiatry. 31(1):161-92.
- Harris, M., & Butterworth, G. (2002). Developmental psychology. (pp. 283-302). East Sussex: Psychology Press.
- Hay, D.F., Castle, J., Davies, L., Demetriou, H., Stimsom, C.A. (1999). Prosocial action in very early childhood. J Child Psychol Psychiatry. 40:905-916.
- Irwin J.R., Carter A.S., & Briggs-Gowan M.J. (2002). The social-emotional development of "late-talking" toddlers. J Am Acad Adolesc Psychiatry. 4:1324-1332.
- Kochanska G., Murray K.T., & Harlan E.T. (2000). Effortful control in early childhood: continuity and change, antecedents, and implications for social development. Dev Psychol, 36:220-32.
- Kohlberg, L. (1969). "Stage and sequence : the cognitive-developmental approach to socialization" In DA. Goslin (Ed.), Handbook of socialization and research. pp. 391. Chicago : Rand McNally and Co.

- Kohlberg, L. (1977). "The Cognitive-developmental approach to moral education" in Rubinstein J. (Ed.), *Reading in psychology 77/78 Annual Edit*, Dushkin Publish Group, pp 167.
- Kohlberg, L.(1973). Stages and aging in moral development: Some specialations. Gerontologist,13:497-502.
- Massie H., & Szajnberg N. (2002). The relationship between mothering in infancy, childhood experiencee and adult mental health: results of the Brody prospective longitudinal study from birth to age 30. Int J Psychoanal, 83:35-55.
- Masten, A.S., Coatsworth, J.D., Neeman, J., Gest, S.D., Tellegen, A., & Garmzy, N. (1995). The structure and coherence of competence from childhood through adolescence. Child Development, 66(6),1635-59.
- McLean,D.AA. Model for HIV risk reduction and prevention among African American college students. (<http://WWW.Webcrawler.com>) 1994.
- Oesterreich, L. (2003). Age & stage- nine-through-eleven-year olds. <http://www.nncc.org/Child.Dev/age.stages.9y.11y.html>.
- Papalia, D.E., & Olds, S.W. (1993). A Child's world: infancy through adolescence. (6th ed, pp. 440-77). New York: McGraw-Hill.
- Salovey, P. & Mayer, J (1998). Emotional intelligence. In: Imagination, cognition and personality, (pp.185-211).
- Sammapan, N. (2002). The balanced intelligence. File/Library\Information-Center\Data\AQ Adversity\Business Management Co_,LTD.htm.
- Shaffer, D. (1996). Emotional development and the establishment of intimate relations. (pp. 421-60). CA:Brooks/Cole Publishing Co.
- Shapiro, L.E. (1998). Becoming a high EQ parent. In Shapiro LE(ed). How to raise a child with a high EQ: A parents' guide to emotional intelligence. (pp.26-44). New York: Harper Perennial.
- Sletta, O., Valas, H., Skaalivk, E., & Sobstad, F. (1996). Peer relations, loneliness, and self-perceptions in school-aged children. The British Journal of Educational Psychology, 66 (pt 4), 431-45.
- UNICEF (2000). Children in Thailand 1990-2000. Country report on follow up to the World Summit for Children.

- University of Notre Dame. Life skills program. (1999). (<http://WWW.officialsite.com/univnot.html>)
- Vance, J.E., Bowen, N.K., Fernandez, G., & Thompson. (2002). Risk and protective factors as predictors of outcome in adolescents with psychiatric disorder and aggression. Journal American Academic Child and Adolescent Psychiatry, 40 (1): 36-43.
- Vandiver, T. (2001). Children's social competence, academic competence, and aggressiveness as related to ability to make judgements of fairness. Psychological Reports, 89 (1), 111-21.
- Wenar, C.(1994). Depression, suicide, and consequences of loss. In: Developmental psychopathology from infant through adolescent. (3rd ed., pp.189-218). NY: McGraw Hill, Inc.
- World Health Organization, (1994). Life skills Education in schools. Geneva: Division of Mental Health, WHO.
- Zabin, L.S., Hirsch, M.B., Smith, E.A., Streett, R., & Hardy, J.B. (1986). Evaluation of a pregnancy prevention programme for urban teenagers. Family Planning Perspectives, 16:119-126.
- Zhou, Q., et al. (2002). The relations of parental warmth and positive expressiveness to children's empathy-related responding and social functioning: a longitudinal study. Child Development, 73(3), 893-915.